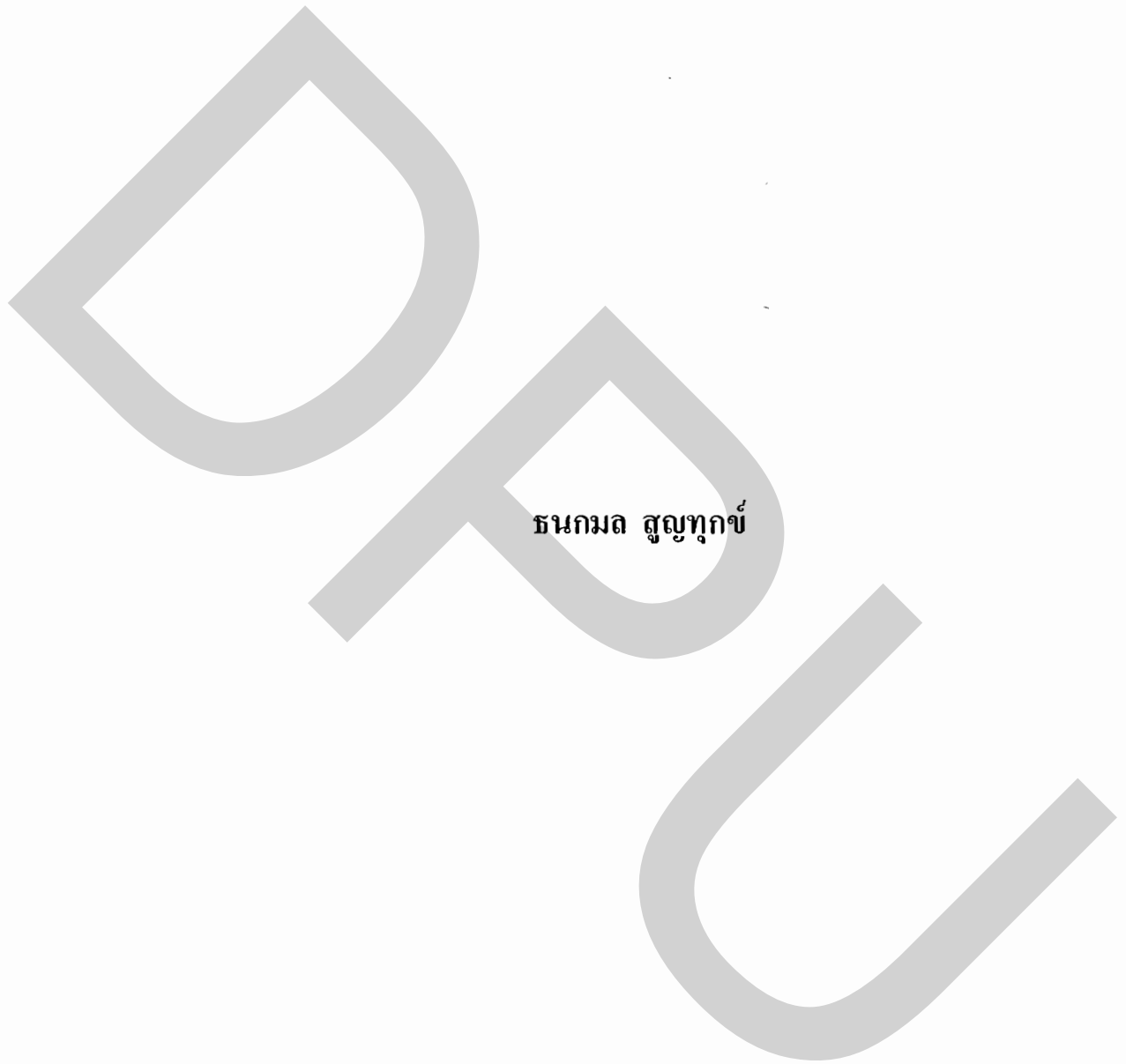

การนำวิธีการประหมกลุ่มครอบครัวมาใช้
กับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2553

**Import method Family Group Conferencing to deploy of
Offend Child and Juvenile**

TANAKAMON SOONTOOK

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School, Dhurakij Pundit University

2010

เลขที่วิทยานิพนธ์.....	0218489
วันที่สอบ.....	- 3 ต.ค. 2554
เลขเรียกหนังสือ.....	วพ 345.081
	ว191ก
	[2553]
	ว1

กิตติกรรมประกาศ

ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ เนื่องจากได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์และให้คำแนะนำในเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งข้อสังเกตและข้อคิดเห็นต่างๆ ทำให้ผู้เขียนมองเห็นแนวทางและนำมาแก้ไขจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.อุคม รัฐอมฤต ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและ ท่านรองศาสตราจารย์ ดร.เดชา สังขวรรณ ที่กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ซึ่งท่านทั้งสองได้สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตรวจสอบเพื่อให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีความสมบูรณ์ พร้อมกันนี้ขอกราบขอพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิเวช ที่กรุณารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความรู้เพิ่มเติมในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบคุณ คุณรัฐธีร์ หนูเทศ, คุณสรศักดิ์ชัย สุทธิคะนิง, คุณนิชดา ปานฤทธิ, คุณทัศนีย์ แสงสุข เพื่อนๆ พี่ๆ อาญา 49 ที่คอยช่วยเหลือให้แนวคิดและมุมมองดีๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ขอกราบขอพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การสนับสนุนและคอยให้กำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมาในทุกขั้นตอนของกระบวนการในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ ผู้เขียนก็ขอมอบให้บุคคลดั่งที่กล่าวมานี้ หากวิทยานิพนธ์ผิดพลาดประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ธนกมล สูญทุกข์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๙
สารบัญตาราง.....	๑๐
สารบัญภาพ.....	๑๑
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	6
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	7
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 นิยามศัพท์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา.....	8
2. แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน.....	9
2.1 วิวัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย.....	9
2.2 แนวความคิดด้านอาชญวิทยาเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน.....	13
2.2.1 สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม.....	15
2.2.2 สำนักอาชญวิทยาที่ดั้งเดิม.....	19
2.2.3 สำนักปฏิรูประณานิยม.....	21
2.3 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิด.....	23
2.3.1 การไม่ดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน.....	27
2.3.2 การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม.....	27
2.3.3 การดำเนินคดีในศาลเด็กและเยาวชน.....	29
2.3.4 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในศาลของผู้ใหญ่.....	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3.5 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในปัจจุบัน.....	30
2.4 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	32
2.4.1 หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	40
2.4.2 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	41
2.5 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน.....	42
2.5.1 ความเป็นมาและแนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย.....	46
2.5.2 วัตถุประสงค์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับการกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย.....	51
3. การประชุมกลุ่มครอบครัวสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในต่างประเทศ.....	53
3.1 มาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์.....	53
3.1.1 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้.....	57
3.1.1.1 ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี.....	58
3.1.1.2 ขั้นตอนภายหลังฟ้องคดี.....	59
3.1.2 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้.....	61
3.1.3 ขั้นตอนและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	61
3.1.3.1 การเตรียมการก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว.....	61
3.1.3.2 การเจรจาและการไกล่เกลี่ยถึงผลกระทบบของอาชญากรรม.....	63
3.1.3.3 การนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล.....	65
3.1.4 ประสิทธิภาพของการนำมาใช้.....	67
3.2 มาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลีย.....	70
3.2.1 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้.....	72
3.2.2 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้.....	73
3.2.3 การนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล.....	75

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

4. การนำวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน	
ในประเทศไทย.....	77
4.1 วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย.....	77
4.1.1 หลักเกณฑ์และแนวทางการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน.....	81
4.1.2 บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน.....	86
4.1.3 การดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน.....	88
4.2 ปัญหาการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้ในประเทศไทย.....	92
4.2.1 การไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรง.....	92
4.2.2 ประเภทคดีที่นำมาใช้.....	94
4.3 วิเคราะห์กลไกการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจ	
และพนักงานอัยการในการทำความเข้าใจสิ่งไม่พึง.....	96
4.4 แนวโน้มการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้ในประเทศไทย.....	97
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	103
5.1 บทสรุป.....	103
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	105
บรรณานุกรม.....	111
ภาคผนวก.....	118
ประวัติผู้เขียน.....	127

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ จำแนกตามเพศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 – 2550	1
2.1 ตารางเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ในงานยุติธรรม.....	38

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แนวโน้มของจำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ จำแนกตามเพศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 – 2550.....	2
3.1 กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ แผนผังกระบวนการ การประชุมกลุ่มครอบครัว (FGC : FAMILY GROUP CONFERENCING).....	69
4.1 กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 63.....	91

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความคิด ของเด็กและเยาวชน
ชื่อผู้เขียน	ชนกมล สุญทุกษ์
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อุดม รัฐอมฤต
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.เคชา สังขวรรณ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำความคิดของเด็กและเยาวชน แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งประสิทธิภาพของระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนที่นำมาใช้ควบคู่กับมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยในฐานะที่เป็นมาตรการทางเลือกหนึ่ง อันนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความคิด และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแบ่งเบาภาระคดีโดยการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความคิด

จากการศึกษาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ทำให้เห็นสภาพปัญหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย พบว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่นำมาใช้ในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในต่างประเทศเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น เป็นมาตรการที่ช่วยแบ่งเบาภาระคดีได้ในระดับหนึ่ง และยังพบว่าเป็นแนวทางที่สันติและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายโดยไม่เสียความเป็นธรรมแก่สมาชิกในสังคม

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนทำให้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องคดี ได้ถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และก่อให้เกิดความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่จะหาสาเหตุเกี่ยวกับการกระทำความคิด พร้อมทั้งบำบัดฟื้นฟู แก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แต่ในทางปฏิบัติยังคงมีปัญหาบางประการอันเนื่องมาจาก

การประชุมกลุ่มครอบครัวยังมีได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายเหมือนดังเช่นประเทศนิวซีแลนด์ หรือประเทศออสเตรเลีย ทำให้ไม่มีรูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นแบบแผน จึงเป็นการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับสังคมไทยในมาตรา 63 ซึ่งถูกจำกัดในเรื่องของอัตราโทษ พิเคราะห์เพียงอัตราโทษโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุ หรือพฤติการณ์ในการกระทำความผิด

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า เนื่องจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง เป็นเพียงกระบวนการหรือหลักการ ทางแก้ปัญหาจึงสามารถที่จะนำมาปรับใช้เสริมหรือสอดแทรกได้ตามสถานการณ์ของสังคมไทยไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใด ดังนั้นแม้ขั้นตอนก่อนฟ้องของมาตรา 63 จะมีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษ ขั้นตอนภายหลังการฟ้องจึงควรนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ได้ในทุกประเภทคดีแม้เป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงกว่า 5 ปีได้ และไม่ใช่นำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนเพียงอย่างเดียว แต่ควรนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กด้วย กล่าวคือ ถึงแม้อัตราโทษเกินกว่า 5 ปี การฟ้องก็อาจดำเนินต่อไปตามกระบวนการยุติธรรม แต่ก็สามารถจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ และฟื้นฟูเด็กกระทำผิดให้มีความสำนึกในสิ่งที่ตนกระทำเพื่อมิให้หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีก

Thesis Title	Import method Family Group Conferencing to deploy of Offend Child and Juvenile.
Author	Tanakamon Soontook
Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Udom Ratthaummarit
Co-Thesis Advisor	Associate Professor Dr.Decha Sangkawan
Department	Law
Academic Year	2010

ABSTRACT

This thesis aims to study the introduction of family group meetings with the adoption of children and young offenders. Practices. And efficiency of restorative justice family group conference method. And communities is used in conjunction with Section 63 under the Act for the establishment of and procedure for juvenile and family court B.E. 2534. for the juvenile justice system in Thailand as an alternative measure. Leading to solutions that children and young offenders. And used as a tool to share the case with the perverted children and young offender cases.

The study illustrates the fact legal problems arising facts. Combined with data from a study of New Zealand and Australia found that by bringing restorative justice, family and community group meetings, which is used in the justice system for children and young people abroad to divert cases from the juvenile justice system for children and youth that As a measure to help lighten the load case to some degree. It also found that a peaceful approach and benefit to all parties without justice for members of the society.

From the study said. The research found that How family and community group meetings, the Section 63 under the Act for the establishment of and procedure for juvenile and family court B.E. 2534. This is the step before prosecution. Can be used in a more tangible. Cause and cooperation of all parties to find a reason relating to violate With rehabilitation therapy. Edit juvenile delinquents. But in practice, still some problems due to family group meetings do not bring a law like the law, such as New Zealand. Or Australia. The no form of work is structured. Is

implemented with the deployment of Thai society in which Section 63 is limited in terms of penalty. Peruse a penalty, regardless of cause. Or circumstances in the offense.

The research suggests that Because family and community group meetings law provided no direct Is a process or principle. Solutions can be adopted as supplementary or interference situation of Thai society, whether in the process which So even before the lawsuit procedure of Article 63 will have restrictions on penalty. Step after the lawsuit should be brought to meeting families and communities to use in all cases, even a case of penalty than five years and not to be meeting families and communities to use to divert cases and children. children alone. But should be used to maximum benefit for children that is a penalty even though more than five years and may continue to sue the justice system. But it can provide family and community group meetings, to ensure conformity And rehabilitation of child offenders to be conscious of what they do not to come back for repeated offenses.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

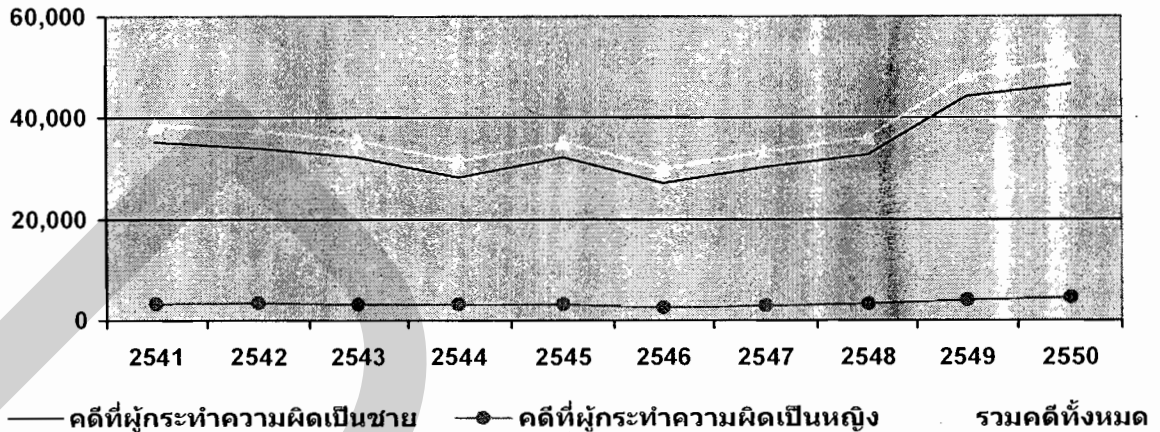
ในอดีตที่ผ่านมาการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด กระบวนการยุติธรรมไทย มุ่งเน้นไปที่การป้องกันปราบปรามและลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนดังกล่าว ทำให้เกิดภาวะล้นสถานฝึกอบรม และมีปัญหาตามมาคือเด็กและเยาวชน ลอกเลียนแบบพฤติกรรมไม่ดีซึ่งกันและกัน ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปรากฏการณ์ ที่มีอยู่คู่กับสังคมตลอดมา และนับวันจำนวนผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มจะทวีมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ เนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง และการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและมีความซับซ้อนมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากจำนวนเด็กและเยาวชนที่มีจำนวนกระทำความผิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550 ตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 1.1 จำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ
จำแนกตามเพศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550

หน่วย : คดี

เพศ	ปี พ.ศ.									
	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550
ชาย	35,181	33,934	32,270	28,349	32,175	27,174	30,368	32,756	44,161	46,593
หญิง	3,291	3,454	3,169	3,099	3,110	2,741	2,940	3,324	4,057	4,535
รวม	38,472	37,388	35,439	31,448	35,285	29,915	33,308	36,080	48,218	51,128

จำนวน(คดี)

ภาพที่ 1.1 แนวโน้มของจำนวนคดีที่เด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจทั่วประเทศ
จำแนกตามเพศ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 - 2550

ที่มา : กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและ
คุ้มครองเด็กและเยาวชน

จากสถิติดังกล่าวข้างต้น ตั้งแต่ในปี พ.ศ. 2546 - 2550 มีจำนวนเด็กและเยาวชนชายรวมกับหญิงกระทำความผิด โดยเรียงลำดับกันดังนี้ ปี พ.ศ. 2546 จำนวน 29,915 คน ปี พ.ศ. 2547 จำนวน 33,308 คน ปี พ.ศ. 2548 จำนวน 36,080 คน ปี พ.ศ. 2549 จำนวน 48,218 ปี พ.ศ. 2550 จำนวน 51,128 คน จะเห็นว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีแนวโน้มที่มากขึ้นตามลำดับ จึงมีแนวคิดที่ควรมีการหันเหดีออกจากกระบวนการยุติธรรม เพราะการดำเนินคดีภายใต้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างเป็นทางการ ถือเป็นผลร้ายมากกว่าผลดี เพราะการฟ้องคดีในศาลอาจทำให้เด็กมีมลทินติดตัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย ซึ่งควรได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไข เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการบำบัดฟื้นฟู ภายนอกกระบวนการยุติธรรมมากกว่าการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งผลที่ตามมาทำให้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนกลับทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาความแออัดยัดเยียดของเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับ และศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ตลอดจนเด็กและเยาวชนไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร คือไม่มีการแยกผู้กระทำความผิดเล็กๆ น้อยๆ กับผู้กระทำความผิดนิสัยออกจากกัน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการถ่ายทอดพฤติกรรมจากกันได้ ผลที่ตามมาคือการหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำ จึงจำเป็นต้องหามาตรการทางเลือกอื่นมาเสริมแทนการลงโทษไปพร้อมกับการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำความผิด การคุมขังหรือการนำตัวไปไว้ในสถานฝึกอบรมควรเป็นวิธีการสุดท้าย

ที่จำเป็นเพื่อลดปัญหาภาวะสิ้นสถานฝักอบรม และป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ อันเป็นการป้องกันในลักษณะยั่งยืน

การลงโทษและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของแต่ละประเทศ แต่ละสังคมต่างมีแนวทางและวิธีการที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรัชญา แนวคิด ระบบเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ของสังคมนั้นๆ โดยถือว่า

“เด็กและเยาวชนมีความสำคัญต่อชาติยิ่งกว่าสิ่งใด เพราะเด็กและเยาวชน จะเป็นผู้วินิจฉัยอนาคตของชาตินั่นเอง” ด้วยเหตุนี้สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ส่วนเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดก็เช่นเดียวกับเด็กและเยาวชน โดยทั่วไป แม้ว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจะเป็นผู้ที่มีปัญหาทางด้านกฎหมายและสังคม แต่เด็กและเยาวชนเหล่านี้ก็ยังถือเป็นทรัพยากรบุคคลที่สมควรจะได้รับการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ดูแล เอาใจใส่ ปรคับประคอง ส่งเสริมสนับสนุนทุกวิถีทาง เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข และพัฒนาให้ตนเองเป็นพลเมืองที่ดี เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมและประเทศชาติในภายภาคหน้า ด้วยเหตุนี้การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู จะได้ป้องกันและพัฒนาเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำความผิด จึงเป็นมาตรการและเป็นวิธีการที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนตลอดจน สังคมมากกว่าการลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว

แนวคิดและวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด มีวิวัฒนาการเรื่อยมา โดยเฉพาะมีการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวแยกต่างหากจากศาลธรรมดา วัตถุประสงค์ก็เพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็ก ซึ่งควรจะได้รับการศึกษา อบรม สั่งสอน และสงเคราะห์ ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษอันเป็นจุดประสงค์หลักของการจัดตั้งศาลเด็ก¹

การสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นคนดีมากกว่าที่จะลงโทษ คำว่า “ยิ่งกว่าการที่จะลงโทษ” ไม่ได้ห้ามมิให้ศาลลงโทษเด็กเสียเลย เพียงแต่การใช้วิธีการสำหรับเด็กก็ดี หรือการลงโทษทางอาญาก็ดี ศาลจะต้องมุ่งถึงสวัสดิภาพของเด็ก และอนาคตของเด็ก² และไม่ว่าจะการปฏิบัติต่อเด็กจะมีทิศทางหรือแนวทางใด และด้วยวิธีการใดนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องคำนึงถึง ก็คือ วิธีการหรือแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน จะต้องไม่สำคัญมากไปกว่าจุดมุ่งหมายของการลงโทษการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ที่มีผลต่อการควบคุมสังคม โดยเฉพาะการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม การลดปริมาณ และความรุนแรงของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะนำไปสู่การลดจำนวนอาชญากรรมในสังคมอีกด้วย ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จึงมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการใช้กลไก ฟื้นฟู ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม เพื่อให้เป็นเด็กและเยาวชน

¹ หยุด แสงอุทัย. (2494). คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก. หน้า 440.

² แหล่งเดิม.

ที่ดีของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งความสำเร็จของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถิติการกระทำผิดของอาชญากรรมภายในประเทศ

จากเหตุผลดังกล่าว ปัจจุบันจึงมีแนวคิดด้านความยุติธรรมเกิดขึ้นใหม่ ที่เรียกว่า Restorative Justice³ เป็นการปรับกระบวนการทัศนคติใหม่ว่า อาชญากรรมเป็นการขัดแย้งระหว่างบุคคล ได้แก่ ผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม จึงมุ่งเน้นปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของเขา และให้ความช่วยเหลือบรรเทาผลร้ายแก่เหยื่ออาชญากรรม คือมิได้มุ่งเน้นไปที่การลงโทษผู้กระทำผิด แต่จะให้ความสำคัญกับการที่ผู้เสียหายหรือแม้กระทั่งผู้กระทำผิดจะได้รับการเยียวยา กระบวนการทัศนคติดังกล่าว จึงเน้นไปที่การเยียวยาความเสียหายให้กับผู้เสียหายไปพร้อมๆ กับการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด โดยมีชุมชนเป็นพื้นฐาน ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาด้านอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนได้ในระยะยาว

การหันเหคือออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยผู้อำนวยการสถานพินิจมีความเห็นสิ่งไม่พึงตามมาตรา 63 โดยเป็นการร่วมมือกันกับพนักงานอัยการ ในการทำหน้าที่พิจารณาเด็กกระทำผิดว่าสมควรฟ้องหรือไม่ ซึ่งมีผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้เริ่มให้ใช้ดุลยพินิจในการทำความเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือไม่ หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ก็มีความเห็นสั่งไม่ฟ้องเพื่อส่งให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง มาตรา 63 จึงจำเป็นต้องมีมาตรการเสริมในการฟื้นฟูแก้ไขเด็กที่กระทำความผิดเพื่อเป็นเหตุผลที่เป็นรูปธรรมในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องของผู้อำนวยการสถานพินิจ ดังนั้นมาตรการเสริมดังกล่าวจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะสามารถทำให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีได้จริง ประเทศไทยจึงได้มีการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย มาปรับใช้เสริมเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กเพื่อใช้ในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในมาตรา 63

“การประชุมกลุ่มครอบครัว” ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative Justice จึงถูกนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมเด็ก โดยนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทย ซึ่งเป็นการนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา ในประเทศนิวซีแลนด์มีหลักการที่สำคัญ คือ “มีวัตถุประสงค์ทำให้เด็กไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีก” การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นกระบวนการที่นำผู้กระทำความผิด บุคคลที่ใกล้ชิดผู้กระทำความผิด สมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหาย ผู้ให้ความช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย และตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรม หรือคณะสหวิชาชีพจากสาขาต่างๆ มาพบกันเพื่อร่วมกันหาข้อตกลงในการแก้ปัญหา พิจารณารายละเอียด

³ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ได้ให้ความหมายของ Restorative Justice ในภาษาไทยว่า “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”, “การอำนวยความยุติธรรมเชิงสร้างสรรค์” และ “กระบวนการยุติธรรมเชิงสันติ”.

ผู้เข้าร่วมประชุมให้ความเห็นชอบกับแผนการ โดยส่วนมากก็จะเป็นการขอโทษ การทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ การบวช การชดใช้ในทางแพ่ง หรือเด็กอาจจะถูกลงโทษที่กำหนดโดยครอบครัว แทนที่จะเป็นการลงโทษตามกฎหมาย เป็นการสมานฉันท์กันระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย ที่สำคัญผู้เสียหายต้องยินยอมด้วยความบริสุทธิ์ใจที่มีใจเป็นการจริงใจ ซึ่งประเทศไทยนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นมาตรการทางเลือกเสริมกับกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยมีมาตรา 63 รองรับในการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศมาปรับใช้ได้ โดยประเทศไทยมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขเด็กกระทำผิดด้วย จึงเรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน” และถือได้ว่าวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นมาตรการที่เป็นการกระตุ้น และก่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการทำความผิดของเด็ก เป็นเหตุผลที่ผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ในการทำความเข้าใจในสิ่งที่พ่อแม่ที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ต่อไป เป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการ

ตามมาตรา 63 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้อง อันเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่มีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษคือคดีนั้นต้องมีอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี โดยไม่มีการพิจารณาถึงพฤติการณ์อื่นในการทำความผิดของเด็ก ซึ่งในทางปฏิบัติถือเป็นข้อจำกัดในการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 นี้ด้วย ที่สามารถหันเหผู้กระทำผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมได้ หากเห็นว่าเด็กสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ เพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าวในเรื่องอัตราโทษที่กระทำผิดเกินกว่า 5 ปี จึงเห็นสมควรนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในมาตรา 55(2) เมื่อมีการฟ้องร้องเด็กต่อศาล ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอรายงานและความเห็นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ ในส่วนนี้สามารถสอดแทรกการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ และถ้าเห็นว่าเด็กสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ก็เสนอรายงานพร้อมความเห็นต่อศาลได้ ซึ่งถือเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งของผู้อำนวยการสถานพินิจหากเด็กกระทำผิดแล้วมีอัตราโทษเกินกว่า 5 ปี อีกกรณีคือศาลสามารถสั่งให้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ โดยสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำการประชุมกลุ่ม ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราวหรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ตามมาตรา 95 กรณีนี้เป็นเรื่องที่ศาลสั่งเองเพื่อที่นำมาใช้ในการประกอบการพิจารณาของศาลอันเป็นแนวทางในการลงโทษผู้กระทำผิด หากศาลเห็นว่ากลับตนเป็นคนดีได้จริง ศาลอาจสั่งจำหน่ายคดี หรือการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมก็ยังดำเนินอยู่แต่อาจลงโทษ โดยมีเงื่อนไข ซึ่งแล้วแต่กรณี โดยอาจ

คู่มือการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นหลักก็ได้อันเป็นคุณประโยชน์ของศาล เหตุผลดังกล่าวจึงควรนำการประชุมครอบครัวมาใช้เสริมสอดแทรกในทุกขั้นตอน เพื่อให้สอดคล้องต่อการลงโทษไปพร้อมกับการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเพื่อให้เขากลับตนเป็นคนดี และเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในอนาคตต่อไปด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของการนำการหันเหคดี (Diversion) มาใช้กับคดีเด็กและเยาวชน

1.2.2 เพื่อศึกษาและทำการวิเคราะห์การประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นมาตรการทางเลือกอื่น เพื่อนำมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาถึงแนวความคิด และรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ที่นำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ว่ามีประโยชน์และมีความเหมาะสมอย่างไรต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นปัญหาที่รุนแรงและเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังสถิติดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเกิดจากปัจจัยต่างๆ ทางด้านสังคม และการใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดลงโทษเด็กและเยาวชน โดยการนำเด็กเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล หรือการนำตัวเด็กไปไว้ในสถานฝึกอบรมที่อาจมีความแออัดขัดเยียด และมีความเสี่ยงต่อการลอกเลียนพฤติกรรมที่ไม่ดี ประกอบกับในปัจจุบันมาตรการที่ใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น เน้นการแก้ไขฟื้นฟูมากกว่าที่จะลงโทษโดยกระบวนการยุติธรรม ปัจจุบันจึงมีความจำเป็นที่ต้องนำมาตรการทางเลือกอื่นอันอยู่ภายใต้พื้นฐานของแนวความคิดเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เสริมในเรื่องการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม ที่ได้ถูกนำมาปรับใช้กับมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ถือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องที่มีความสำคัญกับเด็กอันทำให้เด็กไม่ต้องถูกลงโทษหรือเสียชื่อเสียง ซึ่งยังมีปัญหาในเรื่องของการนำมาใช้เพราะยังคงติดขัดกับนโยบายรัฐบาลบางประการในเรื่องประเภทคดี คืออัตราโทษขั้นสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี ซึ่งในทางปฏิบัติถือเป็นเงื่อนไขในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น เพื่อลดข้อจำกัดดังกล่าว และเพิ่มความยืดหยุ่นในการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ จึงควรนำมาปรับใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะเป็น

ประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมด้วยแล้ว ยังสอดคล้องกับแนวคิดในปัจจุบันที่เน้นการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนอีกด้วย

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การวิจัยนี้จะทำการศึกษา และวิเคราะห์ถึงแนวความคิดในการนำมามาตรการทางเลือกอื่น คือการใช้ประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์รูปแบบหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ควรนำมาใช้ในการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ตลอดจนสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประชุมกลุ่มครอบครัว พร้อมทั้งศึกษาถึงรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว แนวความคิดและหลักการของต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมว่ามีข้อดี ข้อเสียอย่างไร ในการนำมาปรับใช้กับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ใช้รูปแบบการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเน้นถึงการหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้นด้วย โดยการศึกษาถึงการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว มาใช้เป็นกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งเป็นมาตรการทางเลือกอื่นมาเสริมกระบวนการยุติธรรมหลัก เป็นการค้นคว้าข้อมูลวิทยานิพนธ์ ศึกษาวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหมาย ตำรา วิชาการ ตลอดจนเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงแนวคิดและหลักการของการหันเหคดี (Diversion) ในกรณีที่น่ามาใช้กับคดีเด็กและเยาวชน

1.6.2 ทำให้ทราบแนวความคิด และหลักการของการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ ซึ่งถือเป็นมาตรการทางเลือกอื่นแทนการนำเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ที่ได้จากการศึกษา วิเคราะห์ ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

1.6.3 ทำให้ทราบถึงแนวความคิด และรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ที่นำมาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ว่ามีประโยชน์และมีความเหมาะสมอย่างไร ต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในประเทศไทย

1.7 นิยามศัพท์ต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา

1.7.1 การประชุมกลุ่มครอบครัว หมายถึง มาตรการทางเลือกใหม่ หรือเป็นมาตรการเสริมให้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ในการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเฉพาะในคดีการกระทำผิดเล็กน้อยหรือคดีที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งเป็นการนำผู้กระทำผิด ครอบครัวของผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย ครอบครัวของผู้เสียหาย ชุมชน (กรรมการหมู่บ้าน อาจารย์ บุคคลที่ใกล้ชิดกับผู้กระทำผิด หรือผู้เสียหาย) พร้อมทั้งคณะสหวิชาชีพมาประชุมกัน เพื่อกำหนดวิธีการเยียวยาภายใต้การดูแลของรัฐ เพื่อให้ชุมชนและสมาชิกในครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกระทำของเด็กและเยาวชนในการจัดการแก้ไขฟื้นฟูความเสียหาย โดยเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดต้องให้การรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริง และผู้เสียหายยินยอมให้ผู้กระทำผิดชดใช้หรือชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของความยุติธรรมแนวแก้ไขฟื้นฟู

1.7.2 การหันเหคดี (diversion) หมายถึง การกันผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยมีมาตรการทางเลือกอื่นมาใช้เสริม ใช้ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดนั้นสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ ซึ่งสามารถกระทำได้ในทุกขั้นตอนของคดี โดยเฉพาะในขั้นตอนก่อนฟ้องเพื่อป้องกันการมีมลทินตราบาปในใจ

1.7.3 คณะสหวิชาชีพ หมายถึง บุคคลดังต่อไปนี้

- 1) ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
- 2) พนักงานอัยการ
- 3) พนักงานสอบสวน
- 4) พนักงานคุมประพฤติ
- 5) นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์
- 6) บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

ปัญหาอาชญากรรมมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในชั้นของผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น ในด้านของเด็กและเยาวชนนับวันก็จะทวีมากขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน จึงเป็นปัญหาสำคัญ ปัจจุบันรัฐและสังคมจึงให้ความสนใจในเรื่องสิทธิ และสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนมากขึ้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรมนุษย์ของชาติที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิด แต่ละประเทศจึงแสวงหามาตรการต่างๆ ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ควรได้รับการแก้ไขตั้งแต่เมื่อเริ่มกระทำความผิดในขณะที่ยังเป็นเด็ก และเยาวชน เพราะเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นอาชญากรที่แก้ไขและฟื้นฟูให้กลับมาเป็นคนดีได้ ยาก จึงควรศึกษาถึงแนวความคิด ทฤษฎี รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ กระทำความผิด เพื่อแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ กระบวนการยุติธรรมที่ไม่เป็นทางการมาใช้สำหรับเด็กและเยาวชน ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน กลับคืนสู่สังคมต่อไป

2.1 วิวัฒนาการของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย

ประเทศไทยแต่เดิมมา ได้มีวิธีการพิเศษที่นำมาใช้แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยให้ได้รับการสงเคราะห์เยียวยาและแก้ไขแทนที่จะถูกลงโทษจำคุก ทั้งมีการให้การศึกษาอบรมและฝึกฝนอาชีพเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ดีงามต่อไป แทนการส่งตัวเด็กและเยาวชนไปคุมขังไว้ในเรือนจำ ซึ่งเป็นการลงโทษที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับความอับอาย และชินชากับสภาพการ บีบคั้นทรมานทางจิตใจ นอกจากนี้ยังได้เห็นและมักจะได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยตลอดจนพฤติกรรม และบทเรียนที่เลวร้ายจากผู้ต้องขังหรือนักโทษที่เป็นผู้ใหญ่ ทั้งยังก่อให้เกิดปมด้อยแก่เด็กและ เยาวชนไปตลอดชีวิตอีกด้วย ทางราชการจึงจัดส่งเด็กและเยาวชนเหล่านี้ไปยังโรงเรียนฝึกอาชีพ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 หรือสถานฝึกอบรมตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและ อบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ก่อนจะมีการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ส่งเด็กที่มีอายุในเกณฑ์ บังคับ (อายุยังไม่ครบ 15 ปี) ที่ไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา โดยปราศจากเหตุอันสมควร ไปไว้ยังโรงเรียนฝึกอาชีพได้ ซึ่งต่อมากรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้ง โรงเรียนฝึกอาชีพขึ้น ตามพระราชบัญญัติ

จัดการฝึกอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 เพื่อทำการฝึกอบรมเด็กจำพวกนี้และเด็กอื่นตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวกฯ นั้นด้วย¹

สำหรับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ. 2479 ได้บัญญัติวิธีการปฏิบัติต่อนักโทษซึ่งรวมทั้งเด็กและเยาวชนนี้ต้องคำพิพากษา ให้เน้นหนักไปทางฝึกอบรม ไม่ใช่ในทางลงโทษเช่นแต่ก่อน และกรมราชทัณฑ์ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดที่อายุยังไม่ครบ 18 ปี และแยกควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษแล้วได้จัดตั้งสถานที่ควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกดังกล่าวขึ้นเรียกว่า ทัณฑสถานวัยหนุ่ม ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้โอนกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการ ณ เยาวชนสถานบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2501 ส่วนทัณฑสถานวัยหนุ่มยังคงสังกัดอยู่ในกรมราชทัณฑ์

เมื่อพิจารณาข้างต้น จะเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีข้อบกพร่องและมีอุปสรรคอยู่หลายประการ และกฎหมายเหล่านี้ล้วนเป็นกฎหมายที่บัญญัติไว้เพื่อปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนระหว่างที่ถูกจับกุมและในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดดังกล่าวยังคงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด ซึ่งยังเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม และอาจมีผลเสียหายแก่เด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้

ประเทศไทยในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีแนวคิดที่จะจัดตั้งศาลยุติธรรมสำหรับพิจารณาคดีที่เด็กกระทำความผิด แยกออกจากจากพิจารณาคดีที่ผู้ใหญ่กระทำความผิด ซึ่งในช่วงเวลานั้นการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมของไทย ได้รวมเอาทั้งคดีเด็กและผู้ใหญ่กระทำความผิดอยู่ภายใต้กระบวนการยุติธรรมเดียวกัน ทั้งในส่วนของข้อกำหนดทางกฎหมาย การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ และวิธีพิจารณาคดี แม้ว่าในส่วนของชั้นศาลจะได้มีการพิพากษาลงโทษเด็กในอัตราที่ไม่รุนแรงเท่าผู้ใหญ่ก็ตาม แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กเท่าที่ควร

เมื่อปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการส่ง หลวงจักรปาณี ศรีศิลวิสุทธิ ไปดูงานศาลยุติธรรมรวมถึงศาลเด็กด้วยในประเทศแถบเอเชียและยุโรป ถือว่าเป็นการเรียนรู้แนวคิดเกี่ยวกับศาลเด็กเป็นครั้งแรกในประเทศไทย แต่ต้องระงับแนวคิดดังกล่าวไปชั่วระยะเวลาหนึ่งเนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาในปี พ.ศ. 2493 ภายใต้อำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการส่งคณะผู้พิพากษาไปที่ประเทศยุโรปและสหรัฐอเมริกาเพื่อเรียนรู้งานทางด้านศาลเด็ก

¹ ชนิดา พูลผล. (2547). การคุ้มครองสิทธิเด็ก: ศึกษากรณีเด็กถูกจับกุมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. หน้า 11.

ประเทศไทยจึงได้เรียนรู้และรับแนวคิดรากฐานปรัชญาของตะวันตกในประเด็กที่ต้องมีการอำนวยความสะดวกแก่เด็กเป็นสำคัญ

อนึ่ง ในสมัยที่ยังใช้กฎหมายอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งถูกยกเลิกเมื่อมีการใช้ประมวลกฎหมายอาญาแทนตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2500 นั้น การปฏิบัติต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้น ศาลก็ได้แต่พิจารณาถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กหรือเยาวชน ประกอบกับลักษณะของความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้กระทำลงแล้ว กำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิดและความรู้สึกผิดชอบของเด็กหรือเยาวชนเท่านั้น หลักการที่ค้นหาสาเหตุที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดแล้ว พยายามแก้ไขสาเหตุดังกล่าวยิ่งกว่าที่จะมุ่งลงโทษนั้น ยังไม่อาจปฏิบัติได้ในศาลธรรมดา (ศาลผู้ใหญ่) เพราะขาดหน่วยงานพิเศษที่มีอำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน รวมทั้งเสนอความเห็นต่อศาลเพื่อทราบสาเหตุที่กระทำความผิด ตลอดจนการสงเคราะห์และบำบัดแก้ไขให้เด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นพลเมืองดี

ด้วยเหตุนี้เองรัฐบาลจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อศึกษาแนวทางร่างกฎหมายและการตั้งศาลเด็กในประเทศไทย โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นประธานร่วมด้วยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีก 12 คน ผลจากการประชุมของคณะกรรมการดังกล่าว ได้มีการออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 เพื่อสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศไทยมีแนวคิดในการจัดตั้งที่แยกมาจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีฐานความคิดมาจากแนวคิดของประเทศตะวันตก โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และถือได้ว่าการแก้ไขปัญหาคriminal ของเด็กและเยาวชนในประเทศไทยได้รับความสนใจที่จะแก้ไขอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. 2594 นับแต่ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ใช้บังคับ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าว ศาลคดีเด็กและเยาวชน และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองสวัสดิภาพและประโยชน์ที่ดีที่สุดแก่เด็กและเยาวชน ให้เน้นการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) เด็กและเยาวชนให้กลับตนเป็นพลเมืองดี

ภารกิจสำคัญภายหลังจากการออกพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับนี้ กล่าวคือ การจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนในฐานะที่เป็นสถาบันสำหรับอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

พร้อมทั้งการจัดตั้งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นองค์กรด้านปฏิบัติการในงาน ยุติธรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือดำเนินการของศาลคดีเด็กและเยาวชน

กฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักการสำคัญให้แยกกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ โดยได้มีบทบัญญัติให้ปฏิบัติต่อ เด็กและเยาวชนที่ได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดไว้เป็นการเฉพาะนับแต่เรื่องจับกุม การควบคุม การสอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษา และการลงโทษเด็กที่กระทำผิด ทั้งได้ แสดงเจตนารมณ์ที่มุ่งจะให้การบำบัดแก้ไขและฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมากกว่าการ นำมาตรการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้มาใช้บังคับเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิด รวมทั้งได้ กำหนดกลไกหลักในการบังคับใช้กฎหมาย โดยกำหนดองค์การในกระบวนการยุติธรรมขึ้นใหม่ เป็นการเฉพาะประกอบด้วย ตำรวจ อัยการ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และศาลคดีเด็กและ เยาวชน²

จึงถือว่าพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแยก ต่างหากออกจากการพิจารณาคดีของผู้ใหญ่ ซึ่งมีกรอบแนวคิดในการจัดตั้งศาลเด็กและเยาวชน และ สถานพินิจและคุ้มครองเด็ก ดังปรากฏในรายงานประจำปี พ.ศ. 2495 ที่ระบุว่า “...งานศาลเด็กมิใช่ งานด้านกฎหมายฝ่ายเดียวอย่างศาลธรรมดา ภาระอันสำคัญ คือ แก้ไขให้เด็กคืนมาจากความพลั้ง ยั้งในทางชั่วร้าย บรรดาเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายประกอบด้วย ผู้ใช้วิชาชีพหลายสาขามีความมุ่งหมายช่วย เด็กที่ล่าหลัง (Backward Children) อย่างดีที่สุด และพยายามจัดการให้เหมาะสมกับลักษณะเด็กไทย ให้มากที่สุด” ส่วนเป้าหมายการดำเนินงาน ได้มีการยึดถือตามปรัชญาที่ว่า “Putting Children first in the justice system and system management” คือ การให้ความสำคัญกับเด็กและเยาวชนเป็นอันดับ แรก ในกระบวนการยุติธรรมและการจัดการเกี่ยวกับระบบ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดกระบวนการ ยุติธรรมทำลาย ทำความเสียหาย และประทับมลทินให้กับเด็ก โดยพระราชบัญญัติดังกล่าว ในทาง อาญามีบทบัญญัติให้ศาลคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษา อบรม สั่ง สอน และสงเคราะห์ให้กลับตัวเป็นพลเมืองดียิ่งกว่าการที่จะลงโทษ ทั้งในการพิพากษาคดีอาญานั้น ให้ศาลคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ สุขภาพ และภาวะแห่งจิตของเด็กและเยาวชน ซึ่งแตกต่างกันเป็น คนๆ ไป และลงโทษหรือใช้วิธีการให้เหมาะสมกับตัวเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์เฉพาะการออก กฎหมายสำหรับการบังคับใช้ในกรณีของเด็กและเยาวชนกระทำผิด ได้มีการพัฒนาปรับปรุงเรื่อยมาตาม ความเหมาะสมกับสภาพสังคม แนวคิดทางกระบวนการยุติธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด สำหรับเด็กและเยาวชนภายหลังจากมี การออกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 ซึ่งถือว่าเป็นการเริ่มต้นแนวคิด เกี่ยวกับ

² สุรินทร์ เสดียรมาศ. (2551). การบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทศวรรษหน้า. หน้า 1.

การอำนวยความสะดวกให้เด็กและเยาวชนตามปรัชญาพื้นฐานของทางตะวันตก ที่ให้มีการแยก การพิจารณาคดีระหว่างเด็กที่กระทำผิดกับผู้ใหญ่ที่กระทำผิดออกจากกัน โดยให้ศาลคดีเด็กและเยาวชน เป็นทั้งองค์กรสวัสดิการสังคม และองค์การศาลยุติธรรมรวมอยู่ด้วยกัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2527 กระทรวงยุติธรรมเห็นว่าการที่คุ้มครองเด็กอย่างเดียวก็ไม่เป็นการ เพียงพอ เพราะเด็กต้องอยู่กับครอบครัว คือ บิดามารดา ฉะนั้นถ้าครอบครัวแตกสลายหรือครอบครัว แตกแยก เช่น บิดามารดาหย่าร้างกันทอดทิ้งบุตร หรือว่าอยู่ด้วยกันอย่างไม่ราบรื่นทะเลาะเบาะแว้ง กันเป็นประจำ ย่อมมีผลกระทบต่อจิตใจเด็กทำให้เด็กเบื่อหน่ายจึงต้องออกไปมั่วสุมกับเพื่อน หันเหเข้าหาสิ่งเสพติดและอาจกลายเป็นอาชญากรในภายหน้าได้ ดังนั้นการมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครอง เด็กอย่างเดียวไม่ได้คุ้มครองครอบครัวด้วยนั้นย่อมมิได้เป็นการคุ้มครองเด็กอย่างเพียงพอ โดยเหตุนี้ จึงมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัวขึ้น โดยยกเลิกพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนทุกฉบับ พระราชบัญญัติวิธี พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนทุกแบบ และประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 163 เสีย³

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2534 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ใช้บังคับแทนกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าว ซึ่ง เจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมีความยืดหยุ่นสูงกว่า กฎหมายที่บังคับใช้กับผู้ใหญ่ที่กระทำผิด

ทั้งในปัจจุบันได้มีแนวคิดหรือวิทยาการเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่ที่ไม่ เป็นทางการ ซึ่งสมควรที่จะศึกษาเพื่อนำมาใช้ควบคู่ไปกับมาตรการตามกระบวนการยุติธรรม สำหรับทางเยาวชนหลายประการ เช่น การลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล โดยการหันเหคดีออกจาก กระบวนการยุติธรรม การชะลอการฟ้องในคดีเล็กน้อยที่เห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และ กระบวนการเชิงสมานฉันท์ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่ต่างก็มุ่งหวังให้ทุก หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนได้ร่วมป้องกัน แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ที่กระทำผิดให้กลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพและเยาวชนไม่กระทำผิดซ้ำอีก⁴

2.2 แนวความคิดด้านอาชญวิทยาเกี่ยวกับการทำความผิดของเด็กและเยาวชน

นักอาชญวิทยาได้วิเคราะห์และให้คำนิยามความหมายไว้มากมายทั้งนี้ เพราะอาชญวิทยา มีความหมายกว้างขวางและเกี่ยวข้องกับสาขาอื่นๆ อันได้แก่ จิตวิทยา สังคมวิทยา สถิติ เป็นต้น

³ พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. (2538). คำอธิบายพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธี พิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. หน้า 13.

⁴ แหล่งเดิม.

รวมความแล้ว “อาชญาวិทยา” หมายถึง วิทยาการที่ว่าด้วยสาเหตุของอาชญากรรม การป้องกันอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยนัยนี้จึงมีผู้กล่าวว่าการศึกษาอาชญาวิทยาเป็นการศึกษามาตรการของการควบคุมสังคม (Social Control) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ซึ่งอาชญาวิทยาเป็นวิทยาการส่วนหนึ่งของอาชญาศาสตร์ (Criminal Science) มีวัตถุประสงค์เพื่อสอนให้รู้ถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรม การป้องกัน แก้ไข และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด⁵

อาชญาวิทยาและกฎหมายอาญา มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะทั้งกฎหมายอาญาและอาชญาวิทยา ต่างก็ศึกษาถึงอาชญากรรมที่เกิดขึ้น กล่าวคือ กฎหมายอาญาเป็นเรื่องของกฎหมายข้อบังคับ หรือกรอบแห่งความประพฤติ ซึ่งบุคคลในสังคมได้ตรึงขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลในสังคมนั้น การกระทำบางอย่างที่เป็นการผิดต่อกฎหมายอาญา แต่ผู้กระทำผิดเป็นเด็กก็ไม่เรียกการกระทำนั้นว่าเป็น “อาชญากรรม” แต่เรียกว่าเป็น “การกระทำผิด” เพราะกฎหมายถือว่าเด็ก เป็นผู้ที่อ่อนทั้งด้านความคิดและยับยั้งชั่งใจ ยังไม่มีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตเหมือนผู้ใหญ่จึงอาจถูกชักจูงไปในทางที่ผิด⁶

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ถือเป็นเพียงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนเท่านั้น และไม่เรียกเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นอาชญากร แต่ให้เรียกว่า “เด็กกระทำผิด” เพราะเด็กและเยาวชนถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อประเทศชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมือง และต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนและกระทำผิดกฎหมายสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกสังคมจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องแก้ไข มิฉะนั้นจะรุนแรงขึ้น จนส่งผลร้ายต่อสังคม

มาตรการที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด จึงใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูแทนการลงโทษ หลักการที่ใช้ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนนี้เป็นหลักสากลที่หลายประเทศทั่วโลกยอมรับและสหประชาชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2502 ข้อ 2 ความว่า

“เด็กมีความสำคัญมาก จึงควรได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ดังนั้น เมื่อเด็กกระทำความผิด จึงไม่ควรถูกลงโทษแบบเดียวกับผู้ใหญ่ ทั้งนี้เพราะเด็กกระทำความผิดด้วยความไม่รู้ ด้วยความไม่เจตนา รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือเป็นเพราะสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ บีบบังคับ เช่น ความยากจนทำให้เด็กต้องลักขโมย คบเพื่อนชั่ว ถูกหลอกใช้ ถูกชักชวน ใช้จ่ายผิดจนถูกจับได้ในที่สุด เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันแล้วว่า ความผิดที่เด็กกระทำนั้นแตกต่างกับความผิดที่ผู้ใหญ่ทำ ทั้งในแง่เจตนาและการกระทำ”⁷

⁵ ประเทือง ธนิยผล. (2533). อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา. หน้า 84.

⁶ แหล่งเดิม.

⁷ แหล่งเดิม.

ในทางอาชญวิทยา ถือว่าเด็กที่กระทำผิดมักเข้าใจว่าการกระทำนั้นเป็นที่ยอมรับ แม้ว่า การกระทำนั้นจะไม่ใช่ว่าสิ่งที่คุณต้อง เหตุนี้เองเด็กที่กระทำผิดจึงมิใช่เป็นเพียงบุคคลที่ไม่รู้กฎหมาย เท่านั้นแต่ยังเป็นผู้ที่ไม่รู้สำนึกในการกระทำด้วย ทั้งนี้เพราะสภาพวัยวุฒิและวุฒิภาวะของเด็กนั้น อ่อนทั้งด้านความนึกคิดที่ยังซังใจในการกระทำผิดและไม่ชัดเจนในการดำรงชีวิต

ในทางจิตวิทยาและสังคมวิทยา ถือว่าการกระทำผิดของเด็กนั้นเป็นเพราะหลงผิดไป โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือด้วยความเบาปัญญาและความอ่อนแอทางจิตใจ ซึ่งอาจล่อมเกลตาให้กลับ ตัวเป็นคนดีได้ จึงไม่ควรใช้วิธีปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงอาชญากร เพราะถ้าทำเช่นนั้น ก็เท่ากับผลักดันให้ เขายิ่งถลาลึกลงไปสู่ความชั่วร้าย จนไม่อาจกลับตัวได้ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะกลายเป็นอาชญากรที่มี สันดานชั่วร้ายไปจริงๆ จากแนวคิดดังกล่าว นานาอารยประเทศจึงใช้วิธีปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดด้วย วิธีการที่แตกต่างไปจากผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ โดยการปฏิบัติต่อเด็กกระทำผิดมุ่งไปในทางให้การ สงเคราะห์อบรมแก้ไขแทนการลงโทษทางอาญา⁸

แนวคิดในทางอาชญวิทยายังมีความเห็นว่า การปล่อยให้เด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ทางอาญาแม้จะเป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนก็ตาม จะมีผลร้ายมากกว่าผลดี เห็นได้จากแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ เช่น กฎการเลียนแบบ (Law of Imitation) ของการ์เบรียล ทาร์ด (Gabriel Tarde) ซึ่งอธิบายว่า พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเลียนแบบกัน โดยเรียนรู้จาก ตัวอย่างที่เคยเห็นกันมาก่อน การที่เด็กถูกจับไปอยู่รวมกันทำให้มีโอกาสเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดี ซึ่งกันและกัน กฎนี้เป็นพื้นฐานนำไปสู่ทฤษฎีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง (Theory of Differential Association) ของเอ็ดวิน เฮช ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ซึ่งเห็นว่าอาชญากรรมเกิดจาก การคบค้าสมาคมระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคลกับพวกที่ประพฤติตัวแบบอาชญากรรม (Criminal Patterns) ซึ่งหากมีการคบค้าสมาคมกันถี่ สม่ำเสมอ และใกล้ชิดกันมากเท่าไร บุคคลก็ยิ่งกลายเป็น อาชญากรรมเร็วขึ้นเท่านั้น⁹

ในทางอาชญวิทยามีแนวคิดในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อให้ ผู้กระทำผิดสามารถกลับเป็นคนดีและใช้ชีวิตกับครอบครัวได้อย่างปกติสุขอีกด้วย แนวคิดต่างๆ ในการ ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงเป็นแนวคิดที่มีวิวัฒนาการตามลำดับ ดังนี้

2.2.1 สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิม

สำนักอาชญวิทยาดั้งเดิมหรือสำนักคลาสสิก (Classical School) เป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดขึ้น ในศตวรรษที่ 18 เพื่อต่อต้านกับความป่าเถื่อนและความไม่แน่นอนของระบบกฎหมายและการลงโทษ

⁸ แหล่งเดิม.

⁹ ศิริชัย จันทร์สว่าง. (2545). การสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัดกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่ กระทำผิดในชุมชนด้วยศาสนาอิสลาม. หน้า 15.

ในสมัยนั้น โดยสำนักนี้ได้เสนอแนวความคิดในการปฏิรูปกฎหมายการลงโทษให้เหมาะสมกับการกระทำผิดให้เกิดความยุติธรรม ตลอดจนเรื่องการอธิบายสาเหตุของการกระทำผิด¹⁰ ผู้นำของสำนักนี้คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Baccaria) ชาวอิตาลี และเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) เบ็คคาเรียสำเร็จการศึกษากฎหมายจากมหาวิทยาลัยแห่งปาเวีย ได้เขียนผลงานชิ้นสำคัญ ซึ่งมีผลในการปฏิรูปกฎหมายอาญา และการบริหารกระบวนการยุติธรรมในทวีปยุโรปในหัวข้อว่าด้วยอาชญากรรมและการลงโทษ

แนวความคิดในหนังสืออาชญากรรม และการลงโทษของเบ็คคาเรีย มีผลก่อให้เกิดขบวนการปฏิรูปกฎหมายอาญา และเปลี่ยนแปลงวิธีปฏิบัติหลายประการ โดยเฉพาะความคิดเรื่อง “การลงโทษควรให้เหมาะสมกับอาชญากรรม” ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญของสำนักคลาสสิก¹¹

นอกจากนั้นปรัชญาทางด้านเจตจำนงอิสระ (Free Will) ก็มีอิทธิพลต่อความของเบ็คคาเรียอย่างมาก หลักการในเรื่องนี้กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์มีวัตถุประสงค์และมีมูลฐานมาจากหลักแห่งความพอใจและความเจ็บปวด มนุษย์เลือกกระทำสิ่งที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด ดังนั้นการลงโทษจึงควรกำหนดไว้ในความผิดแต่ละประเภทให้เพียงพอที่จะก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากกว่าความพึงพอใจในการละเมิดกฎหมายโดยอาศัยความคิดนี้ กฎหมายจึงควรบัญญัติอย่างชัดเจน ไม่เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาใช้ดุลยพินิจแปลกฎหมายได้ นักนิติบัญญัติเท่านั้นที่ เป็นผู้กำหนดบทลงโทษ และกฎหมายต้องใช้บังคับแก่บุคคลด้วยความเสมอภาค มิให้มีข้อแก้ตัว ศาลต้องลงโทษตามบทกฎหมายที่กำหนดไว้ ไม่อาจใช้ดุลยพินิจในการกำหนดโทษได้ ศาลจะทำหน้าที่พิจารณาว่าบุคคลกระทำผิดหรือบริสุทธิ์เท่านั้น กฎหมายตามความคิดของเบ็คคาเรียมีลักษณะคับแคบ มีโครงสร้างที่แน่นอน และไม่ลำเอียง¹²

ส่วนการลงโทษอย่างรุนแรงนั้น เบ็คคาเรียไม่เห็นด้วย เหตุผลในการลงโทษควรจะให้หลักประกันในการดำรงอยู่ของสังคม และยับยั้งบุคคลอื่นมิให้เอาเยี่ยงอย่าง ผลแห่งการยับยั้งเกิดจากการลงโทษอย่างเหมาะสม รวดเร็ว และแน่นอน มากกว่าการลงโทษอย่างรุนแรง¹³

หลักคิดที่สำคัญของ เบ็คคาเรีย จากหนังสือ On Crime and Punishments กล่าวโดยสรุปได้ ดังนี้¹⁴

¹⁰ สุดสงวน สุธีสร ก (2534). แนวความคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่อวิทยา: ศึกษาเฉพาะกรณีเหยื่ออาชญากรรม. หน้า 4.

¹¹ ประธาน วัฒนวาณิชย์ ก (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา. หน้า 160.

¹² แหล่งเดิม.

¹³ แหล่งเดิม.

¹⁴ สุดสงวน สุธีสร ข (2546). อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์. หน้า 43.

1) พื้นฐานในการปฏิบัติทางสังคม ควรเป็นไปโดยสอดคล้องกับหลักประโยชน์นิยม คือ (Utilitarian Principle) คือ มองประโยชน์สูงสุดสำหรับมวลชน (The greatest happiness shared by the greatest number)

2) การกำหนดบทลงโทษจากการประกอบอาชญากรรมควรพิจารณาจากความสูญเสียต่อสังคมเป็นหลัก เพราะพฤติกรรมอาชญากรรมเป็นภัยต่อสังคมโดยรวม

3) การป้องกันอาชญากรรม ควรมีความสำคัญมากกว่าการลงโทษอาชญากร กฎหมายควรเป็นลายลักษณ์อักษร และเผยแพร่ให้เป็นที่ทราบแก่สมาชิกทุกคนในสังคมว่าพฤติกรรมใดควรละเว้น พฤติกรรมใดควรปฏิบัติ โดยกำหนดบทลงโทษและการให้รางวัลอย่างเหมาะสมให้ชัดเจน นอกจากนี้ในแง่ของการป้องกัน สังคมควรมีนักกฎหมายที่มีความสามารถ มีคุณธรรม เพื่อบัญญัติกฎหมายที่เป็นธรรมให้แก่สังคม ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ควรมีความซื่อสัตย์ปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม เพื่อบัญญัติกฎหมายที่เป็นธรรมให้แก่สังคม ผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ควรมีความซื่อสัตย์ปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม จะสามารถลดปัญหาสืบเนื่องจากการใช้กฎหมายได้ นอกจากนี้สังคมควรส่งเสริมคนดีให้ทำงานแก่สังคม และสะกดคนชั่วออกจากระบบ

4) การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ เบ็ดเตล็ด ไม่เห็นด้วย คือ การกล่าวหาในทางลับและการทรนทาน ควรส่งเสริมมนุษยธรรม การพิพากษาคดีควรมีความรวดเร็วแน่นอน และเหมาะสม โดยมีเกณฑ์ที่เป็นธรรม ในแง่ของการลงโทษควรมุ่งเน้นเรื่องการข่มขู่ยับยั้งบุคคลจากการกระทำผิด มิใช่มุ่งเน้นเรื่องการแก้แค้นทดแทนซึ่งเป็นการทำลายล้างกัน ประเด็นเรื่องโทษจำคุกควรนำมาใช้แต่ต้องพัฒนาและปรับปรุงสภาพเรือนจำให้ถูกสุขลักษณะและมีความมั่นคง ปลอดภัย และท้ายสุดเรื่องความหนักเบาของการลงโทษ การลงโทษต่อผู้กระทำผิด ควรทำให้เขารู้สึกสูญเสียมากกว่าได้ประโยชน์ คือเป็นการลงโทษที่เหมาะสมกับโทษที่ทำไป

โดย เบ็ดเตล็ด ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการลงโทษอย่างเที่ยงธรรมและเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ซึ่งเบ็ดเตล็ด กล่าวว่า¹⁵

“...บุคคลทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้น ไม่ว่าผู้ใดกระทำผิดในลักษณะเดียวกัน จะต้องรับโทษเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นเพื่อให้บุคคลได้ทราบว่าพฤติกรรมประเภทใดเป็นความผิด และบทลงโทษ ด้วยบทกฎหมายจำเป็นต้องเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจนเพียงพอที่บุคคลทั่วไปจะเข้าใจได้...”

ผู้นำของสำนักคลาสสิกอีกคนหนึ่ง เจอโรมี เบนแธม นักกฎหมายและนักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นนักปฏิรูปกฎหมายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในอังกฤษ ผลงานเขียนจำนวนมาก และการต่อสู้ของเบนแธมเป็นผลให้มีการปฏิรูประบบยุติธรรมที่ป่าเถื่อนไว้ความยุติธรรม และการลงโทษรุนแรงเกิน

¹⁵ แหล่งเดิม.

กว่าจำเป็นได้สำเร็จ ข้อเสนอของเบนแรมได้กลับกลายเป็นกฎหมายหลายฉบับในเวลาต่อมา เช่น บทบัญญัติว่าด้วยเหตุบรรเทาโทษ¹⁶

ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษของเบนแรมอาศัยหลักแห่งลัทธิอรรถประโยชน์ การวินิจฉัย การกระทำของบุคคลต้องอาศัยหลักการมิใช่การใช้อำนาจเบ็ดเสร็จโดยไม่มีเหตุผล ดังนั้นกฎหมายไม่ควรใช้เพื่อการแก้แค้นต่อผู้กระทำผิด แต่เพื่อป้องกันอาชญากรรม¹⁷

จากแนวความคิดดังกล่าว จะเห็นว่าสำนักนี้ได้เสนอให้ใช้วิธีการลงโทษในการยับยั้ง การกระทำที่ผิดและเป็นการป้องกันอาชญากรรม โดยมีความเห็นว่ามนุษย์มีความสามารถในการใช้เหตุผล สามารถเลือกได้ว่าควรทำอะไรและไม่ควรทำอะไร มนุษย์มีพฤติกรรมเช่นใดนั้น และจะคำนึงถึงประโยชน์หรือผลร้ายที่เขาได้รับจากการกระทำของเขา ดังนั้นกฎหมายจะมีผลในการข่มขู่ยับยั้งการกระทำผิดของบุคคลก็ต่อเมื่อกฎหมายได้ให้ผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดมากกว่าหรือเหมาะสมกับประโยชน์ที่เขาจะได้รับ การบังคับใช้กฎหมายจึงต้องมีความแน่นอนและรวดเร็ว และสามารถลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายได้ทุกครั้งที่โอกาสที่ถูกลงโทษมีมากกว่าโอกาสที่จะหลุดรอดไปได้ เพื่อให้เกิดความเกรงกลัว แนวความคิดนี้จะเน้นที่การลงโทษต่อผู้กระทำผิดทุกรายด้วยวิธีที่รวดเร็วและแน่นอนเหมาะสมกับความ เพื่อเป็นการข่มขู่และยับยั้งการกระทำผิดที่เกิดขึ้น ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการป้องกันอาชญากรรมด้วย

สำนักอาชญาวิทยาเชิงเดิมหรือคลาสสิก เชื่อว่าบุคคลจะเลือกประพฤติอย่างใดโดยเจตจำนงอิสระ (Free Will) ภายใต้ความพอใจ หรือความเจ็บปวดที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า ดังนั้นการจะยับยั้งบุคคลมิให้กระทำผิด จึงจำต้องกำหนดโทษให้หนักพอเพียงจะระงับความพอใจจากการกระทำผิด การลงโทษควรกำหนดในแต่ละความผิด บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกัน การลงโทษจึงต้องกระทำอย่างเดียวกันโดยมีต้องคำนึงถึง อายุ สภาพของร่างกาย หรือชนชั้น ความคิดดังกล่าวต้องควรจะถูกปรับกฎหมายอาญา โดยขจัดความสำคัญทางด้านชนชั้น ความคิดนี้กลับมีข้อบกพร่องอย่าง เพราะได้ละเลยปัญหาสำคัญของผู้กระทำผิดของเด็กและเยาวชน คนปัญญาอ่อน และวิกลจริต โดยสิ้นเชิง¹⁸ อิทธิพลแนวคิดสำนักนี้ได้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญาภาคความผิด

ดังนั้นสำนักนี้จึงเชื่อว่า การบัญญัติกฎหมายต้องชัดเจน ทั้งฐานความผิดและบทลงโทษ เพื่อให้ประชาชนรู้ล่วงหน้า ซึ่งถือเป็นการป้องกันอาชญากรรมส่วนหนึ่งด้วย และการบัญญัติกฎหมายต้องกำหนดบทลงโทษให้เหมาะสมกับการก่ออาชญากรรม เพราะการลงโทษเป็นมาตรการที่จำเป็น

¹⁶ ประธาน วัฒนวาณิชย์ ก หน้าเดิม.

¹⁷ แหล่งเดิม.

¹⁸ ประธาน วัฒนวาณิชย์ ข (2526). กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและกฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก. หน้า 22.

เพื่อข่มขวัญยับยั้งการกระทำความผิด และเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ การลงโทษเพราะถือว่าทุกคนทำอะไรลงไปโดยมีเจตจำนงอิสระ จึงควรพิจารณาโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่เขาได้กระทำลงไป¹⁹ แนวคิดดังกล่าวได้รับการปรับปรุงแก้ไขโดยสำนักอาชญาวิทยาหรือสำนักนิติโศคลาสสิกในเวลาต่อมา

2.2.2 สำนักอาชญาวิทยาทิ้งดั้งเดิม

สำนักอาชญาวิทยาทิ้งดั้งเดิมหรือสำนักนิติโศคลาสสิก เจริญรุ่งเรืองในระหว่างศตวรรษที่ 19 มีความคิดหลักๆ เช่นเดียวกับสำนักวิทยาดั้งเดิม และเชื่อในหลักเจตจำนงอิสระ แต่เห็นว่าแนวความคิดในการลงโทษของสำนักคลาสสิกนั้นรุนแรง และครอบงำจิตใจของมนุษย์มากเกินไป²⁰

ในราวต้นศตวรรษที่ 19 นักวิชาการเริ่มมองเห็นจุดอ่อนบางประการของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม คือ เห็นว่าสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมมองข้ามความแตกต่างระหว่างบุคคลและสภาพแห่งคดี เช่น มุทเหตุจงใจในการกระทำความผิด และการใช้หลักเจตจำนงอิสระอย่างเคร่งครัดตายตัวไม่มีข้อยกเว้นสำหรับเด็ก คนชรา คนวิกลจริต หรือคนปัญญาอ่อน เป็นการไม่เหมาะสม จึงควรลดหย่อนผ่อนโทษบ้าง และผู้กระทำความผิดครั้งแรกกับผู้กระทำความซ้ำไม่ควรได้รับโทษเท่าเทียมกัน²¹ ผู้นำของสำนักนี้กล่าวว่า แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาทิ้งดั้งเดิมโดยภาพรวมถูกต้องแล้ว แต่ควรจะมีการปรับปรุงในรายละเอียดบางประการ เช่น เด็กและคนวิกลจริต ไม่อาจคำนวณความสุขและความทุกข์ได้ จึงไม่ควรถือว่าเด็กหรือคนวิกลจริตเป็นผู้ประกอบอาชญากรรม และไม่สมควรถูกลงโทษ ดังนั้น ปฏิบัติต่ออาชญากรรมจึงไม่เป็นการลงโทษอย่างแท้จริงอีกต่อไป

สำนักนี้จึงเสนอแนวคิดว่าการลงโทษคนควรดูพฤติการณ์แห่งคดีด้วย รวมทั้งให้พิจารณาบุคคลผู้กระทำผิด และแก้ไขผู้กระทำผิดมากขึ้น และควรนำประวัติภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา ควรคำนึงถึงโรคภัยทางกายและจิต เช่น พิกัดไม่สมประกอบ เป็นโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน โดยฟังความเห็นของแพทย์และจิตแพทย์ประกอบ นอกจากนั้นกฎหมายควรปราณีและผ่อนปรนในการลงโทษบุคคลบางประเภท เช่น เด็ก คนชรา คนวิกลจริต หรือคนปัญญาอ่อน²² ด้วยเหตุนี้แนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาทิ้งดั้งเดิม จึงพยายามปรับหลักการให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริง ดังนี้²³

¹⁹ ศิริชัย จันทร์สว่าง. เล่มเดิม. หน้า 5.

²⁰ ประธาน วัฒนวานิชย์ ก. เล่มเดิม. หน้า 163.

²¹ ศิริชัย จันทร์สว่าง. เล่มเดิม. หน้า 6.

²² แหล่งเดิม.

²³ สูดสงวน สุธีสร ค (2547). อาชญาวิทยา. หน้า 47.

1) สำนักอาชีวศึกษาทั้งดั้งเดิม เสนอให้นำพฤติการณ์แห่งคดีมาร่วมพิจารณาในการลงโทษ ผู้กระทำผิด ผลปรากฏว่า ศาลได้ให้ความสนใจและนำสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และสภาพแวดล้อมทาง ธรรมชาติและสังคมซึ่งผู้กระทำผิดเผชิญอยู่มาพิจารณาด้วย

2) ศาลได้นำประวัติ และภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบการพิจารณา ศาลยอมรับ ฟังคำให้การของผู้ชำนาญการในบางสาขา เช่น จิตเวช แพทย์ นักนิติเวช เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรม ของผู้กระทำผิด

3) ศาลเริ่มให้ความสนใจในกรณีพิเศษต่างๆ และนำกรณีพิเศษมาประกอบการพิจารณา ในการตัดสินโทษด้วยกรณีพิเศษ เช่น ผู้กระทำผิดเป็นผู้เยาว์ คนชรา คนวิกลจริต รวมถึงกรณีที่น่าจะ มีผลต่อการกระทำหรือมีผลต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เช่น อารมณ์ชั่ววูบ และเจตนาของผู้กระทำผิด มาประกอบการพิจารณา

ดังนั้นสำนักอาชีวศึกษาทั้งดั้งเดิมจึงมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการพิจารณา คดีในศาล คือ ในเรื่องของการยอมรับฟังพยาน ผู้เชี่ยวชาญประกอบการพิจารณาคดีในศาล และหลัก ในเรื่องเจตจำนงอิสระมิได้บังคับเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป²⁴ ซึ่งอิทธิพลของแนวคิดสำนักนี้ปรากฏอยู่ ในประมวลกฎหมายอาญาภาคทั่วไปอีกด้วย

นอกจากนี้ สำนักอาชีวศึกษาทั้งดั้งเดิมได้แบ่งบุคคลออกเป็น 3 ประเภท เพื่อจะประกอบ การพิจารณาคดี²⁵

1) กลุ่มคนปกติ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ คนกลุ่มนี้ต้องรับผิดชอบพฤติกรรมของตนเอง อย่างเต็มที่ที่ไม่สามารถกล่าวอ้างถึงปัจจัยอื่นๆ ที่ทำให้กระทำผิดได้ เพราะคนกลุ่มนี้สามารถใช้เจตจำนง อิสระได้

2) กลุ่มเด็ก เยาวชน คนชรา จะมีความรับผิดชอบทางอาญาน้อยกว่ากลุ่มแรก เพราะ กลุ่มนี้มีข้อจำกัดในการเลือกตัดสินใจตามเจตจำนงอิสระ สืบเนื่องจากความเยาว์วัย ค้อยประสบการณ์ หรือความเสื่อมของจิตใจ

3) กลุ่มคนวิกลจริต และปัญญาอ่อน ไม่สามารถใช้เจตจำนงอิสระได้ ในการพิสูจน์หาก ทราบว่าวิกลจริต หรือปัญญาอ่อน ศาลอนุญาตให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น จิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยา มาแถลงต่อศาลถึงภาระบกพร่องของคนกลุ่มนี้

การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดทุกคนภายใต้กฎหมายอย่างเสมอภาคมีความรุนแรงเกินไป และ ในทางปฏิบัติได้ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นผลให้มีการปรับปรุงกฎหมายในเรื่องเจตจำนง อิสระของผู้กระทำผิดโดยพิจารณาทางด้านอายุ สภาวะทางจิตใจ และเหตุบรรเทาโทษอื่นๆ

²⁴ ประธาน วัฒนวานิชย์ ก เล่มเดิม. หน้า 166.

²⁵ สุตสงวน สุธีสร ค หน้าเดิม.

ประกอบด้วย ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็ก สำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมเสนอแนะให้ยกเว้นโทษสำหรับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปี เพราะเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถเข้าใจความแตกต่างระหว่างความถูกหรือผิดได้ โดยจะเห็นว่าแนวความคิดในเรื่องการกระทำความผิดของเด็กของสำนักนี้ในประเทศไทยได้ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ได้บัญญัติไว้ว่า เด็กอายุยังไม่เกินเจ็ดปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ทำนองเดียวกันบุคคลวิกลจริตหรือจิตบพร่องก็เป็นเหตุให้ความรับผิดชอบสูญเสียไป จึงควรเป็นเหตุให้อ้างในการต่อสู้คดีตามกฎหมายได้

2.2.3 สำนักปฏิฐานนิยม

สำนักปฏิฐานนิยมหรือสำนักโพสิตีฟ (Positive School) เป็นสำนักที่เกิดขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 อิทธิพลของความเจริญทางวิทยาศาสตร์ได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือหลักเหตุผลและปรัชญาในศตวรรษที่ 18 โดยมีการนำวิชาการแพทย์เข้ามาสู่วิชาอาชญาวิทยา สำนักนี้นำโดยนักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี 3 ท่าน คือ ซีซาร์ ลอมโบรโซ ราฟาเอล การ์โรฟาโล และ เอ็นริโก เฟอร์รี ได้เสนอแนวความคิดโดยใช้หลักวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์สาเหตุในการกระทำผิด และการบังคับใช้กฎหมายว่ากฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุพื้นเพดั้งเดิมของผู้กระทำความผิด เพราะการที่คนจะกระทำความผิดได้นั้นเกิดจากการที่เขาถูกกดดันและบีบคั้นจากแรงกดดันด้านร่างกาย จิตใจ และสภาพสังคม เช่น เกิดจากการบกพร่องทางพันธุกรรมหรือกายภาพ หรือเกิดจากความยากจนหรือหมดโอกาสทางสังคม เกิดจากความกดดันในจิตใจซึ่งทำให้เขาไม่มีโอกาสใช้เหตุผลพิจารณาถึงผลดีและผลเสียก่อนที่จะกระทำผิด สำนักนี้จึงหันมาศึกษาตัวอาชญากรมากกว่าการศึกษากฎหมาย²⁶ ซึ่งสมมติฐานที่ลอมโบรโซกำหนด คือ อาชญากรจะมีลักษณะคล้ายมนุษย์ยุคหิน มีลักษณะเฉพาะตัว คือ หน้าผากลาดต่ำ โหนกแก้มสูง คิ้วดก จมูกงุ้มคด คางสี่เหลี่ยม มีรอยสักตามตัว สภาพจิตใจคนกลุ่มนี้ คือ ขาดศีลธรรม คุร้าย คือ ไร้ ทนต่อความเจ็บปวด จึงตั้งทฤษฎีตามผลสรุปของสมมติฐานว่า การมีลักษณะดังกล่าวถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ทำให้เด็กเกิดมาพร้อมกับลักษณะของอาชญากร “อาชญากรโดยกำเนิด”

ความแตกต่างของสำนักอาชญาวิทยาตั้งกับสำนักปฏิฐานนิยม กล่าวคือ สำนักอาชญาวิทยาตั้งเดิมได้ให้คำนิยามอาชญากรรมตามกฎหมาย เน้นในความคิดเรื่องเจตจำนงที่เป็นอิสระและมีจุดยืนในการลงโทษให้เหมาะสมกับอาชญากรรมเพื่อก่อให้เกิดผลในการยับยั้ง แต่สำนักปฏิฐานนิยมคัดค้านการลงโทษให้เหมาะสมกับอาชญากรรมเพื่อก่อให้เกิดผลในการยับยั้งตามกฎหมาย และความคิดเรื่องเจตจำนงอิสระ โดยใช้หลักเรื่องการกระทำเป็นสิ่งที่บุคคลหลีกเลี่ยงไม่ได้²⁷ คือถือว่า การกระทำ

²⁶ สูดสงวน สุธีสร ข (2546). เล่มเดิม. หน้า 44.

²⁷ ประธาน วัฒนวาณิชย์ ก เล่มเดิม. หน้า 167.

ของมนุษย์เกิดขึ้น โดยมีสิ่งอื่นมาชักจูง ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกหรือภายในร่างกายของมนุษย์เอง ที่บีบบังคับหรือบงการ เมื่อเป็นเช่นนั้นมนุษย์ก็ไม่ควรที่จะรับผิดชอบในการกระทำของตนทั้งหมด เพราะไม่มีทางเลือก สังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งมีส่วนในการทำให้บุคคลกระทำผิด ควรเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบแก้ไขด้วย²⁸ สำนักนี้จึงเน้นการศึกษา ลักษณะร่างกาย การแก้ไขผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล โดยอาศัยการค้นพบสมมติฐานทางร่างกายและความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์

จะเห็นได้ว่าให้ความสนใจที่จะศึกษา “ตัวอาชญากร” เพราะถือว่ากฎหมายและรัฐเป็นสิ่งสมบูรณ์ และสิ่งที่ผิดปกติกคือตัวผู้กระทำผิดหรือผู้ที่ละเมิดกฎหมาย ซึ่งต้องทำการศึกษาว่าทำไมจึงกระทำผิด มีอะไรเป็น “สาเหตุ” ทั้งนี้ก็เพื่ออบรมแก้ไขให้ปรับตัวเข้ากับสังคมหรือปฏิบัติตามกฎหมายได้ ซึ่งผลการใช้แนวความคิดนี้ก็คือมีการหันมาใช้กฎหมายในลักษณะที่มีการผ่อนปรนต่อผู้กระทำผิดเป็นรายๆ ไป โดยคำนึงถึงสาเหตุที่ผู้กระทำผิด “ผิดปกติ” ให้กลับเป็น “ปกติ” ดังนั้นการลงโทษผู้กระทำผิดจึงไม่มุ่งในด้านการข่มขู่ให้เข็ดหลาบ แต่เป็นการอบรมแก้ไขให้เขาปรับตัวเข้ากับสังคมได้²⁹

แนวคิดของสำนักนี้อยู่ที่ว่า จะดำเนินการอย่างไรกับอาชญากรเพื่อที่จะให้เขาสามารถกลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับคืนสู่สังคม โดยอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างปกติสุข เชื่อว่าผู้กระทำผิดเปรียบเสมือนผู้ป่วยที่ต้องการการบำบัดรักษาแก้ไขฟื้นฟูจิตใจไม่ใช่การลงโทษและต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล และเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อมซึ่งชักจูงไปสู่การกระทำผิดหรือมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน³⁰

สำนักปฏิรูphanนิยมโดยสรุป มีแนวความคิดเน้นในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเป็นรายๆ ไปตามความเหมาะสม ซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ในเรื่องการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเฉพาะให้ความสำคัญในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งมีหลักการเน้นในเรื่องการให้ความคุ้มครองแก้ไขเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคล เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีมากกว่าการมุ่งปราบปรามและลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขที่เด็กและเยาวชนเหล่านั้นอาจกลับมาก่อทำผิดซ้ำได้อีก³¹

ปัจจุบันในประเทศไทยเราในเรื่องของการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจึงมีอิทธิพลของแนวคิดนี้ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 และมาตรการที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก็ใช้วิธีการ

²⁸ ศิริชัย จันทร์สว่าง. หน้าเดิม.

²⁹ สุดสงวน สุธีสร. หน้าเดิม.

³⁰ ศิริชัย จันทร์สว่าง. เล่มเดิม. หน้า 6-7.

³¹ สุดสงวน สุธีสร. หน้าเดิม.

แก้ไขฟื้นฟูแทนการลงโทษ โดยให้ถือเอาการลงโทษเป็นมาตรการขั้นสุดท้ายที่จะใช้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นหลักสากลที่ประเทศทั่วโลกยอมรับ

2.3 การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้น ตรงกับคำว่า “Juvenile Delinquency” ซึ่งในทางวิชาอาชญาวิทยา และวิชาทัณฑวิทยาไม่ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นอาชญากรรม แต่เรียกการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนว่า “การกระทำผิด” และไม่เรียกเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดว่าเป็นอาชญากร แต่เป็นเพียงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนของเด็กและเยาวชน

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child)³² ยังให้คำนิยามในข้อ 1 ว่า “เด็ก” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น ซึ่งถึงเมื่ออนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจะไม่ได้ให้คำนิยามของคำว่า “เด็กกระทำผิด” ไว้โดยตรง แต่เมื่อพิจารณาตามนัยของบทนิยามดังกล่าวแล้ว คำว่า “เด็กกระทำผิด” จึงหมายถึง บุคคลทุกคนที่อายุต่ำกว่าสิบแปดปีและได้กระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งจะได้รับ ความคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กด้วย

ส่วนหลักสากลหรือมาตรฐานระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิเด็กอื่นๆ ได้ให้คำนิยามว่า “เด็กกระทำผิด” ไว้ดังนี้

กฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง ค.ศ. 1985³³ ได้ให้ความหมายของเด็กกระทำผิดไว้ว่า หมายถึง เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายหรือถูกพบว่ากระทำความผิดกฎหมาย ซึ่งอาจถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่ ตามที่ข้อ 2.2 ได้บัญญัติว่า “ตามกฎระเบียบนี้ รัฐภาคีควรปรับใช้คำนิยามต่อไปนี้ให้เข้ากับระบบกฎหมายและความคิดรวบยอดของแต่ละประเทศ

ก. เด็กและเยาวชน (juvenile) คือ เด็กและเยาวชน ซึ่งตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องอาจถูกดำเนินคดีสำหรับความผิดด้วยวิธีการที่แตกต่างไปจากของผู้ใหญ่

ข. ความผิด (offence) คือ พฤติกรรมใดๆ (การกระทำหรือละเว้นการกระทำ) ที่ต้องรับโทษจากกฎหมายตามระบบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ค. ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน (juvenile offender) คือ เด็กและเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายหรือถูกพบว่ากระทำความผิดกฎหมาย

³² องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (อ้างถึงใน สุพรรณษา สมสี, 2547 : 11).

³³ องค์การสหประชาชาติ คณะกรรมการการป้องกันและควบคุมอาชญากรรม (อ้างถึงใน สุพรรณษา สมสี, 2547 : 12).

สำหรับกฎหมายไทย แม้จะมีได้นิยามศัพท์ที่ว่า “การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน” หมายความว่าอย่างไร แต่เมื่อพิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 11 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิพากษาคดีหรือมีคำสั่งในคดีต่อไปนี้

- (1) คดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด
- (2) คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา ได้โอนมาตามมาตรา 61 วรรคแรก ฯลฯ
- (3) คดีที่ศาลจะต้องพิพากษา หรือสั่งเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนตามบทบัญญัติของกฎหมาย

ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลครอบครัว

จากบทมาตราดังกล่าวจึงพอสรุปได้ว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนนั้น หมายถึงการกระทำความผิดทางอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญา และการกระทำความผิดต่อกฎหมายอื่นๆ ซึ่งบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัว จะพิพากษาหรือมีคำสั่ง

ปัญหาเรื่องเด็กกระทำความผิด เด็กเกร หรือเด็กอันธพาลนั้น เป็นปัญหาที่ทุกประเทศประสบ อยู่ สาเหตุส่วนใหญ่มักจะคล้ายคลึงกัน เมื่อเด็กกระทำความผิดก็จะได้รับวิธีการพิจารณาพิพากษาตามวิธีการของศาลเด็กและเยาวชน จุดมุ่งหมายเพื่อแยกการกระทำผิดระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ เพื่อเป็นการตัดโอกาสในการถ่ายทอดการกระทำความผิด และมีผู้ให้ความหมายของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไว้อีก ดังนี้

Krisberg และ Austin³⁴ กล่าวว่า ส่วนใหญ่แล้วพฤติกรรมใดที่ถูมองว่า ไม่ดีสำหรับเด็กและเยาวชนหรือไม่เป็นไปตามบรรทัดฐานค่านิยมของสังคมจะถือว่าเป็นการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

ประจวบ วัฒนวณิชย์³⁵ อธิบายว่า คำว่า การกระทำความผิด (Delinquency) โดยพื้นฐานมีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบอาชญากรรม (Criminality) ทั้งสองคำนี้มีความสัมพันธ์กันระหว่างอำนาจของรัฐในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อควบคุมความประพฤติที่เป็นอันตรายต่อสังคม เพียงแต่การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ใช้สถานะอายุบุคคลเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาโทษ เด็กและเยาวชนยังไม่มีความรู้สึกลึกซึ้งชอบเหมือนผู้ใหญ่ ยังไม่รู้จักแยกแยะระหว่างความดีความชั่ว ความถูกต้องกับความผิดเช่นผู้ใหญ่ ด้วยเหตุนี้การกระทำผิดฐานฆ่าคนตายของเยาวชนอายุ 15 ปี กับชายอายุ 40 ปี จึงมีวิธีการปฏิบัติตามกฎหมายที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่การสืบสวน การ

³⁴ วารุณี ภูมิสินสิทธิ์. (2531). การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน: แนวคิดทางสังคมวิทยา. หน้า 21.

³⁵ ประจวบ วัฒนวณิชย์. (2530). กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก: กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. หน้า 7 - 8.

พิจารณาคดี และการลงโทษผู้กระทำผิด เช่น เยาวชนผู้กระทำผิดอาจส่งตัวไปสถานฝึกอบรม หรือสถานกักกัน แต่ผู้ใหญ่อาจต้องโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

นอกจากนี้ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้นิยามของคำว่า “เด็ก” และ “เยาวชน” ไว้ว่า

เด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์

เยาวชน หมายความว่า บุคคลที่มีอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

เกณฑ์ที่ใช้ในการแยกเด็ก หรือ เยาวชน อายุของบุคคลนั้น โดยจะพิจารณาว่า ในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้นเป็นวันแรกนั้น ผู้กระทำมีอายุเท่าไร หากผู้กระทำมีอายุอยู่ในช่วงตั้งแต่ 7 ปีเต็ม แต่ยังไม่ถึง 14 ปีเต็ม ถือว่าบุคคลนั้นเป็น “เด็ก”

แต่หากบุคคลนั้นมีอายุตั้งแต่ 14 ปีเต็มแต่ยังไม่ถึง 18 ปีเต็ม ถือว่าบุคคลนั้นเป็น “เยาวชน” ไม่ว่าบุคคลนั้นจะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสก่อนอายุครบ 18 ปี (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 20) หรือไม่ก็ตาม เพราะถือว่าบุคคลที่บรรลุนิติภาวะโดยการสมรสนั้นยังมีสภาพจิตใจ และสภาพร่างกายที่ควรต้องได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับบุคคลที่ยังไม่ได้สมรส จึงไม่บัญญัติยกเว้นมิให้อยู่ในความหมายของเยาวชน ดังนั้นบุคคลที่อายุยังไม่เกินสิบแปดปีบริบูรณ์ แม้ว่าจะบรรลุนิติภาวะโดยการสมรสแล้วจึงอยู่ในความหมายของเยาวชนตาม พ.ร.บ. เยาวชนฯ นี้

ดังนั้น จากบทนิยามดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า “เด็กกระทำผิด” หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด³⁶ ซึ่งการที่เด็กกระทำผิดได้นั้นกออาชญาวิทยาให้ความสนใจที่จะทำการศึกษาและมีแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กไว้แตกต่างกันไป โดยอาศัยความรู้สึกทางอารมณ์ มาตรฐานทางศีลธรรมและกฎหมาย

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางแล้วว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเด็กนั้น สังคมจะมองว่าเด็กเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวได้ง่าย ไร้เดียงสา เป็นผู้ที่ต้องการได้รับการอบรมเลี้ยงดู ต้องการมีผู้ที่คอยให้คำแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิต ต้องการความเข้าใจจากบุคคลรอบข้าง และได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา จนกว่าเด็กนั้นจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางของแนวความคิดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่เรียกว่า หลัก “*parens patriae*” มาจากภาษาละติน มีความหมายตามตัวอักษรว่า “รัฐเป็นบิดาของเด็ก” โดยรัฐจะแสดง

³⁶ การกระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด หมายถึง การกระทำที่เป็นความผิดทางอาญา ได้แก่ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือตามพระราชบัญญัติต่างๆ ที่ได้กำหนดฐานความผิดทางอาญาไว้ ซึ่งต้องเป็นการกระทำที่ครบองค์ประกอบของฐานความผิดอาญา และเป็นการกระทำโดยเจตนาหรือประมาทตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งเป็นการกระทำขณะที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2

บทบาทเป็นเสมือนบิดามารดาของเด็กในการเข้าไปปกป้องคุ้มครองเด็กก่อนที่เด็กจะได้รับผลร้ายแรงมากขึ้น ในการแทรกแซงดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งต้องพิจารณาถึงประโยชน์สูงสุดที่เด็กจะได้รับเป็นอันดับแรก กล่าวคือ รัฐจะต้องมีวัตถุประสงค์ในการเข้าแทรกแซงเพื่อการอบรมเลี้ยงดูและปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูเด็กมากกว่าที่จะลงโทษเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้

แนวความคิดที่อยู่เบื้องหลังของระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีต้นกำเนิดมาจากข้อสันนิษฐานสองประการ

ประการแรก คือ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าความสามารถในการรับผิดชอบต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นมีไม่เท่ากับผู้ใหญ่ และ

ประการที่สอง พฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้นสามารถแก้ไขฟื้นฟูได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่³⁷ เมื่อพิจารณาจากปัจจัยทางด้านอายุและพัฒนาการ ตลอดจนความคิดของเด็กและเยาวชน เนื่องจากพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนนั้นยังไม่ฝังรากจนคิดเป็นนิสัย จึงอาจถูกเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขได้ง่ายกว่า จากพื้นฐานของแนวความคิดเช่นนี้ส่งผลให้ทางปฏิบัติ ตลอดจนมาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนแตกต่างจากผู้ใหญ่ กระบวนการยุติธรรมที่ควรจะนำมาใช้สำหรับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน คือ รูปแบบที่ปราศจากการใช้มาตรการควบคุมตัว และไร้ซึ่งกระบวนการพิจารณาที่เป็นแบบพิธี

การแก้ไขเยาวชนมีพื้นฐานจากแนวความคิดของการลงโทษที่เหมาะสม (graduated sanction) นั่นก็คือ ความรุนแรงของโทษควรเหมาะสมกับอาชญากรรม เพราะฉะนั้นผู้กระทำความผิดครั้งแรกจึงควรถูกหั่นเหคคือออกไปหรือถูกคุมประพฤติ กระบวนการยุติธรรมผู้กระทำความผิดซ้ำจะถูกควบคุมดูแลโดยชุมชนอย่างเข้มงวดหรือถูกใช้โปรแกรมในการบำบัดเยียวยา และผู้กระทำความผิดร้ายแรงจะถูกควบคุมตัวในสถานฝึกอบรม

การพิจารณาการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้นไม่ควรคำนึงถึงแต่เพียงระดับความร้ายแรงของความผิดอย่างเดียว แต่ยังคงคำนึงถึงนิสัยและพฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้นั้นด้วย นิสัยและพฤติกรรมส่วนบุคคลของผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชน (เช่น สถานภาพทางสังคม สถานการณ์ในครอบครัว ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด หรือปัจจัยอื่นที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมส่วนบุคคล) ควรเป็นปัจจัยในการกำหนดความพอเหมาะพอดีของการกำหนดโทษ (เช่น กรณีผู้กระทำความผิดมีความพยายามที่จะชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือว่ามีความตั้งใจที่จะกลับตนเป็นคนดีและมีประโยชน์ต่อสังคม) โดยกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนจะต้องเน้นความสำคัญไปที่สวัสดิภาพ

³⁷ Curt R. Bartol and Anne M. Bartol. (1998). *Delinquency and Justice a Phil social Approach*. p. 334.

ของเยาวชนกับพึงดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่าการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนนั้นจะต้องให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและพฤติการณ์ของความผิดนั้น³⁸

เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา มาตรการที่ใช้ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในปัจจุบันแยกได้ดังนี้³⁹

2.3.1 การไม่ดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน⁴⁰

มาตรการนี้มักจะใช้กับเด็กที่กระทำความผิดซึ่งไม่ใช่ความผิดร้ายแรง หรือในกรณีที่มีข้อจำกัดในเรื่องอายุของผู้กระทำความผิด เด็กที่กระทำความผิดอาจได้รับการปล่อยตัวไป โดยมีได้มีการดำเนินการอย่างใดเพิ่มเติมอีก หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจทำการอบรมสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเรียกบิดามารดาผู้ปกครองของเด็กมาตักเตือนก่อนที่จะปล่อยตัวเด็กไปก็ได้

นอกจากนี้ ยังอาจมีการปล่อยตัวไป โดยมีการวางข้อกำหนดบางประการ โดยกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติ หรือส่งตัวเด็กไปยังสถานที่รับดูแลหรือสถานฝึกอบรมหรือหน่วยงานให้บริการเยาวชนก็ได้ ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 74 ของไทย วางหลักว่า หากเด็กอายุกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีกระทำความผิดอาญา เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือนเด็กนั้นแล้วปล่อยตัวไป และถ้าศาลเห็นสมควรจะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ด้วย มาตักเตือนด้วยก็ได้ หรือศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นมิให้ก่อเหตุร้ายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด โดยศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของเด็กนั้นก็ได้ แต่ถ้าเด็กที่กระทำความผิดนั้นไม่มีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือมีแต่ศาลเห็นว่าไม่สามารถดูแลเด็กนั้นได้ ศาลจะมีคำสั่งให้มอบตัวเด็กนั้นให้อยู่กับบุคคลหรือองค์การที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ หรือศาลอาจส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกอบรมเด็กก็ได้

2.3.2 การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม

เนื่องจากเด็กและเยาวชนถือว่าเป็นผู้มีวุฒิภาวะที่ไม่สมบูรณ์ ยังขาดความยับยั้งชั่งใจ ขาดการยับยั้งควบคุมตนเองมิให้กระทำผิด หรือกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และบางครั้งก็อาจถูกชักจูงจากบุคคลอื่น ซึ่งเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่กระทำความผิด โดยมีเจตนาชั่วร้าย แต่กระทำความผิดเนื่องจากความอยากจน หรือถูกใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด หากให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้รับการลงโทษตามกระบวนการ อาจจะไม่ก่อให้เกิดผลดีต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนผู้เสียหาย

³⁸ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2547). มาตรฐานองค์การสหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 80.

³⁹ ศศิพร สิงโตมาศ. (2546). มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก. หน้า 14.

⁴⁰ แหล่งเดิม.

ชุมชน หรือสังคมแต่อย่างใด และจากกระบวนการดำเนินคดียังผูกขาดโดยรัฐเป็นส่วนใหญ่ ชุมชน หรือสังคมเข้ามาับบทบาทหรือมีส่วนร่วมน้อยมาก และส่วนใหญ่ความผิดประเภทดังกล่าว ศาลมักจะ พิพากษาให้หรือการกำหนดโทษหรือการลงโทษไว้ เด็กและเยาวชนเหล่านั้นก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ต้อง คำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิด ซึ่งแม้โทษที่ศาลลงโทษจะมาก หรือน้อย จะหนักหรือเบาเพียงใด ก็ตาม ก็ถือว่าพวกเขาถูกประทับตราบาปจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น การนำ “มาตรการ แทนการดำเนินคดีอาญา” มาใช้เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมน่าจะเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะ อำนวยประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายซึ่งในคดีความผิดอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกถือเป็นมาตรการหันเหคดี (Diversion) ที่รัฐมีนโยบายที่ จะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยมุ่งหวังที่จะให้มีมาตรการที่เหมาะสม ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนและเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล

ในกรณีที่เหมาะสม อาจมีการจัดการกับผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน โดยวิธีการอื่นที่เหมาะสม ซึ่งไม่ต้องนำเอาเยาวชนนั้นไปดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบปกติ⁴¹ โดยการสร้างมาตรการทางเลือกแทนการถูกควบคุมตัว หรือการหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่างๆ นอกเสีย จากว่าจำเป็นต้องใช้เพื่อป้องกันสาธารณชน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการตีตราเด็กและเยาวชน ทำให้ เกิดความอับอาย และเสียชื่อเสียง จึงไม่นำเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยไม่จำเป็น

การหันเหคดีออกจากการใช้มาตรการทางอาญา หมายถึงการนำคดีออกไปจากกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ซึ่งวิธีการที่ใช้กันในระบบกฎหมายจำนวนมากก็คือ การใช้มาตรการทางสังคม มาสนับสนุนการแก้ไขปัญหาซึ่งอาจเป็นในรูปทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ วิธีการปฏิบัติในแนว นี้จะลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น ในกรณีที่เกิดจาก การประทับตราบาปแก่ผู้ที่ต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดหรือให้ลงโทษ ในหลายกรณีการไม่ใช้ กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการที่ดีที่สุด ดังนั้นการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจาก กระบวนการยุติธรรมตั้งแต่เริ่มต้นและโดยไม่ใช้มาตรการบังคับอื่น เป็นการปฏิบัติที่พึงปรารถนา โดยเฉพาะกรณีความผิดที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งครอบครัว โรงเรียน และองค์กรทางสังคมซึ่งเป็นรูปแบบที่ ไม่เป็นทางการได้แก้ไขปัญหานั้นแทนแล้ว หรืออยู่ในฐานะที่เหมาะสมและสามารถดำเนินการได้ ผลดีกว่า⁴²

เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก จึงมีการนำเด็กและเยาวชนเหล่านี้ไปสู่ โครงการฟื้นฟูที่มีลักษณะของการเน้นชุมชนเป็นพื้นฐาน โดยมีเครื่องมือที่สามารถหันเหคดีได้ ล่อนข้างหลากหลาย โดยใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ในขั้นตอนตำรวจก็จะเป็น

⁴¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. เล่มเดิม. หน้า 83.

⁴² แหล่งเดิม.

ในรูปแบบการใกล้เคียง การชดใช้ค่าเสียหาย โทษปรับ การดักเตือนแทนการส่งให้อัยการฟ้องคดี ในชั้นอัยการ ได้แก่ การชะลอการฟ้องคดี การต่อรองข้อหา ในชั้นศาล ได้แก่ การคุมประพฤติ การทำงานบริการสาธารณะ เป็นต้น

การหันเหคือออกจากการใช้มาตรการทางอาญาเป็นวิธีการที่สำคัญ โดยสอดคล้องกับ มาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ (กฏปักกิ่ง) คือไม่จำเป็นที่จะต้องจำกัดให้ใช้เฉพาะคดีเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น และมีเงื่อนไขที่สำคัญว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชน นั้น หรือพ่อแม่หรือผู้ปกครองของเยาวชนผู้นั้น ในการที่จะหันเหคือออกจากมาตรการทางอาญา จะต้องไม่มีการขู่ข่มขู่ และเด็กและเยาวชนต้องไม่มีความรู้สึกถูกกดดันเพราะการกำหนดให้ทำงาน บริการสังคมโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้นั้นอาจขัดต่ออนุสัญญาว่าด้วยการยกเลิกการบังคับใช้ แรงงาน⁴³

2.3.3 การดำเนินคดีในศาลเด็กและเยาวชน⁴⁴

มาตรการนี้มักจะนำมาใช้ดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่ไม่สามารถจัดการได้โดยการ ว่ากล่าวตักเตือน หรือการใช้มาตรการอื่นแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ในช่วงของการนำคดีเข้าสู่ กระบวนการยุติธรรม จะมีการพิจารณาถึงมาตรการต่างๆ ที่ควรนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำ ความผิดในระหว่างที่การพิจารณาคดียังไม่เริ่ม ส่วนมากก็จะปล่อยให้อยู่ในความควบคุมของบิดา มารดา ซึ่งการพิจารณาของศาลนั้นจะพิจารณาในส่วนของกฎหมายและรายการสืบเสาะข้อเท็จจริง และข้อมูลของหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ และข้อมูลของแพทย์ด้วย เพื่อที่เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม กับเด็กหรือเยาวชน โดยพิจารณาถึงประวัติการกระทำผิด สถานภาพทางครอบครัว และทัศนคติ ของผู้กระทำผิด

เพื่อประโยชน์ในการพิจารณากำหนดโทษ ศาลจะสั่งเจ้าหน้าที่กรมคุมประพฤติให้รวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชนเพื่อใช้ประกอบในการพิจารณาของศาล เพื่อใช้ในการกำหนดโทษ ศาลจึงมีดุลพินิจในการเลือกกำหนดโทษได้อย่างเหมาะสม ทางเลือกที่ศาลมักใช้ได้แก่ การควบคุม ตัวเด็กและเยาวชนไว้ในสถานแก้ไขฟื้นฟูหรือสถานพินิจเพื่อให้มีการฝึกอบรม การใช้มาตรการคุม ประพฤติ หรือการใช้ชุมชนบำบัด โดยพิจารณาถึงความร้ายแรงของความผิดเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ ในการใช้ดุลพินิจว่าจะควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนหรือไม่

⁴³ แหล่งเดิม.

⁴⁴ ศศิพร สิงโตมาศ. เล่มเดิม. หน้า 15 - 16.

2.3.4 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในศาลของผู้ใหญ่⁴⁵

ในประเทศไทย ตามมาตรา 61 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 วางหลักให้อำนาจศาลเยาวชนโอนคดีไปพิจารณาในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดาได้ หากพิจารณาโดยคำนึงถึงร่างกาย สติปัญญา สุขภาพ ภาวะแห่งจิต และนิสัยแล้ว เห็นว่าในขณะที่กระทำความผิดหรือในระหว่างการพิจารณา เด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป หรือที่เรียกว่าผู้ใหญ่ในร่างเด็กนั่นเอง

ดังนั้น การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด แม้ในปัจจุบันจะเน้นที่การฟื้นฟูมากกว่าที่จะลงโทษก็ตาม แต่บางกรณีการแก้ไขฟื้นฟูก็ไม่เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิด หรือการหันเหคดียกออกจากกระบวนการยุติธรรมแล้วเด็กหวนมากระทำความผิดซ้ำ จึงถูกมองว่าเป็นเด็กที่ยากแก่การแก้ไขฟื้นฟู จึงต้องนำเด็กเข้ามาสู่การดำเนินคดีในศาลของผู้ใหญ่

2.3.5 การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในปัจจุบัน

การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเมื่อครั้งอดีตถึงปัจจุบันที่มีการแยกศาลและวิธีพิจารณาของเด็กออกจากผู้ใหญ่ ล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากหลัก *parens patriae* ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ผูกขาดในการควบคุมและบังคับใช้มาตรการแก่เด็กและเยาวชนโดยตรง ตั้งแต่การจับกุม การสอบสวน และการดำเนินคดีโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ การสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องโดยเจ้าพนักงานอัยการ การพิพากษาลงโทษ รวมไปถึงการนำมามาตรการต่างๆ มาใช้แก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด การแก้ไขอบรมเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่เรือนจำหรือสถานฝึกอบรม โดยมีได้ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคriminal ของเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมนั้นถูกผูกขาดโดยรัฐมาก โดยรัฐนั้นเข้ามาจัดการทั้งหมดทั้งระบบ ไม่มีพื้นที่ให้ชุมชนและประชาสังคมเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วม⁴⁶

การเน้นให้รัฐผู้เดียวเป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนทั้งหมดนั้น ไม่เป็นผลดีต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่แท้จริง การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้ได้ผลต้องอาศัยชุมชนเป็นพื้นฐานในการแก้ไขบำบัดผู้กระทำความผิดอีกด้วย ในตอนแรกนั้นใช้เพื่อเป็นการลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล แต่ปัจจุบันได้มีการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และความปลอดภัยของชุมชนเป็นหลัก

⁴⁵ แหล่งเดิม.

⁴⁶ แหล่งเดิม.

รวมทั้งได้มีมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ 40/2533 ให้ประเทศต่างๆ ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่ง (The Beijing Rules)⁴⁷ อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในเรื่องของการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นมากที่สุดแทนการควบคุมไว้ในสถานฝึกและอบรมแบบปิดและให้มีการคุมประพฤติให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และการคุมขังเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดีพึงกระทำต่อเมื่อเป็นหนทางสุดท้าย โดยไม่มีวิธีการอื่นที่เหมาะสมกว่าที่จะนำมาใช้ได้แล้วเท่านั้น อีกทั้งการควบคุมตัวดังกล่าวควรเป็นระยะเวลาสั้นที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และการคุมขังเยาวชนในระหว่างการดำเนินคดีพึงถูกทดแทนด้วยทางเลือกอื่นๆ หากเป็นไปได้เช่นการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดโดยไม่ต้องมีการควบคุมตัว การจัดให้เยาวชนผู้นั้นอยู่ในความดูแลของครอบครัวหรือในสถานศึกษา โดยเฉพาะหรือในบ้านของเยาวชนผู้นั้นเอง เป็นต้น สมควรที่ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาประเทศสมาชิกของสหประชาชาติที่ได้ให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจะได้ตรวจสอบบรรดากฎหมายและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของอนุสัญญาตลอดจนข้อปฏิบัติตามมติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญามีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กทั้งหลายรวมทั้งเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดด้วย นอกจากข้อผูกพันตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กแล้วรัฐภาคีสมาชิกพึงระลึกและต้องผูกพันปฏิบัติตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งขององค์การสหประชาชาติที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมต่อเด็กและเยาวชน⁴⁸ และการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่ากรณีใดๆ เช่น เกี่ยวกับการรับรองสิทธิเด็ก การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กหรือการส่งเสริมสวัสดิการเด็ก จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก ดังที่ มาตรา 3 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กำหนดว่า “การกระทำใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กไม่ว่าจะเป็นการกระทำขององค์กรสาธารณะหรือเอกชน สถาบันศาล หรือสถาบันบริหาร หรือสถาบันนิติบัญญัติจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและลำดับแรก”⁴⁹

คำว่า ประโยชน์สูงสุดของเด็ก หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตรอดอยู่ภายใต้กรอบอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กให้การรับรอง หรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก ดังนั้น ในการตรากฎหมายไม่ว่า

⁴⁷ วิชา มหาคุณ. (2537, กันยายน - ตุลาคม). “สิทธิเด็กกับกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน.” *ตุลพาห*, 41, 5. หน้า 9.

⁴⁸ วชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537, กันยายน - ตุลาคม). “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.” *ตุลพาห*, 41, 5. หน้า 18.

⁴⁹ แหล่งเดิม.

จะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำผิด จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก มิใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคมโดยมองว่าเด็กเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม⁵⁰

ที่กล่าวมาข้างต้น คือการเน้นให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูการกระทำผิดของเด็ก โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งถือเป็นการป้องกันระยะยาว กล่าวคือ ป้องกันการกระทำผิดซ้ำด้วย โดยเน้นการปกป้องชุมชนไปพร้อมๆกับการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำผิด เป็นการส่งเสริมให้ผู้เสียหาย ครอบครัว และชุมชนเข้ามาที่ส่วนร่วมหรือบทบาทในการช่วยเหลือผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีตราบาปที่เรียกว่าเป็นการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ซึ่งเป็นกระบวนการที่แตกต่างไปจากการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมโดยทั่วไป เป็นกระบวนการที่เน้นการตกลงกันของฝ่ายผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชน

2.4 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

จากปัญหาและความไม่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน นำมาสู่การพยายามหามาตรการหรือวิธีการใหม่ๆ ที่จะนำมาใช้กับการแก้ไขปัญหอาชญากรรม จึงมีแนวความคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในช่วงปี 1970 และได้รับการพัฒนามาใช้อย่างหลากหลายได้แก่แนวความคิด เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ากระบวนการยุติธรรมแนวสันติ

แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ถูกกำหนดขึ้นเนื่องจากสภาพปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มขึ้นในจำนวนมาก รัฐไม่สามารถปราบปรามหรือแก้ไขได้ทันทั่วถึงที่ต่อเหตุการณ์ แม้จะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงก็ไม่ทำให้ปัญหาอาชญากรรมดังกล่าวลดน้อยลง แต่กลับเป็นการสร้างความเสียหายแก่บุคคลดังต่อไปนี้

1) ผู้กระทำผิด ต้องมีมลทินติดตัวเนื่องจากการลงโทษของรัฐที่ยังคงใช้ทฤษฎีการแก้แค้นที่มุ่งลงโทษการแก้แค้นมากเกินไป จนไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมและตัวผู้กระทำผิด เพราะการลงโทษในลักษณะนี้มุ่งเน้นถึงอดีตมากเกินไป ไม่คำนึงถึงอนาคต เพียงเพื่อให้เกิดความสะใจ แต่ปัญหาของสังคมไม่ได้รับการแก้ไขอย่างตรงจุด แนวคิดเรื่องทฤษฎีที่มุ่งต่อการลงโทษ เพื่อตัดโอกาสมิให้กระทำผิดยังมีข้อจำกัดอยู่มาก ซึ่งนิยมใช้วิธีการ “จำคุก” ถ้าเป็นเยาวชนก็เน้นการควบคุมตัวไว้ในสถานพินิจ แม้จะเป็นการสร้างความปลอดภัยแก่ผู้กระทำผิดแต่ในความเป็นจริงเป็นการ

⁵⁰ แหล่งเดิม.

ทำลายความเชื่อมั่นในคุณลักษณะตัวของเขาเอง ที่สำคัญคือทำให้คนเหล่านั้นไม่มีโอกาสเข้าสู่สังคมได้อย่างเต็มภาคภูมิและอาจมีผลที่ตามมา นั่นคือการหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก⁵¹

2) ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรม มักจะถูกละเลยจากกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากการดำเนินคดีมุ่งเน้นแต่การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเท่านั้น ส่วนในเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้น มักจะมีการกล่าวถึงน้อย หรืออาจจะไม่ได้รับการกล่าวถึง ผู้เสียหายหรือเหยื่อจึงไม่ได้รับชดเชยความเสียหาย แม้ในบางครั้งการดำเนินคดีจะเสร็จสิ้นลงโดยการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษแล้ว แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นยังไม่หมดหรือลดน้อยลง⁵²

3) ชุมชน ซึ่งหมายความรวมถึงสมาชิกทั้งหลายในชุมชนที่อยู่ภายใต้กฎหมายได้รับความเสียหายเนื่องจากสังคมไม่มีความสุข สมาชิกในชุมชนอยู่กันอย่างหวาดระแวงว่า อาชญากรรมจะเกิดขึ้นกับตนเมื่อใด การใช้ชีวิตในสังคมข่มขู่ไม่เกิดความสุข และจะส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในด้านอื่นที่จะตามมาอีก⁵³ เพราะไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแนวคิดในการมองปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจากเดิมที่มองอาชญากรรมว่า เป็นการกระทำต่อรัฐ รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย รัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินคดี เปลี่ยนเป็นมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นการกระทำต่อความสัมพันธ์ของบุคคล⁵⁴ การจะแก้ปัญหอาชญากรรมที่เกิดขึ้นจึงควรให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการกระทำผิด อันได้แก่ ผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหอาชญากรรมที่เกิดขึ้น

โดยทั่วไปแล้วกฎหมายก็เป็นกลไกควบคุมสังคมอย่างเป็นทางการประเภทหนึ่ง ที่มีส่วนช่วยในการป้องกันอาชญากรรมที่เกิดขึ้น หรือป้องกันไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่สำหรับพฤติกรรมบางประการ แม้ว่าจะมีการขัดแย้งด้านจรรยาบรรณหรือศีลธรรม ก็ไม่สร้างความเดือดร้อนหรือกยันตรายต่อสังคมแต่อย่างใด เช่น การค้าประเวณี ทำแท้ง เมาสุรา การพนัน เสพยารวมไปถึงการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางเลือกจึงเป็นทางออกในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ดี โดยเฉพาะความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ถือเป็นความเชื่อของสังคมชนเผ่าที่กลมกลืนเข้ากับยุคสมัย และสังคมทุกรูปแบบ ได้อย่างแนบเนียน ไม่ว่าจะเป็็น “สังคมแบบ

⁵¹ กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. หน้า 57.

⁵² แหล่งเดิม.

⁵³ แหล่งเดิม.

⁵⁴ Howard Zehr. *The Little Book of Restorative Justice*. p. 22.

เสรีประชาธิปไตย” ของอเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย “สังคมนิยม” แบบสาธารณรัฐประชาชนจีน และไม่ว่าจะเป็น “สังคมเมือง” หรือ “สังคมนิยม” ก็ตาม เป็นวิธีการจัดการกับเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิดโดยให้ความสำคัญกับการระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอาชญากรรมและสลายปมปัญหาสำคัญอันเป็นสาเหตุของความขัดแย้งนั้น ทั้งยังเป็นวิธีการจัดการกับอาชญากรรมด้วยการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยจุดศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ “ความรับผิดชอบของชุมชน” มากกว่าเน้นที่ “ความรับผิดชอบของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม” ว่าเป็นด้านสำคัญในการควบคุมอาชญากรรม และเป็นวิธีการที่มุ่งหมายให้เกิดผลลัพธ์ในทางสมานฉันท์ปรองดองกันอันเป็นความสันติสุขที่พึงปรารถนาของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมรูปลักษณะหนึ่งที่นักอาชญาวิทยาและนักวิชาการผู้เกี่ยวข้องทั่วโลกให้ความสนใจ เป็นเรื่องที่กระบวนการยุติธรรมไทยควรพิจารณาในฐานะ “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ทางหนึ่งของสังคมไทย สอดคล้องกับ “ปรัชญาแนวพุทธ” ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียมกันของสรรพสิ่ง ไม่มีคำว่า “ชนะ” หรือ “แพ้” ไม่มีคำว่า “เหนือกว่า” หรือ “ต่ำกว่า” จึงเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วยวิธีการที่เต็มไปด้วยความเมตตา และไม่ขัดแย้งกับศาสนาใด⁵⁵ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายคำว่า “Restorative Justice” ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ มาตรการเบี่ยงเบนในระบบการอำนวยความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของการลงโทษแต่เป็นการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย แทนที่จะเอนเอียงไปเข้าข้างใดข้างหนึ่ง ทำให้เกิดความเสียเปรียบแก่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นการพยายามทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมกลับคืนมาใหม่ และพยายามค้นหาถึงความผิดพลาดในการกระทำและผลร้ายที่ได้รับจากการกระทำนั้น ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของความยุติธรรมแนวแก้ไขฟื้นฟู⁵⁶

2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การพยายามแสวงหาความสมดุลที่เกี่ยวข้องกันของผู้เสียหายและชุมชน พร้อมความจำเป็นที่จะนำผู้กระทำผิดกลับคืนเข้าสู่สังคมเป็นการพยายามช่วยเหลือผู้เสียหายให้กลับคืนสู่สภาพเดิมและทำให้คู่ความทุกฝ่ายสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวได้อย่างสัมฤทธิ์ผล⁵⁷

⁵⁵ ชาญเชาวน์ ไชยานุกิจ. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. หน้า 87.

⁵⁶ การกำหนดนิยามของ Restorative Justice โดยประเทศฟิลิปปินส์ เรียบเรียง โดย ดร.อุทัย อาทิวา (อ้างถึงใน ฌักทร กตเวทีเสถียร, 2547 : 52).

⁵⁷ การกำหนดนิยามของ Restorative Justice โดยคณะกรรมการเพื่อนร่วมโลกเพื่อให้คำปรึกษา.

3) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การที่คู่กรณีที่เกี่ยวข้องทั้งหมดได้เข้ามามีส่วนร่วมในการประกันความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดสนับสนุนการกลับคืนสู่สภาพเดิมของผู้เสียหาย และก่อให้เกิดประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและชุมชน⁵⁸

4) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การแก้ปัญหาในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ในขณะที่ยังคงสงวนทางเลือกที่จะกลับไปสู่กระบวนการยุติธรรมแบบธรรมดา หากผู้เกี่ยวข้องไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่องมาตรการเยียวยา⁵⁹

5) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ การแก้ปัญหาในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ในขณะที่ยังคงสงวนทางเลือกที่จะกลับไปสู่กระบวนการยุติธรรมแบบธรรมดา⁶⁰

6) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือ กระบวนการซึ่งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดได้มีส่วนในการแก้ปัญหา โดยให้ความสนใจแก่เรื่องผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับความต้องการของผู้เสียหาย และหน้าที่ของผู้กระทำผิด เพื่อการบรรเทาผลร้ายและการให้ได้รับในสิ่งที่ควร⁶¹

7) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดใหม่ของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมองปัญหาอาชญากรรมว่ามีใจเป็นเรื่องการกระทำผิดที่ได้กระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและชุมชน จึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อสร้างสรรค์ความสันติ และความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง การลงโทษเปลี่ยนจากเดิมซึ่งเน้นลงโทษที่ตัวผู้กระทำผิดเป็นการลงโทษให้ครอบครัวไปสู่อุบัติการณ์ของผู้ต้องหา ญาติพี่น้องของผู้เสียหาย ผู้มีส่วนได้เสียอื่น ตลอดจนสังคมและชุมชน⁶²

8) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความยุติธรรมซึ่งมีกระบวนการที่สัมพันธ์กับความยุติธรรม (Paradigms of Justice) ที่เน้นการจัดให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการทำความผิดทางอาญาซึ่งได้แก่ ผู้เสียหายหรือเหยื่อ ชุมชน และผู้กระทำความผิดได้ร่วมมือโดยตรงในการจัดการและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้น รวมทั้งการฟื้นฟูหรือเยียวยาความสูญเสียที่เกิดแก่ผู้เสียหาย เน้นการฟื้นฟูเหยื่อและสังคมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิด

⁵⁸ การกำหนดนิยามของ Restorative Justice โดยประเทศสหรัฐอเมริกา.

⁵⁹ การกำหนดนิยามของ Restorative Justice โดยประเทศเบลเยียม, เซียร์ราลีโอ และแอฟริกาใต้.

⁶⁰ การกำหนดนิยามของ Restorative Justice โดยประเทศอาร์เจนตินา.

⁶¹ Howard Zehr. Op.cit. p. 40.

⁶² กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ (อ้างถึงใน ฌักทรี กตเวทีเสถียร, 2547 : 54).

ความสำนึก และรับผิดชอบการกระทำของตนโดยตรงต่อผู้เสียหาย ตลอดจนให้สังคมเข้ามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ขึ้นแก่ทุกฝ่าย⁶³

9) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดที่มองว่าอาชญากรรมมีผลกระทบต่อผู้เสียหาย เหยื่อ ในแง่ความสูญเสียความสัมพันธ์ต่อกันในสังคม ผู้กระทำความผิดควรแสดงความสำนึกผิดและรับผิดชอบต่อ การให้ความช่วยเหลือบรรเทาผลร้ายแก่ผู้เสียหาย ขณะเดียวกันผู้เสียหาย และชุมชนก็เข้าไปร่วมกันแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เกิดความสัมพันธ์อันดี และมีให้ผู้กระทำความผิดไปกระทำผิดซ้ำอีก ชุมชนนั้นก็มีความสมานฉันท์อันเป็นเป้าหมายสำคัญประการสุดท้าย⁶⁴

10) ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นแนวคิดที่มีรากฐานแตกต่างจากการอำนวยความยุติธรรมเชิงแก้แค้นทดแทน โดยมุ่งให้ความสำคัญกับสิ่งที่ต้องได้รับการเยียวยา (เหยื่อ) สิ่งซึ่งควรแก้ไขปรับปรุง (ผู้กระทำความผิด) และสิ่งซึ่งควรเรียนรู้เมื่อเกิดอาชญากรรมขึ้นในสังคม (ชุมชน) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับเหยื่อในฐานะเป็นศูนย์กลางของกระบวนการ เหยื่อเป็นผู้กำหนดว่าอันตรายที่ได้รับคืออะไร การชดใช้ที่เหมาะสมมีขนาดเท่าใด ชุมชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้ทำผิด และให้โอกาสในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด⁶⁵

11) กระบวนการยุติธรรมแนวสันติ เป็นแนวคิดที่จะสร้างให้ชุมชนกลับมีสันติสุขขึ้นมาใหม่ โดยให้ทุกฝ่ายกลับคืนสู่สังคมได้ โดยมองอาชญากรรมว่าเป็นการกระทำที่กระทบต่อความสัมพันธ์ของบุคคล ผู้เสียหายหรือเหยื่อเป็นบุคคลสำคัญในคดีอาญา ชุมชนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และให้ความสำคัญกับการเยียวยาความเสียหายซึ่งผู้เสียหายได้รับ เป็นความร่วมมือของชุมชนและสมาชิกในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม อันเป็นหนทางนำความสุขและความปลอดภัยสู่ชุมชน⁶⁶

จากคำนิยามข้างต้นจึงสรุปได้ว่า “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กระบวนการยุติธรรมแนวสันติ” มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่เอื้อทั้งผู้กระทำความผิด และผู้ได้รับความเสียหาย โดยมีสังคมเป็นพื้นฐาน ผู้กระทำความผิดมีโอกาสสำนึกและพร้อมจะปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ผิดพลาด ซึ่งอาจจะเกิดจากสิ่งเร้าต่างๆ ส่วนผู้เสียหายก็มีการได้รับการชดใช้ในสิ่งที่ตนได้สูญเสียไปตามสมควร มีลักษณะที่เป็นการยืดหยุ่น โดยลดบทบาทของรัฐลง เป็นการสร้างความปรองดอง ลดการบาดหมางจากภาวะที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำ

⁶³ ชาญูชาวนันท์ ไชยานุกิจ (อ้างถึงใน ฌภัทร กตเวทีเสถียร, 2547 : 54).

⁶⁴ เกรียงไกร วิทสุวรรณ (อ้างถึงใน ฌภัทร กตเวทีเสถียร, 2547 : 54).

⁶⁵ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (อ้างถึงใน ฌภัทร กตเวทีเสถียร, 2547 : 54).

⁶⁶ วีระศักดิ์ แสงสารพันธุ์. (2544). ผู้เสียหายในคดีอาญา : การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. หน้า 48 - 60.

ความคิด ให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการยุติปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อไปสู่ความสัมพันธ์อันดีงามของผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และชุมชน ที่ตรงกับทฤษฎีทางอาชญาวิทยาที่มองว่า “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์”⁶⁷ เป็นกระบวนการที่สนที่อยู่ในกลุ่ม positive โดยแนวคิดสำนัก positive ได้มองไปที่การแก้ไขตัวผู้กระทำผิดเป็นหลัก และความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็อยู่ในกลุ่มของสำนักนี้เช่นกัน คือการเน้นสาเหตุและพยายามแก้ปัญหาที่สาเหตุ แต่ได้เพิ่มสิ่งใหม่เข้ามาคือ เรื่องสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม เพื่อให้ได้ภาพรวมว่าผู้ที่มีส่วนได้เสียจากอาชญากรรม ได้กลับคืนสู่สภาพเดิมประหนึ่งว่าอาชญากรรมไม่เคยเกิดขึ้น ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการยุติธรรม

ในนานาชาติได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ตอบโต้อาชญากรรม ด้วยมองว่าอาชญากรรมเป็นการใช้ความรุนแรงที่บุคคลหนึ่งกระทำต่อบุคคลหนึ่ง ยิ่งกว่าการทำผิดกติกาสังคม การตอบโต้อาชญากรรมจึงควรเป็นเรื่องที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดได้ตระหนักถึงสิ่งที่ตัวเองได้ทำลงไป ได้สำนึกผิดและหาทางชดใช้แก่ผู้เสียหายรวมทั้งเตือนตัวเองว่าจะไม่ไปกระทำผิดซ้ำ สำหรับรูปแบบการชดใช้จำนวนของค่าเสียหาย รวมทั้งมาตรการที่จะใช้ในการป้องกันการกระทำผิดที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น ส่วนใหญ่แล้วเห็นกันว่าเป็นเรื่องผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในชุมชนจะกำหนดขึ้นในกระบวนการตกลงที่จัดขึ้น ด้วยความยินยอมพร้อมใจของทุกฝ่ายที่ประสงค์จะหันหน้าเข้าหากัน ตกลง ประองคองและพร้อมที่จะให้โอกาสผู้กระทำความผิดแก้ไขตัวใหม่ และกลับมาประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม

โดยทั่วไปแล้ว ได้มีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการจัดการกับอาชญากรรมแทบทุกประเภท ในฐานะที่เป็นทางเลือกจากระบบกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดหมายที่ให้ความเป็นธรรมด้วยการชดใช้ความเสียหายอันเกิดจากการกระทำความผิดด้วยวิธีที่เรียบง่าย จึงได้รับความนิยมให้เป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาอาชญากรรมและการลงโทษในนานาประเทศ ซึ่งมีข้อเปรียบเทียบระหว่างการแก้แค้นทดแทน และการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้

⁶⁷ เศชา สังขวรรณ. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. หน้า 21.

ตารางที่ 2.1 ตารางเปรียบเทียบกระบวนการทัศน์ในงานยุติธรรม

กระบวนการทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน	กระบวนการทัศน์แบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
อาชญากรรมหมายถึงการละเมิดต่อรัฐ	อาชญากรรมหมายถึงการละเมิดต่อบุคคลหนึ่ง โดยบุคคลอื่น
ให้ความสำคัญกับการประณามความผิดและ การกระทำผิดในอดีต (เขาเคยทำสิ่งนี้หรือไม่)	ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา แนวโน้มที่จะ ปฏิบัติตามกฎหมาย และเหตุการณ์ในอนาคต (เขาควรจะทำอย่างไร)
ความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์กันและรูปแบบ ของกระบวนการพิจารณาคดี	รูปแบบของการสนทนาและเจตนาต่อรอง
กำหนดให้มีการลงโทษ การกักขัง และการ ป้องกัน	การชดใช้/การบรรเทาผลร้ายเป็นทางหนึ่งใน การฟื้นฟูความทั้งสองฝ่าย โดยมีเป้าหมาย สุดท้ายอยู่ที่การประนีประนอม/การฟื้นฟู
กฎหมายเป็นผู้ให้ความหมายของคำว่า “ความยุติธรรม” โดยคำนึงถึงเจตนาในการ กระทำและกระบวนการในการดำเนินคดีเป็น สำคัญ	ความยุติธรรมหมายถึงความสัมพันธ์ที่ถูก ต้องการที่จะตัดสินว่ายุติธรรมหรือไม่ให้ดูที่ ผลลัพธ์
ความขัดแย้งของอาชญากรรมไม่ชัดเจนมองว่า อาชญากรรมนั้นเป็นความขัดแย้งระหว่าง บุคคลกับรัฐ	อาชญากรรมเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคล ต้องรู้จักค่านิยมของความขัดแย้ง (value of conflict)
ชุมชนอยู่ขอบนอก (sideline) ของ กระบวนการ โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการแทน ชุมชน	ชุมชนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนในกระบวนการ ฟื้นฟู

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน	กระบวนทัศน์แบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
เป็นการแข่งขัน ค่านิยมเรื่องปัจเจกชน	กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน
<p>เป็นบทบาทของรัฐที่จะดำเนินการต่อผู้กระทำผิดโดยตรง</p> <ul style="list-style-type: none"> -เหยื่อถูกละเลย -ผู้กระทำผิดเป็นปรปักษ์กับรัฐ 	<p>บทบาทของเหยื่อและผู้กระทำผิดในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการแก้ปัญหาแบบองค์รวม (holistic) โดยตระหนักถึงความต้องการ/สิทธิของเหยื่อ ผู้กระทำผิดได้รับการกระตุ้น/สนับสนุนให้แสดงความรับผิดชอบ</p>
<p>ความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดหมายถึง การได้รับโทษ</p>	<p>ความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิดหมายถึงความเข้าใจผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตน และการช่วยคิดตัดสินใจว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้องหรือแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตนอย่างไร</p>
<p>การกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิด กำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม (เชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากกายและ/หรือจิตของผู้กระทำผิด)</p>	<p>การทำความเข้าใจกับการกระทำผิดต้องดูบริบททั้งหมด ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และศีลธรรม (เชื่อว่าปัจจัยในการกระทำผิดเกิดจากสภาพสังคม)</p>
<p>การตอบสนอง (การลงโทษ: ผู้ศึกษา) ให้ความสำคัญโดยคนที่พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในอดีต (ใช้หลัก determinism การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดใช้วิธี case work ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจิตวิเคราะห์เป็นหลัก)</p>	<p>การตอบสนอง (การลงโทษ: ผู้ศึกษา) ให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิดว่าจะกระทำการที่เป็นผลร้ายอีกหรือไม่ในอนาคต (ใช้ทฤษฎีการหน้าที่ซึ่งเชื่อว่าการทำความเข้าใจมนุษย์ควรพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน)</p>

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน	กระบวนทัศน์แบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ตราบาปของความเป็นอาชญากรจะติดตัวตลอดไป	ตราบาปของความเป็นอาชญากรจะหมดไปโดยผ่านกระบวนการฟื้นฟู
ไม่มีการส่งเสริม/สนับสนุนในเรื่องความสำนึกและการให้อภัย	มีความเป็นไปได้ที่จะมีความสำนึกผิดของผู้กระทำผิด และการให้อภัยของเหยื่อ
การดำเนินการขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ในวิชาชีพต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ	ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง

Mark S. Umbreit (1998) "Restorative Justice Through Victim – Offender Mediation : A Multi – Site Assessment, <http://wcr.sonomaedu/umbeit.html>.

2.4.1 หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ Restorative Justice (RJ) เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มุ่งนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ใช้ในปัจจุบันให้คล่องตัวยิ่งขึ้น โดยพิจารณาถึงผู้เสียหายที่แท้จริง ปรับเปลี่ยนปรัชญาวิธีคิดและการมองปัญหา มองว่าการกระทำ ความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม (จากเดิมที่มองว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อรัฐ) และมองว่า การกระทำ ความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบ หรือความเสียหายที่จะต้องมีการเยียวยาหรือฟื้นฟู (เดิมมองว่าเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย) ทั้งเป็นการนำวิธีการประนีประนอมที่มีมาแต่ดั้งเดิมมาถ่วงถ่วงเป็นแนวคิด และใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยา แนวสันติวิธี (Peacemaking Criminology) ภายใต้กระบวนทัศน์การไม่ใช้ความรุนแรง (non-violence paradigm) ที่สังคมโลกพัฒนาขึ้นเพื่อสร้างสมดุลกับความรุนแรงและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งเป็น

การอำนวยความสะดวกยุติธรรม⁶⁸ ที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือการนำทฤษฎีมาอธิบายวิธีการหรือหลักปฏิบัติที่ใช้ในอดีต เพื่อประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันนั่นเอง⁶⁹ ซึ่งมีหลักการสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มี 5 ประการดังนี้⁷⁰

ประการที่ 1 มุ่งเน้นที่ความเสียหาย และความต้องการของผู้เสียหาย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและผู้กระทำผิด

ประการที่ 2 ได้จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข อันเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ในที่นี้ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด ตลอดจนภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดจากความเสียหายด้วย

ประการที่ 3 ใช้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น

ประการที่ 4 ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้นเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

ประการที่ 5 พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนดีดังเดิม

2.4.2 รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ในปัจจุบันรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่เห็นได้อย่างชัดเจนมีด้วยกัน 4 รูปแบบ (รายงานผลการพิจารณาศึกษาของคณะทำงานพิจารณาศึกษากฎหมายและพัฒนากระบวนการยุติธรรม ในคณะกรรมการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน วุฒิสภา, 2545) ได้แก่

- 1) รูปแบบการไกล่เกลี่ย (Mediation)
- 2) คณะกรรมการฟื้นฟูชุมชน (Community Reparative Board)
- 3) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing หรือ Family Group Discussion)
- 4) การประชุมแบบวงล้อม (Circle หรือ Circle Sentencing)

⁶⁸ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หมายถึง การบรรเทาความเสียหายแก่เหยื่ออาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีดังเดิม ทำให้เหยื่อเป็นศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรม ขณะเดียวกันก็บูรณาการผู้กระทำผิดและสังคมเข้าด้วยกัน.

⁶⁹ นิติธรรม วงศ์ขื่น. (2548, กันยายน - ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว.” *ดุลพินิจ*, 52, 3. หน้า 152.

⁷⁰ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ความเป็นไปได้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดโดยกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว*. หน้า 5.

โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จะนำมาใช้กับความผิดประเภทที่เด่นชัด คือ

- 1) ความผิดที่เด็กเป็นผู้กระทำ ในหลายๆประเทศยุโรป เช่น อังกฤษ ก็ใช้เป็นวิธีหลักสำหรับประเทศสหรัฐอเมริกายังมีปัญหาอยู่บ้าง เพราะแนวคิดในเชิงแก้แค้นทดแทนนั้นค่อนข้างสูง
- 2) ความผิดจากความรุนแรงในครอบครัว กรณีสามีทำร้ายภรรยา การนำตัวผู้กระทำ ความผิดที่จะต้องพึ่งพากันไปจำคุกอาจไม่ได้ประโยชน์แต่อย่างใด
- 3) ความผิดที่กระทำโดยประมาท ก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ดี เช่น กรณีที่นักแสดงคนหนึ่งขับรถชนคนตาย แล้วก็ด้วยความพยายามของนักแสดงท่านนั้นก็ทำให้ผู้เสียหายและสังคมรู้สึกไม่อยากจะเอาผิด
- 4) ความผิดเล็กน้อยๆ อื่นๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกระยะสั้น ขณะนี้ในเรือนจำมีผู้ต้องขังที่ต้องโทษจำคุกระยะสั้นค่อนข้างมาก ซึ่งในต่างประเทศ มีความตื่นตัวกันมากในช่วง 20 ปีก่อน ที่น่าจะเปลี่ยนความคิดใหม่ คือ ทั่วโลกตกลง และในสหประชาชาติก็ตกลงกันว่า “จะนำมาเสริมกระบวนการยุติธรรมอาญากระแสหลักให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น” แต่มีให้นำมาแทนที่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นอยู่

Restorative Justice สามารถนำมาใช้ในทุกระดับของกระบวนการยุติธรรม เช่น ในชั้นตำรวจสามารถนำมาใช้สำหรับความผิดที่ใช้การตักเตือนหรือปรับ ในชั้นอัยการกรณีมีการชะลอการฟ้องก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ ส่วนในชั้นศาลก็สามารถนำมาใช้ประกอบเป็นเงื่อนไขในการกำหนดคำพิพากษาว่าควรจะเข้าสู่กระบวนการนี้ก่อน และแม้ภายหลังจากที่ศาลได้มีคำพิพากษาแล้วก็สามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ประกอบเงื่อนไขการพักการลงโทษได้ ปฏิญญาสหประชาชาติส่งเสริมให้ใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม พบว่ามีเพียงสองประเทศเท่านั้นที่ใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม คือ ประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

และแม้จะใช้ “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” แล้ว ก็ไม่ตัดสิทธิคู่ความและรัฐ ที่จะดำเนินการฟ้องร้องผู้กระทำผิดต่อศาลแต่อย่างใด และโดยส่วนมากในการพัฒนาการปฏิบัติงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ส่วนใหญ่ จึงมักจะนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุผลสำเร็จค่อนข้างสูง

2.5 การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา การแก้ไขปัญหา การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไทย จะมุ่งเน้นไปที่การป้องกันปราบปรามและลงโทษผู้กระทำผิด

โดยให้ความสำคัญกับผู้กระทำมากกว่าผู้เสียหาย ซึ่งผลที่ตามมาส่งผลให้การแก้ไขปัญหาคกรกระทำผิดของเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขได้ แต่กลับทวีความรุนแรงและมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมุ่งเน้นในการลงโทษ มุ่งเน้นในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นทางการหรือกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เน้นในอำนาจของรัฐในการเข้าไปแทรกแซงการปกครองของบิดา มารดา เมื่อเห็นว่าบิดามารดาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ เป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด รวมทั้งการควบคุมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน โดยรัฐมีอำนาจในการเข้าไปแทรกแซงการปกครอง และทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครองของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และทำหน้าที่ในการควบคุมดูแล อบรมบ่มนิสัยให้เด็กและเยาวชนกลับตนเป็นคนดี สามารถพัฒนากลับคืนสู่สังคมได้อย่างราบรื่น โดยเฉพาะการควบคุมตัวไว้ในสถานแรกรับ และเอาตัวไว้ฝึกอบรมเพื่อลงโทษให้เข็ดหลาบและคิดว่าการลงโทษโดยการฝึกอบรม คือการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เกิดปัญหาความแออัดยัดเยียดของเด็กและเยาวชนในสถานแรกรับและสถานฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนไม่ได้รับการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟู และพัฒนา เนื่องจากจำนวนเด็กและเยาวชนมีจำนวนมาก

การควบคุมตัวไว้ในสถานแรกรับเพื่อทำการฝึกอบรมยังทำให้การดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนชะงัก ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียน หรือการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวไว้ หรือต้องเข้ารับการฝึกอบรม กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เด็กและเยาวชน ต้องถูกตัดชื่อออกจากโรงเรียนไม่สามารถกลับไปเรียนต่อได้หรือต้องขาดจากการศึกษาแบบถาวร หรือต้องออกจากงานและไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อเสร็จสิ้นคดีแล้ว หรืออาจถูกสังคมกีดกัน หรือไม่ให้ออกโอกาส เช่น ไม่ยอมรับเด็กหรือเยาวชนเข้าเรียน หรือเข้าทำงาน เนื่องจากไม่ไว้ใจเด็กเห็นว่าเด็กมีมลทินติดตัว โดยมีความเข้าใจ หรือหวาดระแวงว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้อาจจะเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่างๆ มาจากเพื่อน เด็กและเยาวชนที่อยู่ในสถานควบคุมหรืออยู่ในศูนย์ฝึกอบรมด้วยกัน อีกทั้งเด็กหรือเยาวชนที่ต้องคำพิพากษาว่ากระทำผิดก็จะหมดความภูมิใจในตนเอง

การดำเนินงานและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทั้งในอดีตและปัจจุบัน รัฐจะรับภาระหน้าที่ทั้งหมดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและดำเนินการ บำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เด็กและเยาวชนไม่สามารถปรับเปลี่ยนนิสัยความประพฤติและกลับตนเป็นพลเมืองดีได้ ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม และได้หวนไปกระทำผิดซ้ำ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

สภากาการณ์ดังกล่าวจึงมีแนวความคิดที่ควรจะหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยจะต้องหามาตรการที่เหมาะสมที่ควรจะนำมาใช้ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อหามาตรการทางเลือก หรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อเป็นมาตรการแบ่งภาระ

คือออกจากกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการที่จะนำมาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางอาญาที่เป็นทางการหรือเต็มรูปแบบแล้วมีหลายประการ ดังนี้ คือ⁷¹

1) ในส่วนตัวเด็กและเยาวชนหากต้องถูกศาลพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดนั้น สภาพจิตใจของเด็กจะเปลี่ยนไป บางส่วนอาจจะหมดความภาคภูมิใจในตนเอง บอกว่าตนเป็นผู้ต้องหา และเมื่อถูกสังคมนรังเกียจ ผลักไสออกจากสังคม แนวทางการใช้ชีวิตปกติก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ขาดศักยภาพในความเป็นตัวของตัวเอง ในการพัฒนาและสังคม สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ในที่สุดอาจจะมีการพัฒนาในทางตรงข้าม คือ กลับไปประกอบอาชญากรรม

2) ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การถูกดำเนินคดีอาญาทำให้บุคคลขาดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังดำเนินตามปกติของตน กลับต้องมีภาวะชะงักงันที่ขาดเสรีภาพ ต้องอยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ไม่มีโอกาสในการศึกษาหรือหางานตามปกติ ขาดกลุ่มเพื่อนที่เคยดำเนินชีวิตร่วมกันในวัยเรียน แม้ภายหลังพ้นโทษ และได้มีโอกาสได้กลับไปศึกษา อาจมีความอับอายเพื่อ ขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่อาจดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

3) ผลกระทบต่ออนาคตอันเป็นตราบาปของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเมื่อประวัติน่าถูกลงโทษหรือกระทำความผิด สังคมไทยและทั่วไปยังมีทัศนคติว่าเด็กและเยาวชน มีมลทินมัวหมอง ไม่สมควรที่จะได้มีโอกาสศึกษาต่อสถาบันของรัฐบาลบางแห่ง เช่น หน่วยงานของทหารและตำรวจ การที่หน่วยงานของรัฐ ยังปิดกั้นโอกาสของเด็กและเยาวชน ถือว่า วิธีการในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่นำเด็กไปสู่ระบบการลงโทษได้ประทับตราบาปแก่เด็กและเยาวชน ทั้งๆ ที่บางความผิดของเด็กและเยาวชนเหล่านั้นไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษเข้าอยู่ในสถานพินิจให้เป็นตราบาปต่ออนาคต

4) สิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา เด็กและเยาวชนพึงได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ ตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเหตุผลที่ว่า เด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการพิทักษ์และดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิตามข้อ 40(1) รัฐสภายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็ก และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทสร้างสรรค์ของเด็กและสังคมและตามกฎหมายแห่ง

⁷¹ พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. หน้า 107 - 108.

กรุงปักกิ่ง ได้วางหลักไว้ในข้อ 17 เรื่องหลักชี้้นำในการพิจารณาคดีและวางข้อกำหนด โดยแสดงให้เห็นว่าการลงโทษอย่างเข้มงวดเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ในคดีเด็กและเยาวชนควรคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตของเด็กและเยาวชนเสมอ รวมถึงการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นที่มีให้มากที่สุด และพัฒนาการใช้หนทางอื่นที่แปลกใหม่ มุ่งหลีกเลี่ยงการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน

กรณีที่ไม่มีหนทางป้องกันสังคมแบบอื่นที่เหมาะสม และการส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิด ควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น รวมถึงการจะต้องมีความรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติของบุตรเนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม จึงไม่ควรแยกเด็กออกจากบิดามารดา หรือหากจะแยกออกจากบิดามารดาก็ควรเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

ปัจจุบันจึงมีการหันเหคือนอกจากกระบวนการยุติธรรมโดยการนำรูปแบบการสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ได้รับความนิยมและแพร่หลายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และนำมาใช้ในหลากหลายรูปแบบและวิธีการเพื่อมาเสริมกับกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เนื่องจากแนวความที่แตกต่างกันอย่างมากระหว่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมแบบเดิม โดยเฉพาะด้านความคิดพื้นฐานซึ่งกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมเน้นที่การจัดการรับตัวผู้ต้องหาโดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดและไม่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายมากนัก รวมทั้งเน้นเรื่องการลงโทษเป็นหลัก ส่วนกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายและผู้ต้องหาในลักษณะที่ใกล้ชิดกัน โดยเน้นที่ความรับผิดชอบของผู้ต้องหาในการชดเชยทดแทนความเสียหายและเน้นที่การเจรจากันระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหาและการเยียวยามากกว่าการลงโทษ ในหลายประเทศได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไปทดลองใช้และพบว่ากระบวนการยุติธรรมทั้งสองระบบมีลักษณะทางพื้นฐานที่แตกต่างกันคือ กระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมแม้จะมีประสิทธิภาพสูงกับคดีบางประเภทแต่ก็ไม่ได้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการกับคดีบางประเภทซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาวมากกว่า หากใช้วิธีการแบบสมานฉันท์ หลังจากที่ได้มีการศึกษาและมีการนำไปใช้จริง พบว่ามีผลดีกับคดีบางกลุ่มบางประเภทมากกว่าวิธีการเดิม จึงได้มีการนำไปบัญญัติไว้เป็นกฎหมายภายใน หรือนำไปกำหนดไว้เป็นแนวปฏิบัติอย่างชัดเจนโดยนำไปใช้อย่างผสมผสานกับกระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมของตนและยังมีการแก้ไขพัฒนารูปแบบและวิธีการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นตลอดมา จนปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ได้รับการยอมรับว่าเป็นกระบวนการยุติธรรมแบบหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ร่วมกับกระบวนการยุติธรรมแบบเดิมได้

รูปแบบของการปฏิบัติงานยุติธรรมที่มีลักษณะของ Restorative Justice ที่ถูกนำมาปรับใช้กับการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมีหลายรูปแบบดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ที่ควรนำมาพิจารณาศึกษา ได้แก่ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการที่นำตัวผู้กระทำผิด บุคคลผู้ใกล้ชิดกับผู้กระทำผิด สมาชิกในครอบครัว ผู้เสียหาย บุคคลผู้ให้ความช่วยเหลือของทั้งสองฝ่าย และตัวแทนจากกระบวนการยุติธรรมมาพบกัน เพื่อร่วมกันหาข้อตกลงเกี่ยวกับทางออกในการแก้ปัญหาที่ดีที่สุด โดยจะมีการพิจารณารายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน⁷²

ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งใช้กันอย่างแพร่หลายในนานาประเทศ โดยเฉพาะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีตัวแทนของชุมชนและครอบครัวของคู่พิพาทเข้าร่วมในการปรึกษาหารือถึงแนวทางในการจัดการกับความผิดที่เกิดขึ้น ลักษณะเด่นของการประชุมกลุ่มครอบครัว คือ ครอบครัวจะเป็นผู้กำหนดมาตรการลงโทษแก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดเอง ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้จะทำให้เด็กสามารถยอมรับโทษหรือมาตรการที่ครอบครัวของตนเป็นผู้กำหนดขึ้นได้มากกว่าในกรณีที่ศาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนด ปัจจุบันการประชุมกลุ่มครอบครัวถูกนำมาใช้ในประเทศนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา แอฟริกาใต้ อังกฤษ ไอร์แลนด์ สวีเดน และแคนาดา

2.5.1 ความเป็นมาและแนวคิดการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาปรับใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นประเพณีปฏิบัติของประเทศไทยแต่อดีต เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่อยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ และนิยมแก้ปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีด้วยวิธีการประนีประนอม ตั้งแต่ในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 ประเทศตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจ คือ ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศส ทำให้ประเทศไทยต้องรับปฏิรูประบบกฎหมายโดยเร่งด่วนเพื่อลดข้ออ้างการยึดครองของประเทศไทยเป็นอาณานิคม ระบบกฎหมายของประเทศจึงได้ถูกปฏิรูปให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางกฎหมายของชาติตะวันตก ได้แก่ ระบบประมวลกฎหมายของยุโรป และระบบกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงถูกทำลายไปที่ละเล็กละน้อยจนสูญหายไป กล่าวคือ ในอดีตผู้เสียหายจะไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อมีคดีรุนแรง เช่น คดีฆาตกรรม หรือปล้นทรัพย์ แต่สำหรับข้อขัดแย้งที่ไม่ร้ายแรง ราษฎร

⁷² วันชัย รุจนวงศ์ ก (2545). สถานการณ์และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำความผิดในประเทศไทย (เอกสารประกอบโครงการสัมมนาวิชาการ). หน้า 5.

ทั่วไปจะใช้การไกล่เกลี่ยแบบสมานฉันท์ โดยกรรมการหรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านของคูกรณีทั้งสองเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ซึ่งกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้านและผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ครอบครัวและชุมชนของคูกรณีก็มีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ย คูกรณียอมรับผลการไกล่เกลี่ย เนื่องจากชุมชนนั้นเป็นตัวแทนของคนทั้งบ้าน เมื่อระบบกฎหมายได้ถูกปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยตามแบบตะวันตก แต่ไม่มีกฎหมายรองรับและสนับสนุนการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ไขความขัดแย้งในชุมชนที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศไทยจึงค่อยๆ สูญหายไป

ต่อมาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2543 รัฐบาลประเทศนิวซีแลนด์ภายใต้โครงการส่งเสริมการบริหารแบบธรรมาภิบาล (Good Government Program) ได้เชิญคณะผู้ทำงานด้านเด็กจากประเทศไทยไปฝึกอบรมและดูงานด้านการสอบสวนและสืบพยานเด็กที่ถูกกระทำล่วงละเมิดทางเพศในประเทศนิวซีแลนด์ ในระหว่างการฝึกอบรมคณะผู้เข้าอบรมได้พบว่ามีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศนิวซีแลนด์ โดยการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว คณะผู้ทำงานจึงเริ่มศึกษากระบวนการดำเนินการของการประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะตระหนักว่ามาตรการนี้สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้ เนื่องจากสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและประเพณีปฏิบัติในอดีตของประเทศไทย ต่อมาก็ได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟในประเทศไทย โดยได้จัดสัมมนาและประชุมอีกหลายครั้ง โดยเริ่มจัดสัมมนาในเรื่องเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 24 - 26 ตุลาคม พ.ศ. 2544 ณ โรงแรมสยามซิตี โดยนำวิทยากรจากประเทศนิวซีแลนด์มาบรรยายในการสัมมนาเพื่อเผยแพร่แนวความคิดกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศไทย และผลปรากฏว่าได้รับการตอบสนองจากสังคมเป็นอย่างดี และในการสัมมนาได้มีการนำเสนอว่ามีกฎหมายมาตรา 63 ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ที่สามารถนำมาปรับใช้กับกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ อย่างไรก็ตามการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์เน้นเรื่องครอบครัว แต่เมื่อนำมาใช้ในประเทศไทยซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงแบบให้เข้ากับบริบทของสังคมไทย ซึ่งสังคมไทยมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยแทบทุกด้าน ฉะนั้นขั้นตอนการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวจึงได้ถูกนำมาปรับเปลี่ยนให้รวมเอาชุมชนของผู้กระทำผิดเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวด้วย และเปลี่ยนลักษณะของการดำเนินการจาก “การประชุมกลุ่มครอบครัว” เป็น “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน”⁷³ ต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2546 กระทรวงยุติธรรม โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้จัดทำโครงการและเตรียมการ

⁷³ วันชัย รุจนวงศ์ ช (2549). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย (เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ). หน้า 2 - 3.

ด้านกฎระเบียบและคู่มือปฏิบัติรวมถึงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ในขณะนั้นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนรวมทั้งสิ้น 52 แห่งทั่วประเทศไทย ซึ่งในแต่ละแห่งผู้อำนวยการสถานพินิจและเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้นโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้พบว่า กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้น ไม่ยากที่จะเข้าใจและนำไปปฏิบัติเนื่องจากสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยและคล้ายคลึงกับประเพณีปฏิบัติของชาวไทยในอดีต ดังนั้นในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงได้เริ่มโครงการและจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยเริ่มต้นจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และขยายไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ

อย่างไรก็ดี วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะไม่ประสบความสำเร็จหากไม่มีกฎหมายสนับสนุนการปฏิบัติดังกล่าว ปรากฏว่าประเทศไทยมีกฎหมายรับรองกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไว้อย่างกว้างๆ แม้ว่าในขณะที่ร่างกฎหมายนั้น ผู้ร่างกฎหมายจะไม่ได้มีเจตนาที่จะให้นำมาใช้กับการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนก็ตาม กฎหมายที่กำหนดวิธีดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและทำให้สามารถจัดประชุมกลุ่มครอบครัวได้ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเด็กและครอบครัวและพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยมีบทบัญญัติมาตราที่สำคัญที่สนับสนุนให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ได้แก่ มาตรา 50 และมาตรา 63 กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนได้ควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนเพื่อสอบปากคำในเบื้องต้นเสร็จแล้ว คือ ภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาเด็กและเยาวชนมาถึงสถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนต้องรับนำตัวเด็กหรือเยาวชนที่ถูกจับในทักคดีนำส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในทันทีตามมาตรา 50 ซึ่งผู้อำนวยการสถานพินิจจะให้ประกันตัว หรือรับตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ในความคุ้มครองดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนก็จะทำการสืบเสาะประวัติส่วนตัวและประวัติทางสังคมของเด็กและเยาวชนในทุกคดี โดยมาตรา 63 กำหนด ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการว่า ไม่ควรฟ้องเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจริง แต่มีความประพฤติที่เสียหายไม่มาก และสามารถปรับปรุงแก้ไขความประพฤติและกลับตัวเป็นคนดีได้ไม่ยาก ซึ่งในการเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นี้ กฎหมายเปิดช่องให้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับกรณีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดได้ โดยผู้อำนวยการสถานพินิจต้องใช้ดุลยพินิจอย่างรอบคอบโดยพิจารณาจากองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

- 1) เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี
- 2) เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องกระทำความผิดเป็นครั้งแรก และรับสารภาพโดยแสดงการสำนึกผิดและพร้อมที่จะแก้ไขตนเอง
- 3) ผู้เสียหายยินยอมให้นำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด
- 4) เด็กหรือเยาวชนนั้น ยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อตรวจสอบและติดตามความประพฤติเป็นระยะเวลาไม่เกิน 2 ปี
- 5) ผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาแล้วเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

เมื่อเข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจจะทำความเข้าใจว่า ไม่สมควรฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อพนักงานอัยการต่อไป ถ้าพนักงานอัยการเห็นด้วยกับผู้อำนวยการสถานพินิจก็จะทำให้คดียุติลงได้ในชั้นพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องยื่นฟ้องคดีต่อศาลเยาวชนและครอบครัว

อันที่จริงหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้เคยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 หมวด 4 การฟ้องคดีอาญา มาตรา 29 บัญญัติว่า ในกรณีที่ปรากฏตามสำนวนการสอบสวนว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กพิจารณาโดยคำนึงถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษา อบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องร้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นก็ยินยอมที่จะอยู่ที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจหรือสำนักงานของคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กด้วยแล้ว ก็ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กแล้วแต่กรณีแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจ หรือสำนักงานของคณะกรรมการพินิจและคุ้มครองเด็กตามความในวรรคก่อนให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการ

เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นมาตรา 63 ถือเป็นมาตรการที่เป็นการร่วมมือกันในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดระหว่างองค์กรที่ดูแลด้านเด็กโดยตรงคือสถานพินิจและองค์กรเกี่ยวกับกฎหมายคือพนักงานอัยการ แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 63 แล้ว จะเห็นได้ว่ามีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่ไม่มีการนำมาใช้ เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้อำนวยการสถานพินิจไม่กล้าใช้ดุลยพินิจของตนแต่เพียงผู้เดียวในการเสนอความเห็นต่อพนักงาน

อัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง แต่สำหรับการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน การกำหนดมาตรการแก้ไขเด็กที่กระทำผิด และการตัดสินใจเสนอความเห็นเพื่อสั่งฟ้อง หรือสั่งไม่ฟ้องเป็นผลมาจากการระดมสมอง และเป็นการตัดสินใจร่วมกันของผู้กระทำที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนทั้งหมด บทบาทของผู้อำนวยการสถานพินิจจึงเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้มีการจัดประชุมขึ้น และเป็นผู้นำเสนอมติของที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนต่อพนักงานอัยการเท่านั้น สำหรับในช่วงสามเดือนแรกของการดำเนินงาน โดยการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ นั้น มีการนำคดีเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนน้อยมาก เนื่องจากผู้ประสานงานและผู้อำนวยการสถานพินิจยังไม่มี ความมั่นใจในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน แต่หลังจากดำเนินการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนผ่านไปได้ระยะหนึ่งแล้ว และเจ้าหน้าที่มีประสบการณ์ในการทำงานมากขึ้น ต่างยอมรับว่าเป็นมาตรการที่ดี และเป็นผลดีต่อเด็กที่กระทำผิดในการ ได้รับโอกาสในการกลับเป็นคนดีได้โดยไม่มีประวัติอาชญากรรมติดตัว และยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนและครอบครัวได้พูดคุยหารือร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาเด็กอย่างแท้จริง โดยมีชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐคอยช่วยเหลือ รวมทั้งเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด และผู้เสียหายได้พบปะเจรจากลางค่าเสียหายกัน มีการขอโทษและการให้อภัย ทำให้เกิดความสมานฉันท์ทั้งสองฝ่าย

อย่างไรก็ดี เพื่อให้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นไปตามมาตรฐานสากลและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจึงได้ติดต่อสถาบันนานาชาติว่าด้วยการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ช่วยเหลือด้านเทคนิคในการนำแนวทางการดำเนินการในรูปแบบ Real Justice มาใช้ในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย⁷⁴ โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ดัดแปลงการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนให้เหมาะสมกับประเทศไทยโดยเอารูปแบบของ Real Justice มาผสมผสานกับแบบล้อมวง (Circle) กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงประกอบด้วย ผู้เสียหาย ผู้สนับสนุนผู้เสียหายถ้ามี เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด รวมทั้งครอบครัว นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ผู้แทนชุมชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการและผู้ประสานงานการประชุม

กระทรวงยุติธรรม โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนยังมีความเชื่อมั่นว่า⁷⁵ การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาลูกหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ร้ายแรง เป็นมาตรการที่เหมาะสม ซึ่งมีความจริงที่ปราศจาก

⁷⁴ วันชัย รุจนวงศ์ ข เล่มเดิม. หน้า 5.

⁷⁵ แหล่งเดิม.

ข้อสงสัย คือ ครอบครัวและชุมชน ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการบำบัดและแก้ไขพฤติกรรม และคืนทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่สังคม

2.5.2 วัตถุประสงค์การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชนมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนถูกนำมาใช้เป็นมาตรการเสริมในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชน โดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว โดยเป็นกระบวนการอันมีวัตถุประสงค์ที่จะนำผู้ที่กระทำความผิดครั้งแรก และไม่เป็นอันตรายออกจากระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กระแสหลัก เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดซ้ำอีก โดยนำเด็กและเยาวชนเข้าโครงการฟื้นฟู ที่มีลักษณะของการเน้นครอบครัวและชุมชนเป็นพื้นฐาน เนื่องจากเชื่อว่าการดำเนินคดีอาญาอย่างเป็นทางการจะเป็นการสร้างความบาปให้แก่เด็ก ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมการกระทำความผิดในอนาคต ได้ จึงควรหลีกเลี่ยงการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนกระแสหลักโดยไม่จำเป็น

เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะของการเอื้ออาทรและเห็นอกเห็นใจกัน รวมทั้งมีการให้อภัยและการประนีประนอมอยู่มาก ประกอบกับรูปแบบของการระงับข้อพิพาทในอดีตใช้ลักษณะของการไกล่เกลี่ยโดยบุคคลซึ่งเป็นที่ยอมรับในชุมชน เพื่อยุติข้อพิพาทโดยการผ่อนปรนให้แก่กัน สังคมไทยโบราณ ได้ใช้ภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น โดยทั้งผู้กระทำผิด ผู้เสียหาย และสมาชิกในชุมชนล้วนแต่เข้ามาจับทบาท โดยตรงในการแก้ไขปัญหา และหาข้อยุติความขัดแย้ง ผู้เสียหายได้รับการชดเชยจากผู้กระทำผิด และมีโอกาสเจรจาต่อรอง และภายหลังจากที่ได้มีการไกล่เกลี่ย คู่กรณีก็ยังสามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนได้ดังเดิม ลักษณะดังกล่าวถือว่ามีความสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนอยู่มาก

ประเทศไทยมีกฎหมายกำหนดวิธีการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และสามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ได้ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 เพื่อนำมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกใหม่สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในชั้นก่อนฟ้อง ซึ่งถือเป็นมาตราที่เป็นการให้ความร่วมมือกันระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการ ในการหันเหคดีเด็กได้ ถ้าเห็นว่าเด็กสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ โดยมีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นมาตรการที่สามารถสะท้อนความคิดเห็นว่าสมควรจะฟ้องหรือไม่ และผลของกฎหมายดังกล่าว จึงทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างราบรื่น และในส่วนของหลักเกณฑ์

รวมไปถึงวิธีการดำเนินงานในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย ผู้เขียน
จะได้กล่าวรายละเอียดในส่วนนี้ในบทที่ 4 ต่อไป

บทที่ 3

การประชุมกลุ่มครอบครัวสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในต่างประเทศ

ในบทนี้จะทำการศึกษาถึงการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศ ว่ามีรูปแบบ และวิธีการดำเนินการอย่างไร รวมทั้งการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนว่าสามารถนำมาใช้กับคดีประเภทใดได้บ้าง หรือมีข้อจำกัดในการใช้ประชุมกลุ่มครอบครัวมากน้อยเพียงใด กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามลำดับ

3.1 มาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์

ในอดีตมีวิธีการจัดการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด มีรูปแบบหลักสองแบบที่นำมาใช้เป็นกฎหมายในระดับสากลในช่วงระหว่างปี ค.ศ. 1950 - ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2513) คือ ต้นแบบการควบคุมอาชญากรรม และ แนวทางสวัสดิการ (แนวทางสงเคราะห์) ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากทั้งในเชิงทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ แม้ว่าจะแตกต่างกันแต่ทั้งสองแบบนี้ก็เป็นการนำเด็กและเยาวชนควบคุมตัวไว้ในสถานับ ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ของเด็กและเยาวชนเองหรือเพื่อการลงโทษ

ทั้งในประเทศนิวซีแลนด์และประเทศอื่นๆ ปรากฏว่ามีการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไปควบคุมไว้ในสถานับ ซึ่งเป็นการทำลายเด็กและเยาวชน อีกทั้งการป้องกันการกระทำผิดยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่เป็นธรรมอย่างมาก จึงมีข้อสรุปว่าการนำเด็กและเยาวชนจำนวนมากไปควบคุมตัวไว้ในสถานที่คุมขังซึ่งเป็นสถานับนั้น ไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำผิด และไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นแนวทางใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่ความจำเป็นที่จะต้องให้เด็กและเยาวชนได้อยู่กับครอบครัว ตลอดจนให้มีการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของพวกเขา แนวทางนี้เป็นไปตามแนวทางสากลที่เน้นสิ่งต่อไปนี้

“ความยุติธรรม” ความยุติธรรมนี้รวมถึงความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อการทำความผิด กฎหมาย ความเท่าเทียม และสัดส่วนของการลงโทษ และเน้นไปที่ความเป็นธรรมตามกฎหมาย อีกเรื่องหนึ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องซึ่งเป็นที่ตระหนักในระบบของนิวซีแลนด์ที่มีความสำคัญคือ ความรับผิดชอบ ซึ่งกรอบเวลาจะต้องสมจริง เพื่อว่าผู้กระทำผิดจะสามารถเชื่อมโยงการลงโทษเข้ากับความผิดที่ตนกระทำได้ ทดแทนสิ่งที่ตนเองก่อขึ้นอย่างรวดเร็ว และดำเนินชีวิตต่อไปโดยทิ้งอดีตไว้เบื้องหลัง

“การหันเหคือออกจากการค้าเนินคดีในศาล” (Diversion) การต้องควบคุมตัวไว้ (Demarcation) และการให้พินมลทิน การสูญเสียชื่อเสียง เชื่อมโยงกับแนวคิด “ความยุติธรรม” คือการเน้นไปที่การลงโทษเล็กๆ น้อยๆ หลีกเลี่ยงกระบวนการการตีตราและการทำให้เสียชื่อเสียง รวมถึงการหลีกเลี่ยงการใช้สถาบันต่างๆ นอกเสียจากมีความจำเป็นเพื่อป้องกันสาธารณชน ในขณะเดียวกันประเทศนิวซีแลนด์ได้เห็นพ้องกับรูปแบบสวัสดิการบางด้านโดยรวมเป้าหมาย ดังนี้

การส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี และสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว ในระบบของประเทศนิวซีแลนด์นั้น ด้านหนึ่งปฏิเสธแนวคิดที่ว่าควรตระหนักเห็นคุณค่าของสวัสดิการที่จำเป็นต้องเข้ามาแทนที่ความรับผิดชอบหรือนำไปสู่การย้ายเด็กจากครอบครัวและชุมชน ส่วนอีกด้านหนึ่งเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับการให้การช่วยเหลือเยาวชน และครอบครัว ซึ่งความคาดหวังตรง ณ ที่นี้ คือการลดโอกาสที่จะกระทำผิดซ้ำและให้มีระบบการจัดการที่สอดคล้องกับผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก

ประเทศนิวซีแลนด์เป็นต้นกำเนิดหรือจุดศูนย์กลางในการนำแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กทั้งระบบ¹ โดยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferencing) ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมของชนเผ่าเมารี (Maori) มาใช้

ตามประวัติศาสตร์กระบวนการยุติธรรมของชนเผ่าเมารี ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของประเทศนิวซีแลนด์ มีแนวคิดในการพิจารณาตัดสินเด็กโดยการนำครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมด้วย โดยอาศัยแนวคิดที่ว่า ความรับผิดชอบเป็นเรื่องของหมู่คณะหรือส่วนรวมมากกว่าที่จะเป็นของบุคคลคนเดียว และการแก้ไขชดเชยไม่ใช่แค่เหยื่ออาชญากรรมเท่านั้น แต่ยังขยายไปถึงครอบครัวของเหยื่ออาชญากรรมด้วย มีเหตุผลว่า ความรับผิดชอบไม่ได้อยู่ที่คนเดียว แต่ความรับผิดชอบอยู่ที่การขาดความสมดุลของสังคมของผู้กระทำผิดและสภาพแวดล้อมครอบครัว ดังนั้น สาเหตุของความไม่สมดุลนี้ควรจะร่วมกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวของทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมต้องฟื้นฟูความสมดุลให้กลับขึ้นมาใหม่ การมีส่วนร่วมของครอบครัว รวมทั้ง ครอบครัวขยาย ตระกูล เผ่าพันธุ์ ได้ถูกตระหนักและได้นำมาบัญญัติเป็นกฎหมายครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 ชื่อว่า “The Children, Young Persons, and Their Families Act” เป็นกฎหมายเด็กและเยาวชนที่รัฐนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมต่อการกระทำผิดของเด็ก แนวคิดทางวัฒนธรรมเหล่านี้ไปสู่วิธีปฏิบัติในกระบวนการยุติธรรม คือ การประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้อำนาจครอบครัวในการทำคำตัดสินและการไกล่เกลี่ย ระหว่างเหยื่ออาชญากรรม และผู้กระทำผิดให้เป็นผลสำเร็จ และเด็กผู้กระทำผิด ครอบครัวของเด็ก เหยื่ออาชญากรรมมาร่วมกันหาวิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการกับการกระทำผิด ทำให้ความสมดุลของสังคม ได้เกิดขึ้น โดยเด็กสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวและชุมชน และมีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่เหมาะสมให้แก่เด็กด้วยวิธีการแก้ไขชดเชยให้เหยื่ออาชญากรรม

¹ Zehr, H. (2002). *The little book of restorative justice*. p. 4.

กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้ให้คำจำกัดความว่า “เด็ก” หมายถึง เด็กชายหรือเด็กหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 14 ปี ส่วน “ผู้เยาว์” นั้น คือผู้ที่มีอายุกว่า 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี ทั้งนี้ไม่รวมถึงบุคคลที่ได้สมรสแล้ว² เพราะฉะนั้นกฎหมายฉบับนี้ จะไม่ใช่บังคับแก่บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 17 ปี ขึ้นไป ถ้าอายุกว่า 17 ปีขึ้นไป ก็จะต้องใช้กฎหมายและวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับผู้ใหญ่และถูกลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำความผิด โดยจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลอาญา

สำหรับบุคคลที่ได้กระทำความผิดในขณะที่ยังเป็นผู้เยาว์แต่ก็เป็นผู้ต้องสงสัย หรือเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อมีอายุเกินกว่า 17 ปีแล้ว ก็ยังถือว่าอยู่ภายใต้เขตอำนาจของศาลเยาวชนอยู่ และสามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้

สำหรับเด็กอายุ 10 ถึง 13 กระทำความผิดจะไม่ถูกแจ้งความกล่าวโทษ ยกเว้นคดีฆ่าคนตาย กล่าวคือ เฉพาะข้อหาฆาตกรรมและข้อหาฆ่าคนตายโดยไม่เจตนาเท่านั้น ที่สามารถถูกดำเนินคดีได้ ส่วนเด็กที่อายุต่ำกว่า 10 ปี จะไม่ถือว่ามีความรับผิดชอบในทางอาญาสำหรับความผิดที่ได้กระทำลง³ ดังนั้นความรับผิดชอบทางอาญาในประเทศนิวซีแลนด์จะเริ่มที่บุคคลอายุ 10 ปี

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดเรื่องของการดูแลเด็กและเยาวชนไว้เป็นสองส่วน คือ ในส่วนของการดูแลคุ้มครองเด็กและเยาวชนกับในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชน ซึ่งบทบัญญัติในส่วนของ การดูแลและคุ้มครองเด็กและเยาวชนนั้น ครอบครัวได้รับการส่งเสริมให้แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มากกว่าการรับผิดชอบของรัฐ รัฐจะเข้าแทรกแซงได้ต่อเมื่อมีเหตุหรือกรณีฉุกเฉินเท่านั้น กล่าวคือ หน่วยงานรัฐไม่มีอำนาจตัดสินใจแทนครอบครัว เพียงแต่ช่วยเหลือครอบครัวในการคุ้มครองดูแลเด็กเท่านั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน วิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัว

ส่วนบทบัญญัติในส่วนของงานยุติธรรมเยาวชนนั้น จะเน้นให้ผู้เยาว์ที่กระทำความผิดได้รับผิดชอบในการกระทำของตนและให้ครอบครัวได้เข้ามาจัดการกับการกระทำความผิดของบุตรหลานตน โดยเป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องของผู้เสียหาย การไกล่เกลี่ย การชดใช้ และการประนีประนอมยอมความกัน ครอบครัวจะประสานงานกับผู้เสียหาย ตำรวจ และกระบวนการยุติธรรมในการร่วมกัน ทำคำตัดสิน การมีส่วนร่วมของครอบครัว และการตัดสินใจที่จะใช้การตัดสินใจร่วมกัน วิธีนี้จะเน้นที่ครอบครัว และเยาวชนควรมีส่วนร่วมในทุกส่วนของกระบวนการตัดสินใจ และส่วนที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเห็นชอบของทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งเยาวชน ครอบครัว ตำรวจ และผู้เสียหาย อันมาจากแนวคิดเรื่องการประชุมแบบดั้งเดิมของชาวมาารี ซึ่งในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ จะกระทำ

² Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 2.

³ Crime Act 1961, Section 21 (1).

ร่วมกัน โดยผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องทุกคน รวมทั้งสมาชิกของครอบครัวขยาย ตระกูล และเผ่า ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของเรื่อง

การประชุมกลุ่มครอบครัวจึงสามารถนำมาดำเนินงานได้ทั้งในส่วนของงานดูแลและคุ้มครองเด็ก และในส่วนของงานยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน นับตั้งแต่ปี 1989 คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งหมดที่เข้าสู่เจ้าหน้าที่งานยุติธรรมเยาวชนในนิวซีแลนด์จึงอาจถูกส่งเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์เป็นการส่งเสริมความผาสุกของเด็กและผู้เยาว์และครอบครัว และกลุ่มครอบครัว โดยการมีประกันว่าในกรณีที่เด็กและผู้เยาว์กระทำความผิด พวกเขาต้องรับผิดชอบและถูกไต่ถามเพื่อให้ยอมรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตน ซึ่งพวกเขายอมรับผิดและยอมรับการฟื้นฟู รวมไปถึงการทำงานสาธารณสุขประโยชน์ต่อสังคม

การประชุมกลุ่มครอบครัวในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนหรือที่เรียกว่า FCG (Family Group Conference) เป็นกระบวนการตัดสินใจตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์ (ไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด หรือที่พิสูจน์แล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด) สมาชิกในครอบครัวของเขา หรือชุมชนในเผ่า ผู้เสียหายจากการกระทำนั้น และผู้ที่มาสนับสนุนด้านกำลังใจให้ผู้เสียหาย (ซึ่งอาจเป็นญาติ พี่น้อง เพื่อน หรือ ผู้ใกล้ชิดกับผู้เสียหาย)

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นการประชุมเพื่อพิจารณาว่าเด็กหรือเยาวชนนั้น ได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ และในกรณีที่ได้มีการยอมรับว่ากระทำความผิดจริง จะได้จัดทำแผนการดำเนินการซึ่งจะต้องทำให้แน่ใจว่า

- 1) เด็กหรือเยาวชนนั้นต้องมีความสำนึกต่อการกระทำของตนเองและมีการกระตุ้นให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำความผิดของตนเอง
- 2) จะต้องนำผลประโยชน์ของผู้เสียหายมาพิจารณา
- 3) มาตรการใดๆ ที่นำมาใช้กับการกระทำความผิดจะต้องเป็นมาตรการที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว และชุมชนหรือเผ่า และสร้างเสริมให้ครอบครัวสามารถพัฒนาวิธีการของครอบครัว หรือชุมชนเองในการจัดการกับการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนในครอบครัวหรือชุมชนนั้น

4) หลักการในกฎหมายพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว จะได้รับการปฏิบัติตาม

การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีผลตามกฎหมายต้องจัดขึ้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมาย การที่จะให้ผู้เข้าร่วมในการประชุมสามารถพูดได้อย่างอิสระ โดยไม่ต้องกลัวว่าสิ่งที่พูดไปจะถูกนำมาใช้ในทางที่เป็นผลร้ายกับผู้พูดในภายหลังหรือถูกนำมาพิมพ์เผยแพร่⁴

⁴ วันชัย รุจนวงศ์. (2547). คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม.

3.1.1 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้

การอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เยาว์ในประเทศนิวซีแลนด์ตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 มีหลักทั่วไป คือ เด็กและเยาวชนไม่ควรถูกดำเนินคดีอาญา หากยังมีมาตรการอื่นที่จะนำมาใช้แก้คดีได้ เว้นแต่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับประ โยชน์สาธารณะ ที่กฎหมายกำหนดไว้เป็นประการอื่น และยังสามารถกำหนดหลักการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ ซึ่งสรุป หลักการที่สำคัญได้ดังนี้

1) หากมีทางเลือกอื่นในการจัดการกับเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว ไม่ควรดำเนินการตาม กระบวนการในพระราชบัญญัติฯ นี้กับเด็กหรือเยาวชน เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ต้องทำไปเพื่อประ โยชน์ สาธารณะ

2) ไม่ควรมีการดำเนินการตามกระบวนการนี้เพียงเพื่อจัดให้มีความช่วยเหลือ หรือจัด บริการให้ตามความต้องการที่จำเป็นของเยาวชน และครอบครัว เพื่อให้สวัสดิการของเยาวชนหรือ ครอบครัวนั้นดีขึ้นเท่านั้น

3) มาตรการที่นำมาใช้จะต้องได้รับการวางรูปแบบเพื่อเสริมสร้างให้ครอบครัวเข้มแข็ง ขึ้นและช่วยครอบครัวให้พัฒนาความสามารถในการจัดการกับปัญหาเยาวชนในครอบครัวนั้นที่ได้ กระทำความคิด

ดังนั้น เด็กหรือผู้เยาว์ที่กระทำผิดกฎหมายจะได้รับการปฏิบัติดังนี้

กรณีความผิดเล็กน้อย จะใช้วิธีการตักเตือนโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ

กรณีความผิดที่รุนแรงขึ้น แต่การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประ โยชน์แก่สาธารณะ เจ้าหน้าที่ ตำรวจจะส่งตัวเด็กหรือผู้เยาว์ไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Youth Aid Officer) เพื่อพิจารณาหา มาตรการที่เหมาะสมมาใช้กับเด็กและเยาวชนเหล่านั้นต่อไป

กรณีที่เป็นความผิดร้ายแรง ภายหลังจากที่ได้มีการปรึกษากับผู้ช่วยเหลือเยาวชน และผู้ ประสานงานยุติธรรมเยาวชนแล้วว่า การดำเนินคดีอาญาไม่เป็นประ โยชน์ต่อสาธารณะ เด็กหรือ เยาวชนจะถูกใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และแม้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่ถ้าหากได้ ข้อเสนอแนะว่า การดำเนินคดีต่อเด็กหรือเยาวชนจะเป็นประ โยชน์ต่อสาธารณะ เด็กและเยาวชนจะ ถูกดำเนินการ โดยศาลเยาวชน โดยวิธีการที่เป็นการดูแลและให้ความคุ้มครองแก่เด็กและเยาวชน เป็นหลัก

การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กของ ประเทศนิวซีแลนด์ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำคำตัดสิน ให้คำแนะนำ และวางแผน ให้แก่เด็กกระทำผิด โดยมีความปรารถนาที่จะให้เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด มีความเกี่ยวข้องที่สำคัญในการดำเนิน กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ถูกนำมาใช้ในทุกขั้นตอนของ

กระบวนการวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์ ทั้งในกลไกก่อนการแจ้งข้อหาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถหันเหคดีได้ หากเด็กยอมรับผิด และกลไกหลังการแจ้งข้อหาที่มีการพิสูจน์ความผิดกันในศาลเยาวชนและเด็กยอมรับผิด การประชุมกลุ่มครอบครัวถือเป็นหัวใจของการวางระบบของประเทศนิวซีแลนด์อันมีขั้นตอนในการนำมาใช้ ดังนี้

3.1.1.1 ขั้นตอนก่อนฟ้องคดี⁶

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด ได้ถูกนำตัวมาสู่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะมีวิธีการโดยการว่ากล่าวตักเตือน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการ และมาตรการทางเลือกแทนการดำเนินคดีในอันดับแรก คือการตักเตือนอย่างเป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามพระราชบัญญัติ⁵ นี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสม หรือความจำเป็นในการนำมาตราการว่ากล่าวตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการมาใช้แก่เด็กและเยาวชนหรือไม่ โดยคำนึงถึงความร้ายแรงของความผิด สภาพของความผิด และจำนวนการกระทำความผิดครั้งก่อนๆ ที่ได้กระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน⁷

ส่วนการตักเตือนที่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นจะเกิดต่อเมื่อมีการยอมรับความผิด หรือเมื่อความผิดได้รับการพิสูจน์แล้วว่ากระทำลงโดยเด็กหรือเยาวชน ซึ่งการตักเตือนจะกระทำต่อหน้าบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลซึ่งเด็กหรือผู้เยาว์เสนอ และการตักเตือนอย่างเป็นทางการดังกล่าวนั้นในทางปฏิบัติจะกระทำที่สถานีตำรวจ โดยผู้ที่เป็นตำรวจที่มียศสิบเอกขึ้นไป

ในประเทศนิวซีแลนด์มีการแบ่งแยกงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในกรณีที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด คือในการตักเตือนอย่างเป็นทางการ ตำรวจอาจให้มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ได้ โดยเรียกการประชุมกลุ่มดังกล่าวนี้ว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ (informal) ตำรวจสามารถมีความเห็นควรให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ประสานงานยุติธรรมเยาวชนด้วย

ในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็สามารถตั้งข้อหาได้หากเห็นว่า เด็กนั้นเกินเยียวกว่าที่จะใช้มาตรการตักเตือนและการลงโทษอย่างไม่เป็นทางการของตำรวจ และในการนี้ตำรวจมีดุลยพินิจเพื่อทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล โดยปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน (Youth Justice Coordinator) ได้โดยตรง เพื่อทำการ

⁵ Ferguson, K. J Practical information about Family Group Conferences for young people and their.

⁶ ศศิพร สิงโตมาศ. (2546). มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก. หน้า 37 - 38.

⁷ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 209.

ตกลงกัน ข้อเสนอแนะ รวมไปถึงแผนการแก้ไขฟื้นฟู เห็นสมควรที่จะดำเนินการอย่างไรให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อกำหนดมาตรการอย่างใด ๆ เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อตกลงที่เหมาะสม และหากเด็กได้ปฏิบัติตามแผนการแก้ไขฟื้นฟูดังกล่าวแล้ว คดีนั้นก็จะเป็นอันยุติลง โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถ้าในระหว่างการประชุมกลุ่ม ครอบครัวเห็นสมควรตรงกันว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดควรที่จะถูกดำเนินการตามศาล คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการทางศาลเด็กและเยาวชนต่อไป

3.1.1.2 ขั้นตอนภายหลังการฟ้องคดี⁸

กฎหมาย Children, Young Person and Their Families Act 1989. วางหลักไว้ว่าการดำเนินคดีต่อผู้เยาว์ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีการปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน และได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หรือในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมและได้นำตัวผู้เยาว์นั้นมายังศาล⁹

เมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมในข้อหาว่าได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะ เป็นความคิดที่ร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม ยกเว้นความผิดฐานฆาตกรรม ทำให้คนตายโดยไม่เจตนา หรือความผิดเกี่ยวกับการจราจรในกรณีที่ไม่มีโทษจำคุก¹⁰ มีกระบวนการที่จะนำมาใช้ดังนี้¹¹

(1) ภายหลังจากการปรึกษากับทนายความ อัยการ ตัวแทนของผู้เยาว์ หรือผู้สนับสนุนเยาวชน¹² แล้ว หากผู้เยาว์ปฏิเสธข้อหา คดีก็จะดำเนินไปตามบทบัญญัติในมาตรา 273 ถึงมาตรา 276 ของกฎหมายฉบับนี้

(2) ในกรณีอื่นๆ (กรณีที่ผู้เยาว์ไม่ได้ปฏิเสธข้อหา) ศาลจะไม่ถามคำให้การเกี่ยวกับข้อกล่าวหา แต่ศาลจะติดต่อไปยังผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพื่อจัดประชุมกลุ่มครอบครัวเกี่ยวกับคดีนั้น และเลื่อนการพิจารณาคดีออกไปจนกว่าจะได้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเสร็จสิ้นแล้ว

หากมีการจับกุมและตั้งข้อหาแก่ผู้กระทำความผิด และผู้กระทำความผิดถูกนำตัวขึ้นศาลคดีเด็กและเยาวชนแล้ว การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีขึ้น โดยผู้พิพากษาของศาลคดีเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้สั่งให้ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

⁸ ศศิพร สิงโตมาศ. เล่มเดิม. หน้า 38 - 40.

⁹ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 245 and 246.

¹⁰ หากผู้เยาว์ถูกตั้งข้อหาว่าทำการฆาตกรรม หรือฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา ก็จะต้องผ่านกระบวนการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่คดีจะเข้าสู่ศาลเยาวชน ส่วนความผิดเกี่ยวกับการจราจรที่ไม่มีโทษจำคุกนั้นจะได้รับการพิจารณาในศาลแขวง.

¹¹ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 246.

¹² หมายถึง ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายฉบับนี้ให้ทำการแทนเด็กหรือผู้เยาว์.

จะต้องไม่ปฏิเสธข้อหา เพราะหากปฏิเสธข้อหา คดีก็จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลคดีเด็กและเยาวชน แต่ถึงแม้จะมีการพิจารณาคดีของศาลคดีเด็กและเยาวชนไปแล้ว และในระหว่างนั้นมีการพิสูจน์ได้ว่าเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริง การประชุมกลุ่มก็มีขึ้นได้ โดยศาลจะต้องสั่งให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว และจะต้องนำผลที่ได้จากการประชุมมาพิจารณาก่อนที่จะมีการพิพากษากำหนดโทษหรือออกคำสั่งใดๆ แก่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด¹³ ซึ่งการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิดจากคำสั่งศาลดังกล่าวนี้ ถือเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวในรูปแบบที่เป็นทางการ (formal)

ข้อสังเกต จะเห็นว่าแตกต่างจากการประชุมกลุ่มครอบครัวที่เกิดจากดุลพินิจของตำรวจที่ถือเป็นรูปแบบของการประชุมกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ อันเนื่องมาจากไม่ต้องผ่านกระบวนการศาล ดังนั้นเมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นโดยคำสั่งศาล ข้อตกลง หรือข้อเสนอแนะต่างๆ และแผนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวนี้ จะถูกส่งไปให้ผู้พิพากษาในศาลทำการอนุมัติก่อนที่จะนำไปปฏิบัติ

สรุป ตามมาตรา 247 เจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กสามารถจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ใน 5 สถานการณ์ ต่อไปนี้

1) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเชื่อว่า เด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแล ปกป้องและคุ้มครอง และหลังจากที่ได้ทำการปรึกษากับเจ้าหน้าที่ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กแล้ว จะประกาศคำขอเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนในการคุ้มครองเด็กที่จำเป็นต้องได้รับการดูแล

2) เมื่อเด็กถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และยังไม่ได้ถูกจับกุม หรือยังไม่ได้มีการแจ้งข้อกล่าวหา จะมีการปรึกษากันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและกับเจ้าหน้าที่ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ถ้าหลังจากที่มีการปรึกษาแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังคงต้องการแจ้งข้อหาเด็ก การประชุมกลุ่มจะถูกจัดขึ้น เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัวก่อนการแจ้งข้อกล่าวหา (pre - charge FGC)

3) เมื่อเด็กปฏิเสธข้อกล่าวหา และเด็กอยู่ในระหว่างการถูกควบคุมตัวไว้เพื่อรอการพิจารณาคดีในศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้นเรียกว่า การประชุมในชั้นควบคุมตัว (a custody conference)

4) เมื่อเด็กไม่ได้ปฏิเสธข้อกล่าวหา ในการดำเนินคดีในศาลเยาวชนต้องจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยตรง ซึ่งเป็นการประชุมกลุ่มครอบครัวตามคำสั่งศาล

5) เมื่อมีการพิสูจน์ข้อกล่าวหาในศาล และศาลยังไม่ได้ใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวในการจัดการกับเด็กกระทำความผิด การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกจัดขึ้น

¹³ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 279.

ศาลเยาวชนฯ อาจจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ในทุกชั้นของการดำเนินคดีและเมื่อใดก็ได้ตามต้องการ¹⁴

3.1.2 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้¹⁵

ในกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 นั้น ความคิดเล็กน้อยจะถูกจัดการโดยระบบการว่ากล่าวตักเตือนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ส่วนความคิดที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะใช้วิธีว่ากล่าวตักเตือน ก็จะส่งตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ไปยังเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือเยาวชน (Young Aid Officer) เพื่อพิจารณาใช้มาตรการแทนการดำเนินคดีอาญาอย่างอื่นที่เหมาะสมต่อไป ส่วนการประชุมกลุ่มครอบครัวจะนำมาใช้กับกรณีความคิดที่มีความร้ายแรงทุกประเภท ยกเว้นความผิดฐานฆ่าคนตาย ฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนา และความผิดเกี่ยวกับการจราจรที่ไม่มีโทษจำคุก (ความผิดฐานฆ่าคนตายและฐานทำให้ผู้อื่นตายโดยไม่เจตนาจะต้องถูกดำเนินคดีในศาลเยาวชนเท่านั้น ส่วนความคิดเกี่ยวกับการจราจรที่ไม่มีโทษจำคุกจะอยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลแขวง) และคดีที่เด็กกระทำความผิดซ้ำ ศาลเยาวชนเป็นเพียงทางเลือกสุดท้ายที่จะใช้เมื่อการประชุมกลุ่มครอบครัวล้มเหลวที่จะได้มาซึ่งข้อตกลง หรือเมื่อที่ประชุมมีมติ หรือข้อเสนอให้นำคดีมาสู่ศาลเท่านั้น

3.1.3 ขั้นตอนและวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว

กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.1.3.1 การเตรียมการก่อนการประชุมกลุ่มครอบครัว

ก่อนที่การประชุมกลุ่มครอบครัวจะเริ่มขึ้น ผู้ประสานงานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก (the youth justice coordinator) จะกล่าวกับผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคนด้วยความเป็นมิตรถึงการเตรียมการประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมที่สำคัญ ได้แก่ เด็กผู้กระทำผิด และครอบครัว หรือผู้สนับสนุนของเขา เขี่ย้ออาชญากรรมและครอบครัวหรือผู้สนับสนุนเขา เจ้าหน้าที่ตำรวจ (ปกติจะมาจากหน่วยงานที่ช่วยเหลือเด็ก (the Youth Aid section) และทนายความของเด็กกระทำผิด การเตรียมการก่อนการประชุมมีความสำคัญมากในการที่จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบผลสำเร็จ โดยผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสามารถชี้แจงประเด็นและอธิบายกระบวนการประชุมทั้งหมดแก่ผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละคน รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน ซึ่งจะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเข้าใจถึงบทบาทของตนในการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อที่จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพในการมีส่วนร่วมโดยตรงของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เช่น การ

¹⁴ Children, Young Persons and Their Families Act 1989, Section 281.

¹⁵ ศศิพร สิงโตมาศ. เล่มเดิม. หน้า 40.

พิจารณาปัญหาของเด็กอย่างละเอียด การป้องกันการกระทำผิด การหาวิธีการแก้ไขปัญหาเด็กกระทำผิด

ในการพูดคุยตั้งแต่เริ่มแรกกับเด็กผู้กระทำผิด ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะถามเด็กว่า นอกจากครอบครัวของเด็กแล้ว เด็กยังต้องการผู้สนับสนุนในการประชุมหรือไม่ ซึ่งระบบกระบวนการยุติธรรมอันเก่าแก่ของนิวซีแลนด์ ครอบครัวของผู้กระทำผิดจะมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมน้อยมาก กล่าวคือ ครอบครัวไม่มีโอกาสเข้าร่วมปรึกษาหารือ ไม่มีการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้มีส่วนร่วมใดๆ มากนัก ในทางตรงกันข้าม บทบัญญัติของกฎหมายใหม่จะเน้นความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกระทำผิด ครอบครัวและชุมชน และบังคับให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเข้าร่วมพิจารณาจัดการเด็กร่วมกับครอบครัวของเด็ก ดังนั้น กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว จึงมุ่งหมายที่จะให้อำนาจครอบครัวและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการกับเด็กกระทำผิด ซึ่งบุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวตามกฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989. มีดังนี้

- (1) เด็กหรือผู้เยาว์
- (2) บุคคลทุกคนที่เป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เป็นผู้ดูแลเด็กหรือผู้เยาว์สมาชิกของกลุ่มครอบครัว¹⁶
- (3) ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน
- (4) ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหา ซึ่งอาจเป็นเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายหรือบุคคลธรรมดาก็ได้ หรือตัวแทน
- (5) ผู้เสียหายหรือตัวแทน
- (6) บุคคลผู้สนับสนุนของผู้เสียหาย โดยจะเป็นสมาชิกในกลุ่มครอบครัวของผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลธรรมดา
- (7) นักกฎหมายหรือทนายความ หรือผู้สนับสนุนเยาวชน ซึ่งเป็นผู้กระทำการแทนเด็กหรือเยาวชน
- (8) นักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่เด็กหรือผู้เยาว์อยู่ภายใต้การปกครอง หรือการดูแลของอริบตีกรมสวัสดิการสังคม
- (9) ผู้แทนหรือผู้กำกับของหน่วยงานบริการทางสังคม ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนอยู่ในความดูแลของหน่วยงานดังกล่าว

¹⁶ กลุ่มครอบครัวจะรวมถึงครอบครัวขยาย ที่อย่างน้อยจะต้องมีผู้ใหญ่ 1 คน ที่มีความสัมพันธ์กับเด็กหรือผู้เยาว์ทางชีวภาพหรือทางกฎหมาย หรือที่เด็กหรือผู้เยาว์มีความผูกพันทางด้านจิตใจเป็นสำคัญ หรือที่เป็นสมาชิกของครอบครัวขยาย (whanau) หรือกลุ่มครอบครัวที่ยอมรับกันทางวัฒนธรรมของเด็กหรือผู้เยาว์.

(10) เจ้าหน้าที่คุ้มครองประพฤติก, ผู้แทนของหน่วยงานที่ผู้เยาว์นั้นถูกส่งไปทำงานบริการสังคม, บุคคลหรือผู้แทนของหน่วยงานที่รับดูแลผู้เยาว์ตามคำสั่งศาล ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกศาลพิพากษาให้ใช้มาตรการที่มีชุมชนเป็นพื้นฐาน

(11) บุคคลกลุ่มครอบครัวของเด็กหรือผู้เยาว์ต้องการให้เข้าร่วมในการประชุม กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวมีกระบวนการใกล้เคียงระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกละเอียดใจ และมีความรับผิดชอบ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมจะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวประสบความสำเร็จ โดยเหยื่ออาชญากรรมจะมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำผิดต้องปฏิบัติตาม อันจะส่งผลให้บรรลุข้อตกลงได้อย่างสมเหตุสมผล ยิ่งไปกว่านั้น การอำนวยความสะดวกและจัดข้อมูลในการประชุมให้แก่เหยื่ออาชญากรรม จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในกระบวนการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมให้มีโอกาสใกล้เคียงกัน และกำหนดวิธีการชดเชยค่าเสียหาย และทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมดังกล่าว ต้องควบคู่กับสภาพการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นความจริงอย่างตรงไปตรงมา รวมทั้งผลประโยชน์ที่มีศักยภาพ เมื่อต้องเข้าเสี่ยงในการมีส่วนร่วมในกระบวนการและที่มากกว่านั้น คือ ความน่าเชื่อถืออย่างมีเหตุผลของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน จะทำให้เหยื่ออาชญากรรมมีความรู้สึกไม่กดดันที่จะเข้าร่วมประชุม และบอกเล่าเหตุการณ์การกระทำผิด

3.1.3.2 การเจรจา และการใกล้เคียงถึงผลกระทบของอาชญากรรม

เริ่มต้นโดยผู้เข้าร่วมประชุมนั่งเก้าอี้ตามที่ได้จัดไว้เป็นวงกลมอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งในการประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ แนะนำกระบวนการเบื้องต้น ขั้นตอนที่สอง พูดถึงผลกระทบของการกระทำผิด และสุดท้าย คือ การทำแผนเพื่อให้บรรลุผลในการแก้ไขปัญหา ในขั้นตอนแรกผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอนุญาตให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตนเอง จากนั้นจะตั้งกฎพื้นฐาน และเตือนกลุ่มถึงวัตถุประสงค์ของการประชุม ต่อจากนั้น จะเตือนเด็กว่า มีสิทธิทางกฎหมายอย่างไร รวมทั้งสิทธิในทุกๆ ขั้นตอนของการประชุม เช่น สิทธิในการร้องขอ ให้เลื่อนการพิจารณาไป เพราะความต้องการความช่วยเหลือทางกฎหมายจากทนายความที่ช่วยเหลือเด็ก สิทธิในการร้องขอให้การประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นสิ้นสุดลง และสิทธิในการคัดค้านข้อตกลงที่ประชุมกำหนด

ในขั้นตอนที่สองของการประชุม เด็กกระทำผิดได้รับการร้องขอให้เล่าเรื่องราวในเหตุการณ์ที่ได้เกิดขึ้น ซึ่งในการตัดสินใจจะให้ความสำคัญกับสิทธิของเด็กตั้งแต่เริ่มต้น และเด็กจะได้รับการกระตุ้นให้ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตน การที่เด็กได้อธิบายการกระทำผิดต่อหน้าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ทำให้บุคคลเหล่านั้น สามารถเข้าใจถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับเด็กอย่างลึกซึ้ง

นอกจากนี้ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะสนับสนุนให้เหยื่ออาชญากรรม สมาชิกครอบครัว และผู้สนับสนุน มาพูดได้อย่างอิสระเกี่ยวกับการกระทำผิดและผลกระทบของการกระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมและสมาชิกครอบครัวจะเปิดเผยผลกระทบของการกระทำผิดด้วยอารมณ์ความรู้สึกที่เจ็บปวดในเวลานี้ครอบครัวของผู้กระทำผิดและผู้สนับสนุนจะกระตุ้นให้เด็กเกิดความละอายใจ โดยประณามการกระทำของเด็กเป็นครั้งแรก และอ้างเหตุผลที่ดีว่า การกระทำนั้นเป็นความผิด

ในขั้นตอนที่สองนั้นเหยื่ออาชญากรรมสามารถแสดงความรู้สึกที่เจ็บปวดและบรรยายความเสียหายออกมา เหยื่ออาชญากรรมจะมีอำนาจควบคุมกระบวนการในการนำสิ่งที่ได้สูญเสียจากการกระทำผิดให้กลับคืนมา ซึ่งนับเป็นขั้นแรกในกระบวนการพิจารณาการเยียวยาความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรม และทำให้เด็กได้ตอบสนองความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมและครอบครัวด้วยการยอมรับผิด และพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ รวมทั้งแสดงความละอายต่อการกระทำของตน ต่อหน้าสมาชิกครอบครัว เหยื่ออาชญากรรม ชุมชนที่เด็กมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด¹⁷

ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถทำการตรวจสอบครอบครัวของเด็กกระทำผิดได้ เนื่องจากพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดของเด็กอาจมีสาเหตุมาจากการขาดการดูแลของบิดามารดาที่เหมาะสม หรือบิดามารดาที่มีความเข้มงวดในระเบียบวินัยแก่เด็กมากเกินไป ซึ่งการประชุมกลุ่มครอบครัวจะทำให้ครอบครัวเข้าแก้ปัญหาเด็กโดยตรง และสันนิษฐานว่าเด็กสามารถรับผิดชอบในการกระทำของตนได้

การประชุมกลุ่มครอบครัว ให้อำนาจผู้เข้าร่วมประชุมในการเข้าทำแผน และวางมาตรการเยียวยาความเสียหายที่เป็นผลมาจากการกระทำผิด และเสนอกระบวนการที่ทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความละอายใจในท้ายที่สุด มีเป้าหมายในการเจรจาข้อตกลง ที่เป็นธรรมโดยการให้ผู้กระทำผิดเข้ารับผิดชอบต่อความต้องการของเหยื่ออาชญากรรมในการชดใช้และชดเชยความเสียหาย ชุมชนจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนให้เป็นไปตามความจำเป็นที่เด็กต้องได้รับ โดยมีความคาดหวังว่าเด็กจะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหยื่ออาชญากรรมเกี่ยวกับมาตรการการชดเชยความเสียหายที่เป็นไปได้ จนถึงวิธีการที่จะทำให้บรรลุข้อตกลง

ผู้เข้าร่วมประชุมมีทางเลือกที่เป็นเงื่อนไขให้เด็กปฏิบัติตามกฎหมาย เช่น การกำหนดให้เด็กจ่ายค่าชดเชยให้แก่เหยื่ออาชญากรรม การให้เด็กทำงานบริการสังคมให้แก่ชุมชน หรือทำงานบริการเหยื่ออาชญากรรม การขอโทษแก่เหยื่ออาชญากรรม การปฏิบัติตามคำสั่งควบคุมดูแล หรือมีส่วนร่วมในการปรึกษา และหรือ โปรแกรมการฝึกอบรม ทางเลือกดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่ผู้เข้าร่วม

¹⁷ Cunha, J. M. (1999). **Family group conferences: healing the wounds of juvenile property crime in New Zealand and United States.** p. 9.

ประชุมนำมาพิจารณาลงโทษเด็กในนิวซีแลนด์ เขี่ยอาชญากรรมมักจะขอร้องตำรวจไม่ให้ลงโทษเด็ก โดยการควบคุมตัวไว้ในสถานควบคุมตัวและยกโทษเด็กโดยให้โอกาสเด็กได้ทำงานอย่างอื่น

หน้าที่ของ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอีกประการหนึ่ง คือ ในระหว่างการเจรจา ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนต้องแน่ใจว่าเด็กกระทำผิดมีความสมัครใจที่จะปฏิบัติตามข้อตกลง ซึ่งถ้าเด็กไม่เห็นด้วยกับข้อตกลงใดๆ ที่เขาสามารถจะทำให้สำเร็จได้ เด็กสามารถเพิกถอนการประชุมกลุ่มครอบครัวเองได้

ในขั้นตอนการ ไกล่เกลี่ยระหว่างเหยื่ออาชญากรรมและผู้กระทำผิด เหยื่ออาชญากรรมจะแสดงความรู้สึกเจ็บปวดออกมา และผู้กระทำผิดจะแสดงความเสียใจและกล่าวขอโทษอย่างจริงใจแก่เหยื่ออาชญากรรม การมีส่วนร่วมของเหยื่ออาชญากรรมในการทำให้เด็กกระทำผิดชดใช้ความเสียหายมีอยู่ตั้งแต่เริ่มทำแผนจนกระทั่งมีการปฏิบัติตามแผนอย่างเสร็จสมบูรณ์ และเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คำตัดสินในการลงโทษผู้กระทำผิดเป็นเอกฉันท์

เมื่อได้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะต้องจัดเตรียมรายงานเพื่อเสนอเป็นข้อมูลต่อศาล เกี่ยวกับกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการจัดประชุมและข้อตกลงต่างๆ ที่ได้จากการประชุม รายงานนี้จะเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาคัดสินคดีของศาลว่าควรจะจัดการกับการกระทำผิดนั้นอย่างไร และเมื่อคดีได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น ผลการประชุมที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว จะมีอิทธิพลต่อศาลในการพิจารณาคดี แต่ทั้งนี้ก็ได้เป็นการบังคับศาล กล่าวคือ ศาลไม่ได้ถูกกำหนดให้ต้องเดินตามหรือยืนยันผลการประชุมดังกล่าว ในกรณีที่เป็นการประชุมครอบครัวในชั้นก่อนมีคำพิพากษา ส่วนใหญ่ศาลอาจจะทำการยืนยันผลที่ได้จากการประชุมด้วย

3.1.3.3 การนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล

ความน่าเชื่อถือและความสมบูรณ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นขึ้นอยู่กับ การติดตามผลที่ได้จากการดำเนินการ ผลที่ไม่สมบูรณ์ทำให้ความน่าเชื่อถือของการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดต่อการกระทำของตนลดลง และอาจส่งผลให้เกิดการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำอีกได้¹⁸

หลังการประชุม ศาลเด็กและเยาวชนจะพิจารณาคำตัดสินของผู้เข้าร่วมกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว ศาลมักจะยอมรับข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัว เพราะบทบัญญัติของ Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ได้อนุญาตให้ผู้เข้าร่วมกระบวนการทำคำตัดสิน โดยการออกแผนข้อตกลงให้เด็กกระทำผิดปฏิบัติตาม โดยผู้ที่เข้าร่วมในการ

¹⁸ Ministry of Justice of New Zealand, (2003). **Restorative Justice Discussion Paper. Publications Reports.** p. 25.

ประชุมกลุ่มครอบครัวคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการติดตามผลได้ ดังนั้นอำนาจในการทำคำตัดสินจึงไม่ใช่อยู่ที่ผู้พิพากษา แต่ผู้พิพากษาจะมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการนำไปใช้แก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม มีบทบัญญัติอนุญาตให้ผู้พิพากษาปฏิเสธข้อเสนอแนะของการประชุมได้ โดยผู้พิพากษาอาจจะส่งเรื่องกลับไปเพื่อการประชุมภายหลัง ซึ่งโอกาสดังกล่าวเป็นไปได้ยาก หากเด็กและเหยื่ออาชญากรรมไม่สามารถยินยอมในข้อตกลงที่ได้เจรจาแล้ว ศาลเยาวชนจะมีอำนาจในการกำหนดคำสั่ง ซึ่งต้องเป็นวิธีการสุดท้ายเท่านั้น ในสถานการณ์นี้ ศาลเยาวชนจะออกข้อกำหนดให้ฟังความเห็นของผู้เข้าร่วมกระบวนการ FGC (โดยปกติ คือพ่อแม่ของเด็กหรือญาติ) ให้ทำหน้าที่กำหนดเงื่อนไขในการให้เด็กชดเชยความเสียหายและปฏิบัติตามเงื่อนไขให้สำเร็จ และทำหน้าที่แจ้งผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเกี่ยวกับความก้าวหน้าของเด็กในท้ายที่สุด

เมื่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงให้ชดเชยความเสียหายไม่สำเร็จภายในเวลาที่กำหนดไว้ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนมีทางเลือกดังนี้ ถ้าเป็นเงื่อนไขหลัก ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนอาจตัดสินใจให้มีการประชุม FGC อีกครั้ง เพื่ออภิปรายความล้มเหลวของเด็กในการปฏิบัติตามเงื่อนไขและออกแผนใหม่แต่ถ้าเป็นเงื่อนไขรอง ก็จะส่งเรื่องให้ศาลเยาวชนวางข้อกำหนดหรือเงื่อนไขดังกล่าว

การไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟูให้เสร็จก่อนที่ศาลจะกำหนดคำพิพากษา หรือคดีถูกงดการพิจารณาหรือเลื่อนไปเพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผนให้สมบูรณ์ ถ้าข้อตกลงดังกล่าวกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาก็จะมีการนำกระบวนการพิจารณาสำหรับกรณีละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษามาใช้ และผู้กระทำความผิดอาจถูกนำตัวมาส่งศาลโดยการยื่นคำร้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ อัยการสูงสุด หรือบุคคลใดๆ ที่ได้รับแต่งตั้งจากกรมศาลยุติธรรมหรือกรมราชทัณฑ์ให้นำตัวผู้กระทำความผิดกลับมาสู่ศาลได้ ในกรณีที่ข้อตกลงหรือแผนแก้ไขฟื้นฟูที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษา ยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการบังคับใช้ กรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือแผนดังกล่าว

ตัวอย่างกรณีศึกษาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศนิวซีแลนด์¹⁹

คดีเจอร์เรมี คิงเมอร์ อายุ 16 ปี กระทำความผิดขณะที่มีอายุเป็นเยาวชน โดยกระทำความผิดฐานขั้วขี้นยานพาหนะน่าจะจะเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น และขั้วขี้นยานพาหนะในขณะที่มีแอลกอฮอล์ในลมหายใจ จะเห็นได้ว่าที่กฎหมายกำหนดให้คดีนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานไปยังผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนแล้วจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้นในชั้น

¹⁹ เอกสารประกอบ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการการประชุมกลุ่มครอบครัวทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน: เทคนิคและแนวการปฏิบัติ วันที่ 25 - 26 ตุลาคม 2544 ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯ (อ้างถึงใน อัจฉริยา ชุตินันท์, 2551 : 68).

ตำรวจ โดยมีผู้เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัว ได้แก่ เยาวชนผู้กระทำผิด บิดาและมารดา เยาวชนที่กระทำผิด พยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสงเคราะห์เยาวชนและผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวครั้งนี้ได้กำหนดข้อตกลง และข้อแนะนำรวมทั้งจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟู มีรายละเอียดดังนี้

1) เยาวชนรับผิดและขอโทษ โดยเจอร์เรมี คิวเมอร์ ตกลงเขียนจดหมายขอโทษไปยังผู้ที่อยู่อาศัยในย่านถนนคอร์ซัน โดยผ่านการตรวจอ่านจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบคดีนี้จะสำเนาจดหมายดังกล่าว แล้วตำรวจกับเจอร์เรมี คิวเมอร์ ก็จะนำจดหมายไปสู่ผู้รับจดหมายของผู้อยู่อาศัยในย่านที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำของ เจอร์เรมี คิวเมอร์ เยาวชน

2) เยาวชนยินยอมให้ตัดสิทธิในการขับขี่ยานพาหนะเป็นระยะเวลา 5 เดือน นับแต่วันที่มีการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อติดตามผล และถ้าหากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไข ตำรวจดำเนินคดีกับ เจอร์เรมี คิวเมอร์ ซึ่งเป็นเยาวชนตามกระบวนการทางศาลเยาวชนต่อไป

3) เยาวชนยินยอมบริจาคเงินเพื่อการกุศลเป็นจำนวน 100 ดอลลาร์ โดยเจอร์เรมี คิวเมอร์จะบริจาคให้องค์กรการกุศลสัปดาห์ละ 10 ดอลลาร์ จนครบ

4) เยาวชนตกลงทำงานบริการสาธารณะจนครบ 40 ชั่วโมงให้กับองค์การศาสนาคริสต์ระหว่างประเทศในย่านของผู้อาศัยที่ได้ผลกระทบจากการกระทำของเยาวชน โดยต้องทำงานอย่างน้อย 10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และเมื่อเจอร์เรมี คิวเมอร์เยาวชนทำงานจนครบถ้วนแล้ว ผู้ประสานงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชนจะเขียนรายงานไปยังศาลและขอให้ยกเลิกค่าปรับที่กำหนดไว้แก่เจอร์เรมี คิวเมอร์

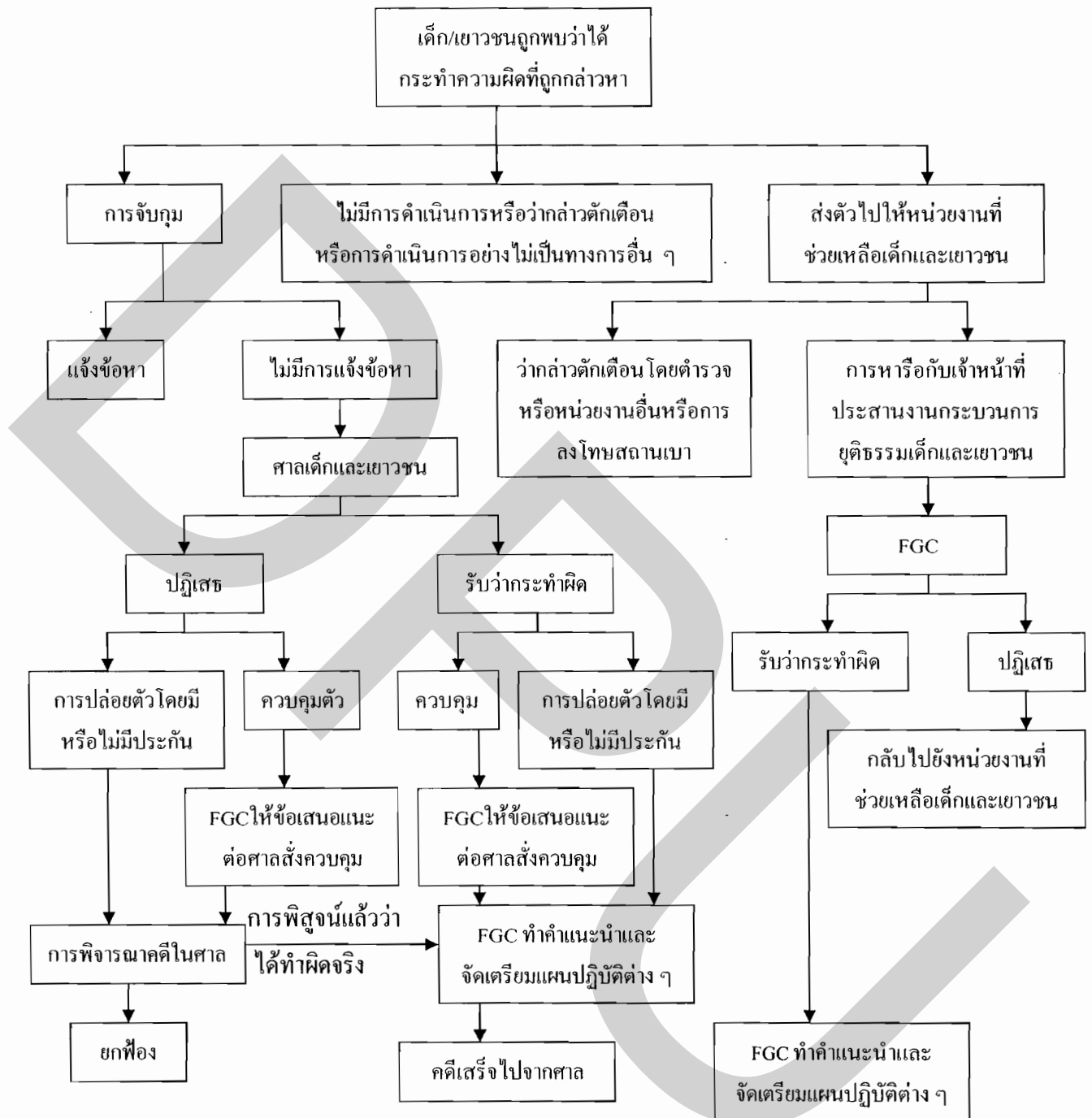
5) มีข้อตกลงกรณีที่เยาวชนฝ่าฝืนเงื่อนไข หรือไม่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขฟื้นฟู เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้รับผิดชอบคดีจะดำเนินคดีกับเจอร์เรมี คิวเมอร์ทางศาลเยาวชนต่อไป

3.1.4 ประสิทธิภาพของการนำมาใช้

รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของนิวซีแลนด์ ได้ส่งเสริมให้ครอบครัวของผู้กระทำผิด และเหยื่ออาชญากรรมได้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และทำให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตน เช่น การที่ผู้กระทำผิดได้ทำงานบริการสังคม การชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น รวมถึงการขอโทษผู้เสียหายด้วย จะเห็นได้ว่า มีเด็กกระทำผิดประมาณ 85% ที่สมัครใจเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวยอมรับที่จะทำงานบริการสังคม และชดเชยค่าเสียหายให้แก่เหยื่ออาชญากรรม โดยศาลจะใช้รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาเป็นอันดับแรก มีผลให้จำนวนเด็กประมาณ 5 - 10% เท่านั้นที่ถูกควบคุมตัว

และอยู่ในสถานฝึกอบรมซึ่งเป็นการช่วยลดปริมาณคดีในศาลเยาวชนได้เป็นจำนวนมาก รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคด้วย

นอกจากนี้ โปรแกรมการประชุมกลุ่มครอบครัวยังให้ผลเป็นที่น่าพอใจแก่ผู้กระทำความผิดทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นเหยื่ออาชญากรรม ผู้กระทำความผิดและครอบครัว โดยเฉพาะ ครอบครัว ได้มีโอกาสตัดสินใจคิดและลงโทษบุตรของตน ส่วนผู้กระทำความผิดก็ได้มีส่วนร่วมในการทำคำตัดสินของตนด้วย โดยไม่ต้องเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล และเหยื่ออาชญากรรมมีความพอใจในข้อตกลง โดยเฉพาะข้อตกลงให้ชดเชยค่าเสียหายและชดเชยความสูญเสียด้านอื่นๆ แต่ก็มีบางกรณีที่ยังเหยื่ออาชญากรรมไม่ได้พูดถึงข้อตกลงดังกล่าว ศาลก็จะเป็นผู้จัดการให้ความยินยอมในข้อตกลงนั่นเอง

ภาพที่ 3.1 กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ แผนผังกระบวนการ

การประชุมกลุ่มครอบครัว (FGC : FAMILY GROUP CONFERENCING)

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2, หน้า 15.

3.2 มาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียถือว่าได้รับอิทธิพลในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาจากประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งการประชุมกลุ่มของออสเตรเลียได้ที่เรียกว่า Wagga Wagga Model อันเป็นโครงการแรกที่นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับการอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและเยาวชนคือ เมือง Wagga Wagga ในมลรัฐ New South Wales ในปี 1991 และเป็นรัฐแรกที่ตั้งศาลเยาวชนแยกออกมาต่างหาก และนำเอาวิธีการสวัสดิการมาใช้สำหรับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้เยาว์²⁰ โดยให้ความสำคัญกับการควบคุมสังคมโดยครอบครัวและชุมชน ซึ่งมีแนวคิดว่าคุณคนใดกระทำความผิดก็จะเป็นผู้รับผิดชอบ และทำให้เกิดความรู้สึกอับอายต่อชุมชน และทำให้ผู้กระทำผิดได้รู้ถึงสิ่งเลวร้ายที่ได้กระทำลงและเข้าใจในความรู้สึกของผู้เสียหายด้วย พร้อมทั้งผู้กระทำผิดมีโอกาสเยียวยาให้กับผู้เสียหายได้ วิธีการที่สำคัญคือการไกล่เกลี่ยกันระหว่างผู้กระทำและผู้เสียหาย โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวถือเป็นการสมานฉันท์เพื่อให้ผู้กระทำผิดกับผู้เสียหาย ได้มีความเข้าใจกันตามโครงการนี้ได้

การประชุมกลุ่มของออสเตรเลียได้ที่เรียกว่า Wagga Wagga ได้เริ่มขึ้นหลังประเทศนิวซีแลนด์ กล่าวคือ ประเทศนิวซีแลนด์ได้ประกาศใช้กฎหมาย Children, Young Persons and Their Families Act 1989 ในขณะที่ออสเตรเลียได้ประกาศใช้กฎหมายในปี 1993 คือ The Young Offenders Act 1993 ซึ่งจะนำมาใช้กับประเภทคดีความผิดเล็กๆ น้อยๆ และต้องมิใช่การกระทำผิดซ้ำ ซึ่งจะแตกต่างกับประเทศนิวซีแลนด์ที่จะใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกับคดีความผิดทุกประเภท เว้นแต่คดีฆ่าคนตาย ทั้งที่เจตนาและไม่เจตนา

ในประเทศออสเตรเลีย โดยเฉพาะออสเตรเลียตอนใต้ถือเป็นผู้นำด้านกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้เยาว์ ในปี ค.ศ. 1993 มีการบัญญัติกฎหมายให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายฉบับนี้ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ The Young Offenders Act 1993 นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม คือ การดักเตือน การประชุมกลุ่มครอบครัว และการดำเนินคดีทางศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศออสเตรเลียถือว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศนิวซีแลนด์ และมีการดำเนินการและยุติลง ในชั้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการนำมาใช้มาตรการดักเตือนและการประชุมกลุ่มครอบครัวเช่นเดียวกัน ส่วนคดีที่ไปสู่การพิจารณาของศาลมีเพียง 30% เท่านั้น²¹ กล่าวคือเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เรียกให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ตำรวจให้ชื่อและที่อยู่ของผู้ร่วมประชุม แก่ผู้ประสานงานเยาวชน เพื่อทำหน้าที่รวบรวมผู้

²⁰ จาร์ส รุงเรือง. (2547). การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก : ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัว. หน้า 103.

²¹ Joy Wundersitz. (1996). *Family Conferences and Juvenile justice Reform in South Australia*. p. 87.

ที่เป็นญาติของเยาวชน และผู้เกี่ยวข้องกับเยาวชนตามความเห็นของตำรวจและบุคคลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการประชุมผู้เสียหายหรือเหยื่อพร้อมสมาชิกของครอบครัวชายของเหยื่อ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดของผู้เยาว์ และได้ผ่านกระบวนการของการโต้แย้ง โดยเฉพาะพ่อแม่ เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสิน และต้องการในการให้โอกาสเหยื่อได้เผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดด้วยความรู้สึกโกรธ และเจ็บปวด และให้มีข้อมูลไปสู่ผลลัพธ์ในการประชุมเพื่อต้องการที่จะโอนถ่ายความรับผิดชอบในการตัดสินใจอยู่ที่พ่อแม่เหยื่อ นักวิชาชีพเพียงให้คำแนะนำที่จำเป็นเท่านั้น การปรากฏตัวก่อนประชุม ผู้เยาว์ต้องยอมรับข้อกล่าวหา การไม่ยอมรับจะนำไปสู่ศาลโดยอัตโนมัติ ทำให้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ได้ ความจำเป็นนี้เป็นลักษณะหนึ่งของกระบวนการแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งมักจะวิพากษ์กันว่าเป็นการบีบบังคับ คือผู้เยาว์ถูกกดดันให้รับสารภาพเพื่อหลีกเลี่ยงการขึ้นศาลและความเป็นไปได้ที่จะได้รับการบันทึกประวัติอาชญากรรม ยกตัวอย่างคดีที่ทำการประชุมกลุ่มครอบครัว ดังนี้

คดีทำให้เสียหายต่อทรัพย์สิน (Malicious Damage) คดีนี้เหตุเกิดขึ้นที่เมือง แวกก้า แวกก้า ประเทศออสเตรเลีย โดยมีผู้กระทำผิดเป็นเด็กชายชื่อเจสัน อายุ 10 ปี และเด็กหญิงชื่อนาเดีย อายุ 11 ปี เดินผ่านถนนมาเห็นรถยนต์จอดอยู่ จึงได้ซุกศีรษะเล่น และได้เดินเล่นกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถูกนำตัวไปควบคุม ณ ห้องแห่งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าคดีนี้สามารถที่จะตกลงกันได้จึงได้ส่งเรื่องให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยมีการจัดประชุมกันที่บ้าน ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้เริ่มดำเนินการ โดยสอบถามรายละเอียดจากเจสันและนาเดีย หลังจากนั้น ได้ให้เจ้าของรถยนต์แสดงความรู้สึกต่อการกระทำนั้น และให้ผู้ปกครองของเด็กทั้งคู่ได้แสดงความรู้สึกต่อการกระทำนั้น และให้ผู้ปกครองของเด็กทั้งสองได้แสดงความรู้สึกด้วย ผลการเจรจาตัวผู้กระทำผิดและครอบครัวรู้สึกผิดและขอโทษพร้อมทั้งเสนอการชดเชยค่าเสียหายจำนวน 300 ดอลลาร์ ผู้เสียหายพอใจยอมรับคำขอโทษ และค่าเสียหายที่เสนอ ผลการประชุมจึงเป็นที่ยุติคดีได้ คดีที่เกิดขึ้นจึงระงับลง

โดยปกติตำรวจจะมีหน้าที่หลักคือดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย แต่ในทางปฏิบัติหน้าที่นั้น ตำรวจสามารถใช้ดุลพินิจได้เมื่อมีสิทธิตามสถานะภาพทางสังคม (Social Status) คือการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติงานในหน้าที่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของตน โดยเฉพาะการใช้วิธีการตักเตือน ตามที่กล่าวมาแล้วว่ามีทั้งตักเตือนอย่างเป็นทางการ และอย่างไม่เป็นทางการ การตักเตือนอย่างไม่เป็นทางการ ได้แก่การตักเตือนด้วยวาจา จะใช้ในเฉพาะการกระทำผิดที่ไม่รุนแรง และมีพยานหลักฐานพอที่จะตั้งข้อหาได้ และผู้กระทำผิดยินยอม

โดยสรุป การประชุมกลุ่มครอบครัวที่บัญญัติในกฎหมาย The Young Offenders Act 1993 ในออสเตรเลียตอนใต้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจัดการคดีได้ดังนี้

1) ใช้วิธีการดักเตือนและกำหนดมาตรการให้เยาวชนปฏิบัติตาม โดยมาตรการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถกำหนดแก่เด็กและเยาวชนได้ เช่น การให้เด็กขอโทษผู้เสียหาย หรือจ่ายค่าสินไหมทดแทน หรือทำงานบริการชุมชนเป็นเวลาไม่เกิน 75 ชั่วโมง

2) แจ้างไปยังผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพื่อใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว

3) ดำเนินคดีทางศาล

ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าเยาวชนนั้นได้กระทำความผิดซ้ำหรือมีพฤติกรรมที่ค่อนข้างเกินกว่าที่จะใช้มาตรการดังกล่าว ก็อาจจะไม่จัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว และสามารถดำเนินการตั้งข้อหาเด็กได้ จะเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลียจะเน้นให้ตำรวจเป็นผู้เริ่มทำความเข้าใจว่ากรณีดังกล่าวสมควรที่จะมีการประชุมกลุ่มครอบครัวหรือไม่ กล่าวคือ อำนาจนั้นอยู่ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจโดยตรงว่าจะส่งคดีเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว หรือจะส่งไปยังศาลเยาวชนโดยตรง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับฐานความผิด หรือความร้ายแรงของความผิด ประวัติดังกล่าวของเด็ก หากเจ้าหน้าที่ตำรวจเลือกที่จะมีการประชุมกลุ่มครอบครัว ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นจะปฏิเสธที่จะไม่ทำการประชุมกลุ่มครอบครัวไม่ได้ ถึงแม้จะเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ตาม (แตกต่างจากประเทศนิวซีแลนด์ที่การคัดเลือกคดีนั้นจะอยู่ในความรับผิดชอบของผู้ประสานงานยุติธรรม) ถ้าเป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจส่งคดีไปยังศาลเยาวชนโดยตรง ศาลเยาวชนสามารถพิจารณาถึงความเหมาะสมได้เป็นดุลยพินิจของศาล ซึ่งอาจจะส่งเรื่องไปยังระบบการดักเตือนที่เป็นทางการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรืออาจส่งกลับมาให้ทำการประชุมกลุ่มครอบครัวก็ได้

3.2.1 ขั้นตอนการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้

การประชุมกลุ่มครอบครัวจะถูกดำเนินการโดยผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน ที่ทำหน้าที่อธิบายและไกล่เกลี่ยเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงที่เป็นเอกฉันท์ แต่กระบวนการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผู้ปกครองของเด็กที่กระทำความผิดและผู้เสียหายเป็นสำคัญ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนเพียงแต่เป็นผู้ให้คำแนะนำในกรณีจำเป็นเท่านั้น

เช่นเดียวกับประเทศนิวซีแลนด์ กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวในออสเตรเลียตอนใต้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้เข้าร่วมในการประชุมการพิจารณาหาทางแก้ปัญหา และการให้ความเห็นชอบหรือรับรองสิ่งที่ประชุมได้กำหนดขึ้น ซึ่งในการทำคำตัดสินหรือข้อตกลง ผู้เยาว์และผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด จะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์²² เจ้าหน้าที่ตำรวจและ

²² The Young Offenders Act 1993. Section 11 (2).

ผู้เยาว์มีสิทธิคัดค้านผลที่ได้จากการประชุมดังกล่าว²³ และศาลเยาวชนมีสิทธิที่จะยกคำคัดค้านนั้นและส่งคดีกลับเข้าสู่การประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้มีการปรึกษาหารือให้รอบคอบอีกครั้ง

เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถตั้งข้อหาในความผิดนั้นได้ ถ้าปรากฏว่าเยาวชนไม่ยอมเข้าร่วมในการประชุมหรือไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดตามแผนที่ได้จากการประชุมดังกล่าว ก็ให้ดำเนินคดีกับผู้เยาว์ต่อศาลเยาวชน แต่ถ้าตามมติที่ประชุมให้เด็กได้รับการดักเตือน หรือมีข้อกำหนดให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง และเมื่อผู้เยาว์ได้รับการดักเตือน หรือปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว เยาวชนก็ไม่ต้องถูกดำเนินคดีต่อศาลเยาวชน

3.2.2 ประเภทของคดีที่มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้²⁴

กฎหมายฉบับนี้ คดีความผิดลหุโทษที่ได้กระทำโดยผู้เยาว์จะถูกจัดการในชั้นต้นโดยระบบการดักเตือนของเจ้าหน้าที่ ส่วนการประชุมครอบครัวจะถูกใช้เฉพาะในคดีที่มีความรุนแรงมากกว่า ได้แก่ คดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ซึ่งมีผลเป็นการทำให้ทรัพย์เสียหายมูลค่าตั้งแต่ 5,000 - 25,000 เหรียญสหรัฐ คดีทำร้ายร่างกาย อย่างไรก็ตาม ข้อที่แตกต่างจากการประชุมกลุ่มในประเทศนิวซีแลนด์คือ ในประเทศนิวซีแลนด์จะใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวกับความผิดร้ายแรงทุกประเภทยกเว้นคดีฆาตกรรม และฆ่าคนตาย โดยไม่เจตนา และยังใช้กับการกระทำผิดซ้ำด้วย แต่ในประเทศออสเตรเลียการประชุมกลุ่มครอบครัวจะไม่นำมาใช้กับคดีที่เป็นความผิดร้ายแรง คดีความรุนแรงในครอบครัว คดีล่วงละเมิดทางเพศ หรือกับผู้กระทำผิดซ้ำ หรือเป็นผู้กระทำผิดคดีนิสัย ซึ่งเป็นกรณีที่จะต้องส่งไปยังศาลเยาวชนโดยข้ามระบบการประชุมกลุ่มครอบครัวไปโดยสิ้นเชิง

กรณีดังกล่าว ประเทศนิวซีแลนด์จึงสามารถหันเหเด็กออกกระบวนกระบวนการยุติธรรมได้กว้างขวางกว่า ซึ่งมีข้อดีที่เด็กไม่ต้องได้รับความทุกข์ทรมานทางใจ ทำให้ความภาคภูมิใจในตัวเองหมดไป การมีมลทินติดตัว แต่มีข้อเสียอาจทำให้เด็กไม่สำนึกในสิ่งที่ตนทำและอาจติดเป็นนิสัยได้ เพราะถึงแม้กระทำผิดซ้ำเด็กก็อาจเข้าสู่การประชุมกลุ่มได้อีก ซึ่งต่างจากประเทศออสเตรเลียมีการใช้การประชุมกลุ่มครอบครัวที่เข้มงวดกว่า แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวก็ถือเป็นกระบวนกรหลักของกระบวนกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศนิวซีแลนด์และประเทศออสเตรเลีย

บุคคลที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มถูกกำหนดอยู่ในมาตรา 10 ของ The Young Offenders Act 1993 ได้แก่ ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน เยาวชน ผู้ปกครองของเยาวชน ซึ่งอาจเป็นญาติหรือบุคคลอื่นที่มีความใกล้ชิดกับเยาวชน ผู้เสียหาย และผู้ปกครองของผู้เสียหาย (ในกรณีที่ผู้เสียหายอายุไม่เกิน 17 ปี) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะนำบุคคลใดที่เป็นผู้ช่วยเหลือเข้าไปด้วยก็ได้ บุคคลอื่นก็อาจได้รับเชิญให้เข้า

²³ The Young Offenders Act 1993. Section 11 (3).

²⁴ ศศิพร สิงโตมาศ. เล่มเดิม. หน้า 60.

ร่วมประชุมได้ หากผู้ประสานงานยุติธรรมเห็นเป็นกรณีสมควรและได้ปรึกษากับผู้เยาว์ บุคคลในครอบครัวของผู้เยาว์ แต่ตำรวจจะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมาก เพราะมีสิทธิเข้าร่วมอยู่แล้ว ส่วนนักสังคมสงเคราะห์ก็จะเข้าร่วมประชุมกลุ่มได้ต่อเมื่อผู้เยาว์ยินยอม และบุคคลในครอบครัวให้ความเห็นชอบ

ตัวอย่างกรณีศึกษาการประชุมกลุ่มครอบครัวในประเทศออสเตรเลีย²⁵ คดีความผิดฐานทำให้เสียหาย ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 คดีทำให้เสียหายต่อทรัพย์สิน (Malicious Damage) คดีนี้เหตุเกิดขึ้นที่เมืองเวก้า เวก้า ประเทศออสเตรเลีย โดยมีผู้กระทำผิดเป็นเด็กชายชื่อเจสัน อายุ 10 ปี และเด็กหญิงชื่อนาเดีย อายุ 11 ปี เดินผ่านถนนมาเห็นรถยนต์จอดอยู่ จึงได้ขุดสิริรถเล่น และได้เดินเล่นกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถูกนำตัวไปควบคุม ณ ห้องแห่งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ตำรวจเห็นว่าคดีนี้สามารถที่จะตกลงกันได้จึงได้ส่งเรื่องให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยดำเนินการไกล่เกลี่ย โดยมีการจัดประชุมกันที่บ้าน ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้เริ่มดำเนินการโดยสอบถามรายละเอียดจากเจสันและนาเดีย หลังจากนั้นได้ให้เจ้าของรถยนต์แสดงความรู้สึกต่อการกระทำนั้น และให้ผู้ปกครองของเด็กทั้งคู่แสดงความรู้สึกต่อการกระทำนั้น และให้ผู้ปกครองของเด็กทั้งสองได้แสดงความรู้สึกด้วย ผลการเจรจาตัวผู้กระทำผิดและครอบครัวรู้สึกผิดและขอโทษ พร้อมทั้งเสนอการชดเชยค่าเสียหายจำนวน 300 ดอลลาร์ ผู้เสียหายพอใจยอมรับคำขอโทษ และค่าเสียหายที่เสนอ ผลการประชุมจึงเป็นที่ยุติคดีได้ คดีที่เกิดขึ้นจึงระงับลง

ตัวอย่างที่ 2 เยาวชนอายุ 17 ปี สองคน และ 18 ปี อีกสองคน ได้ขับรถไปรอบเมืองแล้วขว้างปาหินและเศษขยะจากในรถ ทำให้หน้าต่างรถยนต์ 5 คัน และหน้าต่างของโรงเรียนแห่งหนึ่งได้รับความเสียหาย เป็นมูลค่าความเสียหายทั้งสิ้น 1,400 ดอลลาร์ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับทราบเบาะแสจากเพื่อนคนหนึ่งของผู้กระทำผิดภายหลังเกิดเหตุประมาณ 2 เดือน จึงได้เรียกผู้กระทำผิดสอบปากคำในตอนแรก เจ้าหน้าที่ตำรวจพิจารณาระดับของความเสียหายและอายุของผู้กระทำผิดแล้ว เห็นว่าควรจะดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดโดยศาลเยาวชน อย่างไรก็ตามท้ายที่สุดเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ตัดสินใจว่าคดีนี้ ควรจะได้รับการแก้ไขโดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว

ในการประชุมกลุ่มครอบครัวมีผู้ที่เข้าร่วมในการประชุม ได้แก่ เยาวชนที่ความผิดทั้งสิ้นคนพ่อแม่ พี่น้องของเยาวชนที่กระทำความผิด ผู้เสียหาย 5 ราย ญาติและเพื่อนของผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้รับแจ้งความและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำหน้าที่ผู้ประสานงาน โดยในการประชุมกลุ่มครอบครัวผู้กระทำความผิดต่างเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งบรรดาสมาชิกในครอบครัวของเยาวชนที่กระทำ

²⁵ เอกสารประกอบ โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการการประชุมกลุ่มครอบครัวทางเลือกในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน: เทคนิคและแนวการปฏิบัติ วันที่ 25 - 26 ตุลาคม 2544 ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯ (อ้างถึงใน อัจฉริยา ชูตินันท์, 2551 : 76 - 77).

ความผิดต่างเลาถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งบรรดาสมาชิกในครอบครัวของเยาวชนที่กระทำความผิดต่างเห็นว่าเป็นการกระทำที่บ้าคลั่งไร้สติ ผู้เสียหายแต่ละคนบอกให้ทราบว่าตนเองและครอบครัวได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวอย่างไรบ้าง ผู้เสียหายคนหนึ่งซึ่งเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเล่าว่า เนื่องจากเขาไม่มีเงินจึงต้องติดต่อไปยังพี่ชายเพื่อให้จ่ายค่าเปลี่ยนกระจะรถยนต์ให้ โดยเขาต้องผ่อนใช้เงินคืนพี่ชาย 10 ดอลลาร์ ในทุกๆ 2 สัปดาห์ ผู้เสียหายอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาล่าให้ฟังว่า เขาต้องใช้เวลา 2 วัน เพื่อปลอบขวัญเด็กนักเรียนและครูให้คลายความกังวลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเมื่อมาถึงขั้นตอนที่ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนพูดถึงเรื่องการชดใช้ค่าเสียหาย เยาวชนที่กระทำความผิดก็อาสาที่จะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายเต็มจำนวน และเสนอว่าจะยอมทำงานบริการสาธารณะเป็นเวลาอย่างน้อย 80 ชั่วโมง ซึ่งผู้เสียหายคนหนึ่งเห็นว่ามันเกินไป ผลที่ได้จากการประชุมคือ เยาวชนที่กระทำความผิดแต่ละคนได้กล่าวขอโทษผู้เสียหายและครอบครัวตนต่อหน้าสาธารณะชน และผู้เสียหายพอใจกับการได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้ซักถามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิด ผู้กระทำความผิดแต่ละคนตกลงที่จะจ่ายค่าเสียหายในส่วนที่ตนต้องรับผิดชอบและจะทำงานบริการสาธารณะเป็นเวลา 40 ชั่วโมง ครอบครัวของผู้กระทำความผิดเปิดเผยว่ารู้สึกหนักใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ก็ได้แสดงท่าทีในการที่จะให้ความสนับสนุนช่วยเหลือเยาวชนที่กระทำความผิด โดยเชื่อว่าเยาวชนที่กระทำความผิดเหล่านี้จะสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ ส่วนพนักงานสอบสวน ซึ่งในตอนแรกแสดงความกังวลเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการประชุมกลุ่มครอบครัวกลับรู้สึกประทับใจกับกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว

3.2.3 การนำไปปฏิบัติภายหลังการประชุมกลุ่มและการติดตามผล

ภายหลังจากที่มีการประชุมกลุ่มแล้วก็จะมีการดำเนินการต่างๆ ได้แก่ การดำเนินการตักเตือนอย่างเป็นทางการเพื่อป้องกันการกระทำความผิดในภายภาคหน้า การเขียนขอโทษแก่ผู้เสียหาย การทำงานบริการชุมชนเป็นเวลาไม่เกิน 300 ชั่วโมง หรือการชดใช้ค่าเสียหาย โดยเฉพาะการทำงานบริการชุมชนก็เป็นมาตรการที่ถูกกำหนดสำหรับผู้เยาว์ที่กระทำความผิดมากที่สุดข้อหนึ่ง ซึ่งการปฏิบัติตามแผนของการประชุมกลุ่มข้างต้นได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติดังกล่าวในมาตรา 12 ซึ่งในด้านของผลที่ได้จากการประชุมนี้ก็เพื่อให้มีความกดดันต่อผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อสร้างแรงกระตุ้นให้ทุกฝ่ายแสดงถึงการรับผิดชอบต่อและการฟื้นฟูเยียวยาเหยื่อ และมีความคาดหวังที่ชัดเจนด้วยว่าการประชุมอาจใช้เป็นตัวปกครองในการตักเตือนหากจะเกิดการกระทำผิดซ้ำ

การติดตามผลจะเป็นหน้าที่ของผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนที่ต้องทำหน้าที่ติดตามว่าเยาวชนนั้นปฏิบัติตามข้อตกลงหรือแผนที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูหรือไม่ หากผู้เยาว์ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง หรือมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ถือว่าจะไม่ปฏิบัติตามแผน

ดังกล่าว ผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชนจะเห็นสมควรดำเนินการอย่างไรต้องร่วมกับตำรวจเพื่อทำการปรึกษาดกกลงกันว่าควรจะดำเนินคดีเด็กต่อศาลเยาวชนหรือไม่ หรือจะมีมาตรการอย่างไรต่อผู้เยาว์ เพื่อให้ผู้เยาว์ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าว จะเห็นว่าบทบาทของตำรวจในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ผู้เยาว์ของประเทศออสเตรเลียจะมีความสำคัญอย่างมาก และจะอยู่ในทุกกระบวนการของการดำเนินให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว

จากการศึกษา จะเห็นว่าประเทศนิวซีแลนด์และประเทศออสเตรเลียมีการนำวิธีการสมานฉันท์ที่เรียกว่าการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งถือเป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาบัญญัติเป็นกฎหมายเพื่อใช้กับเด็กที่กระทำความผิด จึงเป็นกระบวนการที่มีกฎหมายรองรับในนิวซีแลนด์นำมาใช้กับเด็กที่กระทำความผิดในทุกคดี ยกเว้นคดีฆาตกรรมทั้งที่เจตนาและไม่เจตนาเท่านั้น เพราะฉะนั้นในทุกคดีจึงถือเป็นสิทธิของเด็กที่จะได้รับการประชุมกลุ่มครอบครัว เพื่อให้มีวิธีการของความสมานฉันท์ ส่วนประเทศออสเตรเลียจะมีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวเฉพาะคดีทางเพศและคดีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินเท่านั้น

บทที่ 4

การนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับการกระทำผิด ของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

ในบทนี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศมาปรับใช้ในประเทศไทยว่ามีหลักเกณฑ์และการดำเนินงานอย่างไร รวมไปถึงการวิเคราะห์ปัญหาของการนำมาใช้ และการร่วมมือกันระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด รวมไปถึงแนวโน้มในการพัฒนาการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาปรับใช้ในขั้นตอนภายหลังการฟ้องต่อไป เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่ใช้ในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยเพื่อการหันเหคดีเด็กและเยาวชน

4.1 วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย

จากประวัติศาสตร์กฎหมายไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งค้นพบได้จากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ข้อความที่จารึกเกี่ยวกับความผิดของเด็กไม่ปรากฏในศิลาจารึก แต่มีข้อความเกี่ยวกับการพิจารณาคดีว่า เมื่อมีถ้อยความกันไม่ให้พิจารณาลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด และผู้มีความเดือดร้อนในเรื่องใดๆ ให้สามารถเขย่ากระดิ่งที่ประตูเมือง ตามประวัติศาสตร์สามารถสืบหาร่องรอยพบในกฎหมายโบราณคือ “พระคัมภีร์พระธรรมศาสตร์” ที่สืบฐานมาจากหลักพระมนู ซึ่งมีการรวบรวมแก้ไขใหม่ประมาณ ค.ศ. 1804 ในระหว่างรัชกาลที่ 1 โดยเป็นการรวบรวมพระธรรมศาสตร์ในสมัยอยุธยา พระราชกฤษฎีกา และพระบรมราชโองการที่มีอยู่ที่ได้รับการรับรอง โดยคณะกรรมการปฏิรูป

จากหลักฐานการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับร่องรอยของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สำหรับเด็กและเยาวชนไทยพบว่า ปรากฏร่องรอยของกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวนี้ ซึ่งจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายในหัวข้อพิเศษเป็นการเฉพาะ “กฎหมายทะเลาะวิวาท” ในมาตรา 10 ระบุว่า การต่อสู้ระหว่างเด็ก ๆ จะได้รับการแทรกแซงทำให้สงบโดยบิดามารดาของเด็กเหล่านี้ ส่วนความรับผิดชอบในทางอาญาเด็กที่มีอายุ 7 ปี หรือคนชราที่มีอายุ 70 ปี ที่กระทำผิด จะได้รับการลดความเห็นว่ามิเจตนาที่อ่อนแอ เด็กและคนชราเหล่านั้นจะไม่ถูกดำเนินคดี ประณาม ไม่ถูกตี ไม่ถูกปรับ หรือไม่ถูกลงโทษ แต่หัวหน้าหมู่บ้านหรือนายเมืองจะต้องเป็นผู้ประนีประนอม ในนามผู้ทำ

หน้าที่ใกล้เคียงประนีประนอมกับบุคคลที่ 3 ที่ได้รับบาดเจ็บ จะเห็นได้ว่าในอดีตประเทศไทยได้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อนมีกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนตามแบบสากล และการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินงาน และวัฒนธรรมชุมชนดั้งเดิมมีพัฒนาการมาจากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ซึ่งพัฒนามาเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน โดยจะปรากฏร่องรอยในสังคมไทยดั้งเดิมที่มีปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เพราะถือว่าเด็กและเยาวชนเป็นอนาคตของชาติ เมื่อเติบโตใหญ่ก็จะเป็นพลเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อบ้านเมือง ปัญหาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดถือเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนที่สมควรได้รับการแก้ไขมิให้เกิดผลที่รุนแรงขึ้นจนอาจส่งผลร้ายต่อสังคม โดยมีความมุ่งหวังจะให้การสงเคราะห์ฟื้นฟู ควบคุม และกวดขันด้านวินัย เท่าที่จำเป็นตามสมควรแก่กรณี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชนพร้อมกับคำนึงถึงความปลอดภัยของสังคมด้วย

วิธีที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิดคือการประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งประเทศไทยได้นำวิธีการประชุมกลุ่มของต่างประเทศมาปรับใช้ และโดยที่สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้ออาทรจึงมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามารับผิดชอบด้วย เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดจึงเรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน” ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของ Restorative Justice หรือการอำนวยความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยเฉพาะในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อาจกล่าวได้ว่ากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานแรกในประเทศไทยที่ได้เริ่มนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 อันเนื่องมาจากความจำเป็นที่ว่าเมื่อเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดจะเน้นที่การลงโทษ และให้ความสำคัญกับผู้กระทำความผิดมากกว่าผู้เสียหาย มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเพราะมุ่งเน้นในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ โดยการนำตัวเด็กเข้าไปไว้ในสถานแรกรับเพื่อฝึกอบรม เน้นการลงโทษเพื่อให้หลายจำ ปัญหาที่ตามมาคือการแออัดยัดเยียดของเด็กในสถานแรกรับ หรือสถานฝึกอบรม การดูแลเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงทำให้การขัดเกลาเป็น ไปได้ยาก จึงมีการนำมาตรการทางเลือกอื่นเข้ามาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในการหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมให้มากที่สุดสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังพอสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวได้ซึ่งเป็นการดีกว่าที่จะนำตัวเด็กเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหลัก และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิและ

เสรีภาพของเด็กและเยาวชนที่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางอาญาที่เป็นทางการหรือเต็มรูปแบบแล้วมีหลายประการ ดังนี้ คือ¹

1) ในส่วนตัวเด็กและเยาวชนหากต้องถูกศาลพิพากษาว่า ได้กระทำความผิดนั้น สภาพจิตใจของเด็กจะเปลี่ยนไป บางส่วนอาจจะหมดความภาคภูมิใจในตนเอง บอกว่าตนเป็นผู้ต้องหาและเมื่อถูกสังคมนรังเกียจ ผลักไสออกจากสังคม แนวทางการใช้ชีวิตปกติก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดได้ง่ายขึ้น ขาดศักยภาพในความเป็นตัวของตัวเอง ในการพัฒนาและสังคม สูญเสียทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า ในที่สุดอาจจะมีการพัฒนาในทางตรงข้าม คือ กลับไปประกอบอาชญากรรม

2) ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การถูกดำเนินคดีอาญาทำให้บุคคลขาดสิทธิและเสรีภาพในการดำเนินชีวิตตามปกติ เด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงชีวิตที่กำลังดำเนินตามปกติของตน กลับต้องมีภาวะชะงักงันที่ขาดเสรีภาพ ต้องอยู่ในสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทำให้ไม่มีโอกาสในการศึกษาหรือหางานตามปกติ ขาดกลุ่มเพื่อนที่เคยดำเนินชีวิตร่วมกันในวัยเรียน แม้ภายหลังพ้นโทษ และได้มีโอกาสได้กลับไปศึกษา อาจมีความอับอายเพื่อ ขาดความภูมิใจในตนเอง ไม่อาจดำเนินชีวิตได้ตามปกติ

3) ผลกระทบต่ออนาคตอันเป็นตราบาปของเด็กและเยาวชน ส่งผลกระทบต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนเมื่อประวัติด่างตมหรือกระทำความผิด สังคมไทยและทั่วไปยังมีทัศนคติว่าเด็กและเยาวชน มีมลทินมัวหมอง ไม่สมควรที่จะได้มีโอกาสศึกษาต่อสถาบันของรัฐบาลบางแห่ง เช่น หน่วยงานของทหารและตำรวจ การที่หน่วยงานของรัฐ ยังปิดกั้นโอกาสของเด็กและเยาวชน ถือว่า วิธีการในกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาที่นำเด็กไปสู่ระบบการลงโทษได้ประทับตราบาปแก่เด็กและเยาวชน ทั้งๆ ที่บางความผิดของเด็กและเยาวชนเหล่านั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถูกลงโทษเข้าอยู่ในสถานพินิจให้เป็นที่ตราบาปต่ออนาคต

4) สิทธิที่จะได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขมากกว่าที่จะมุ่งลงโทษ เมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอาญา เด็กและเยาวชนพึงได้รับการดูแลและช่วยเหลือเป็นพิเศษ ตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยเหตุผลที่ว่า เด็กยังไม่เติบโตเต็มที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จึงต้องการพิทักษ์และดูแลเป็นพิเศษ รวมถึงการคุ้มครองทางกฎหมายที่เหมาะสมด้วย ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิตามข้อ 40(1) รัฐสภายอมรับสิทธิเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือถูกถือว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องกับการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรี และคุณค่าของเด็ก และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคม และการมีบทบาทสร้างสรรค์ของเด็กและสังคมและตามกฎหมายแห่งกรุงปักกิ่งได้วางหลักไว้ในข้อ 17 เรื่องหลักชี้้นำในการพิจารณาคดีและวางข้อกำหนด โดยแสดงให้เห็นว่าการ

¹ พรพนกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. หน้า 107 - 108.

ลงโทษอย่างเข้มงวดเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสม ในคดีเด็กและเยาวชนควรคำนึงถึงการคุ้มครองความเป็นอยู่ที่ดีและอนาคตของเด็กและเยาวชนเสมอ รวมถึงการสนับสนุนให้ใช้หนทางเลือกอื่นที่มีให้มากที่สุด และพัฒนาการใช้หนทางอื่นที่แปลกใหม่ มุ่งหลีกเลี่ยงการตัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชน

กรณีที่ไม่มีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสม การส่งเด็กและเยาวชนเข้าสถานฝึกอบรมแบบปิดควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะที่สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็น รวมถึงการจะต้องมีความรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลความประพฤติของบุตร เนื่องจากครอบครัวเป็นพื้นฐานสำคัญของสังคม จึงไม่ควรแยกเด็กออกจากบิดามารดา หรือหากจะแยกออกจากบิดามารดาก็ควรเป็นมาตรการทางเลือกสุดท้าย

จากสภาพดังกล่าวนี้เองจึงคิดหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อนำมาปฏิบัติกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับผู้เสียหายด้วย โดยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือก นั่นคือการประชุมกลุ่มครอบครัวซึ่งมีกระบวนการดังนี้ ในการประชุมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้เสียหายและผู้สนับสนุนทั้งสองฝ่ายถูกนำเข้ารับการอบรมเพื่อทำการตกลงกันในเหตุการณ์และการกระทำผิด พร้อมทั้งความหวาดกลัวต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย การประชุมจะเป็นการให้โอกาสแก่ผู้เสียหาย ในการอธิบายว่าอะไรที่ทำให้พวกเขาเกิดความหวาดกลัว และทำการตั้งคำถามต่อผู้กระทำผิด ส่วนผู้สนับสนุนของทั้งสองฝ่ายก็เช่นกัน ต้องทำการอธิบายว่า พวกเขาได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร ซึ่งกลุ่มผู้สนับสนุนในกระบวนการดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นประโยชน์จากการประชุมว่า สามารถคาดหวังว่าการประชุมจะเป็นการถ่วงเวลาในการทำความคิด และความต้องการของอารมณ์และความเสียหายรอบทิศทางของผู้เสียหายมากกว่าการใช้ระบบศาลเยาวชนทั่วไป และยังส่งผลให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ถึงผลของการกระทำของพวกเขาว่า ได้ส่งผลกระทบต่อใครบ้าง จนในที่สุดการประชุมได้สร้างการสนับสนุนต่อสังคมหรือชุมชนให้ต้องรับผิดชอบเมื่อเด็กและเยาวชนกระทำผิด

กระบวนการดังกล่าว ถือว่าได้ผลมากกว่ากระบวนการยุติธรรมทางปกติ เพราะสภาพสังคมไทยมีลักษณะของการให้อภัย การเอื้ออาทร และการประนีประนอมอยู่มาก และการประชุมกลุ่มครอบครัวก็เป็นลักษณะของการไกล่เกลี่ยที่เป็นลักษณะของการตกลงเพื่อผ่อนปรนให้แก่กัน ซึ่งในอดีตการระงับข้อพิพาท โดยมากก็จะเข้าไปในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยของบุคคลที่ได้รับการยอมรับของชุมชน ถือเป็นกระบวนการที่ให้โอกาสแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนได้เรียนรู้ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นทางเลือกที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนได้รับผิดชอบในการกระทำของตนและเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวญาติพี่น้องที่จะเข้ามาร่วมกันแก้ปัญหา เด็กและเยาวชนจะถูกลงโทษด้วยโทษที่กำหนดโดยครอบครัวของเขา โดยเฉพาะกระบวนการดังกล่าวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำผิด แต่เป็นการดึงครอบครัวของเด็กให้เข้ามามีส่วนร่วมในการรับภาระในการ

แก้ปัญหาบุตรหลานของตน เป็นการเพิ่มบทบาทของชุมชนและลดบทบาทของรัฐลง และเพื่อสร้างความเคารพในบุคคลอื่น

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยนั้น มาตรการทางกฎหมายที่รองรับให้นำมาปรับใช้ได้อาจมีหลายกรณี แต่ในทางปฏิบัติที่ประเทศไทยได้นำเอาวิธีการประชุมกลุ่มมาปรับใช้อย่างชัดเจนคือ นำมาปรับใช้ในชั้นตอนก่อนฟ้องตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ซึ่งต่อไปจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในเรื่องหลักเกณฑ์และการดำเนินการในการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนควบคู่กับมาตรา 63 ดังนี้

4.1.1 หลักเกณฑ์และแนวทางการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

เมื่อเด็กและเยาวชนถูกจับกุม พนักงานสอบสวนจะต้องถามปากคำและนำตัวเด็กหรือเยาวชนนั้น ส่งไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ดังที่บัญญัติในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ระหว่างนี้พนักงานสอบสวนยังคงทำการสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวกับคดีต่อไป ส่วนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีอำนาจหน้าที่ในการ สืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนให้แก่พนักงานสอบสวนตลอดจนเสนอต่อศาล ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 34(1) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ในช่วงเวลาสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริง สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาใช้ในชั้นก่อนฟ้องได้ ซึ่งอยู่ในขั้นตอนของการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ซึ่งบัญญัติว่า

“ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรมสุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องและเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นเป็นที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

หนึ่งในระยะแรกกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีคำสั่งให้เริ่มดำเนินการในคดีความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับก่อน และต่อมาก็เพิ่มเป็นอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปีจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ต่อมาได้เพิ่มเติมให้ใช้อัตราโทษตามที่กำหนดในมาตรา 63 ดังกล่าว คือโทษจำคุกห้าปี

การดำเนินงานเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 สามารถแยกออกเป็นสองส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตามอันเป็นอัตราโทษเทียบเท่าคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวง นับว่าเป็นคดีเล็กน้อยและศาลมักให้โอกาส โดยรอกการลงโทษหรือรอกการกำหนดโทษและอาจให้ทำงานบริการสังคมหรือวางเงื่อนไขคุมประพฤติอยู่แล้ว จึงเป็นกรณีที่ควรหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมเพื่อเด็กหรือเยาวชนจะได้กลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีตราบาป ดังนั้นหากพบว่าเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหายหรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ และวิธีการแก้ไขไม่ต้องใช้กระบวนการที่ยุ้งยากหรือระยะเวลาในการแก้ไขมากนัก ให้สถานพินิจดำเนินการแก้ไขก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัว พ.ศ. 2534 ไปยังพนักงานอัยการ

สำหรับผู้กระทำความผิดในอัตราโทษดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีความประพฤติอันควรแก้ไข แต่วิธีการที่จะนำมาใช้ให้ได้ผลมีกระบวนการมากกว่า หรือใช้ระยะเวลาที่ยาวนานกว่าปกติ เช่นเด็กหรือเยาวชนซึ่งสุดคมสารระเหยแม้คดีมีอัตราโทษเล็กน้อย แต่กระบวนการแก้ไขนั้นเด็กหรือเยาวชนต้องได้รับการบำบัดรักษา หรือแก้ไขที่ปัญหาอันเป็นเหตุชักพาเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การเสพ จึงควรใช้วิธีการในส่วนที่ 2 สำหรับเด็กหรือเยาวชนในกลุ่มนี้

ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือกระทำความผิดซึ่งรัฐมีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษให้ดำเนินคดีไปตามปกติ

การจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามวิธีการในส่วนที่ 1 นี้ ต้องคัดเลือกคดีที่เด็กหรือเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดที่มีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม และมีใช้กรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำการอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคม หรือความผิดที่รัฐมีนโยบายปราบปรามเป็นพิเศษ เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติยังไม่เสียหาย หรือเสียหายอยู่บ้างแต่ยังพอแก้ไขได้ และเด็กหรือเยาวชนให้การรับสารภาพด้วยสำนึกในความผิดอย่างแท้จริงมี

ความรับผิดชอบที่จะแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือบรรเทาผลร้ายที่ผู้เสียหายได้รับ โดยสอบปากคำ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแลเลี้ยงดู หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ด้วยแล้วเห็นว่าบุคคล ดังกล่าวยังเอาใจใส่พร้อมสนับสนุนให้เด็กหรือเยาวชนแก้ไขพฤติกรรม และสามารถหลีกเลี่ยงต่อ ภาวะเสี่ยงที่จะกระทำความผิดอีก หรือสามารถแก้ไขเด็กหรือเยาวชนให้กลับตนเป็นคนดีได้ รวมทั้ง มีแผนป้องกันมิให้กระทำผิดซ้ำ หากเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้ พนักงานคุมประพฤติจัดการประชุมกลุ่มครอบครัว ดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น โดยมีข้อมูลที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์ความเหมาะสมที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ประกอบด้วย ข้อมูลดังต่อไปนี้

1) ลำดับครั้งที่เด็กและเยาวชนได้กระทำผิด เป็นการกระทำความผิดครั้งแรกนับว่าสมควร แก่การให้โอกาสกลับตน แต่หากเป็นการกระทำความผิดครั้งที่สองต้องวิเคราะห์ความเหมาะสมให้ รอบคอบ โดยตั้งสมมติฐานในเบื้องต้นว่าไม่เหมาะแก่การให้โอกาสอีก การกระทำผิดซึ่งในข้อหา เดิมถือว่าเด็กและเยาวชนนั้นควรได้รับการแก้ไขจึงต้องดำเนินคดีตามปกติ เว้นแต่ในคดีแรก หรือคดี ที่สอง คดีหนึ่งคดีใดเป็นความผิดเล็กน้อยจริงๆ เช่น ความผิดลหุโทษ ความผิดตามพระราชบัญญัติ การพนันหรือความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท²

2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนโดยตรง ได้แก่³

(1) อายุ เรื่องที่ต้องพิจารณาคือ อายุอยู่ในเกณฑ์เด็กและเยาวชนหรือไม่ หากอายุยังไม่ถึงเจ็ดปีบริบูรณ์ก็ต้องแจ้งพนักงานสอบสวนรับตัวคืน ไปปล่อย แต่หากสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว จะต้องแจ้งให้พนักงานสอบสวนรับตัวคืน ไปดำเนินคดียังศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาต่อไป

(2) นิสัยและความประพฤติ สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ เด็กและเยาวชนนั้นเป็นก้าวร้าว หรือเป็นนักเลงอันธพาล ชอบสร้างความสะดวกรื้อนแก่ผู้อื่นเป็นนิจ หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ของตนเอง หรือไม่พบว่าเป็นคนก้าวร้าวหรือเป็นนักเลง หรือไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน นับว่าอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการกระทำผิดอีกได้ ทั้งยังทำให้สังคมอยู่ในภาวะเสี่ยงภัย จึงสมควรดำเนินคดี ไปตามปกติ

(3) สุขภาพกาย และภาวะแห่งจิต ต้องพิจารณาว่าความบกพร่องของสภาพแห่งร่างกาย หรือจิตใจว่าเป็นสาเหตุหรือมีส่วนทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดหรือไม่ หากเป็นสาเหตุหรือมีส่วน ให้เด็กและเยาวชนนั้นกระทำความผิดก็สมควรได้รับ โอกาสให้หันเหออกจากกระบวนการยุติธรรม

² รัชชชัย ไทยเขียว. (2549). วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีมาตรการเสริมเพื่อ หันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม. หน้า 32.

³ แหล่งเดิม.

หากยังสามารถรับการบำบัดแก้ไขได้ต้องนำไปเป็นข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนไปรับการบำบัดแก้ไขด้วย

3) ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพครอบครัวและสภาพแวดล้อม ต้องพิจารณาว่าปัญหาสภาพครอบครัว เช่น ปัญหาความแตกแยกในครอบครัว ความบาดหมางระหว่างสมาชิกในครอบครัวฐานะของครอบครัว สภาพแวดล้อมที่ครอบครัวพักอาศัย มีผลหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดหรือไม่ บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีความรับผิดชอบหรือไม่ หากสภาพครอบครัวไม่พร้อมจะรับเด็กและเยาวชนกลับ ไปดูแลและส่งเด็กและเยาวชนนั้นไปรับการสงเคราะห์ในหน่วยงานหรือองค์การสงเคราะห์ใจจะต้องมีการสืบเสาะเพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง หากเห็นว่าสภาพครอบครัวหรือสภาพแวดล้อมเป็นเหตุหรือมีส่วนผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ก็นับว่าควรให้โอกาสเด็กและเยาวชน แต่ต้องมีวิธีแก้ไขรองรับเพื่อป้องกันมิให้เด็กและเยาวชนกลับมากระทำผิดอีกไปพร้อมกันด้วย⁴

4) ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย ต้องสอบปากคำผู้เสียหายให้ทราบถึงความเสียหายที่ได้รับ หักง้ออารมณ์และความ โกรธแค้นที่ผู้เสียหายมีต่อเด็กและเยาวชน ผู้เสียหายยังประสงค์จะดำเนินคดีหรือไม่ หรือพร้อมจะให้อภัยแก่เด็กและเยาวชนหากได้รับการชดเชยความเสียหายนั้น การสอบถามต้องกระทำในลักษณะเชิงให้คำปรึกษา วางตัวเป็นกลาง ไม่พยายามเป็นตัวแทนของฝ่ายเด็กหรือฝ่ายเยาวชนมาเจรจา หากผู้เสียหายยังคิดใจดำเนินคดีแล้วควรให้มีการดำเนินคดีตามปกติต่อไป ถ้าฝ่ายผู้เสียหายต้องการให้ชดใช้ค่าเสียหายหรือยอมรับการชดเชยความเสียหายนั้น และเด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะที่สามารถชดใช้ค่าเสียหายหรือยอมรับการชดเชยความเสียหายนั้น และเด็กและเยาวชนอยู่ในภาวะที่สามารถชดใช้หรือชดเชยให้ได้ก็เป็นกรณีที่เหมาะสมควรให้โอกาสแก่เด็กหรือเยาวชน แต่ถ้าไม่สามารถชดใช้หรือชดเชยได้ก็ควรปล่อยให้ดำเนินคดีตามปกติ กรณีเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือรัฐเป็นผู้เสียหายให้สอบถามจากผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนั้นๆ หากเป็นกรณีไม่มีผู้เสียหายหรือไม่สามารถติดตามผู้เสียหายได้ หรือตามผู้เสียหายได้แต่ผู้เสียหายไม่ต้องการเข้ามาในคดีก็บันทึกไว้แล้วนำไปอ่านให้ที่ประชุมฟัง⁵

5) พฤติการณ์แห่งคดี และสาเหตุแท้จริงที่ผลักดันให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดต้องพิจารณาดังนี้ คือ

(1) ความมุ่งหมายที่จะให้เกิดผลแห่งคดีมีมากน้อยเพียงใด การตัดสินใจกระทำนั้นมีสาเหตุมาจากความบกพร่องในส่วนใด มีปัจจัยภายนอกผลักดันให้เด็กและเยาวชนตัดสินใจหรือไม่ ต้องซักถามและสืบค้นถึงสาเหตุที่แท้จริงอันก่อให้เกิดเด็กและเยาวชนกระทำผิด หากเด็กและเยาวชน

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ แหล่งเดิม.

ตัดสินใจเองโดยไม่มีปัจจัยอื่นผลักดัน ซึ่งนับได้ว่ามีความบกพร่อง สมควรเข้ารับการบำบัดก็ให้ดำเนินคดีไปตามปกติ แต่หากมีปัจจัยผลักดันให้กระทำผิด ก็ควรให้โอกาสเด็กและเยาวชนก่อน

(2) ผลแห่งคดีมีความเสียหายเกิดขึ้นเล็กน้อยเพียงใด ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือต่อสังคม หากจะให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนแล้ว จะส่งผลกระทบต่อความสงบสุขหรือความปลอดภัยในสังคมหรือไม่ หากหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกไปแล้ว จะมีผลถึงความไม่สงบสุขหรือความไม่ปลอดภัยในสังคมแล้ว ก็ควรดำเนินคดีตามปกติต่อเด็กและเยาวชนนั้น

(3) การดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 นั้น แม้ได้วิเคราะห์เห็นว่าเหมาะสม แต่ต่อมาพบว่าไม่เหมาะสม ไม่ว่าจะเป็เพราะเหตุการณั้ที่เกิดขึ้นใหม่หรือที่มีอยู่ก่อนแต่เพิ่งได้รับทราบมาในภายหลังให้เปลี่ยนแปลงกลับไปดำเนินคดีตามปกติได้ แต่ถ้าเรื่องการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ไปก่อนแล้วต้องแจ้งเหตุผลให้เด็กและเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทราบ และจะต้องดำเนินการออกรายงานให้ทันกำหนดระยะเวลาที่ต้องฟ้องคดีนั้น

ส่วนที่ 2 ใช้สำหรับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกเกินสามปี แต่ไม่เกินห้าปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ก่อนที่จะเสนอความเห็นตามมาตรา 63 นั้น สถานพินิจจะต้องดำเนินการแก้ไขจนแน่ใจว่าเด็กหรือเยาวชนกลับตนได้จริง และสามารถกลับไปอยู่ร่วมในสังคมได้โดยไม่เป็นอันตรายต่อสังคม วิธีการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไ้้นั้น สำนักพัฒนาระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชนกำลังเตรียมการเพื่อนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัว โดยร่วมกับคณะสหวิชาชีพ และชุมชนเข้ามามีใช้ในการแก้ไขเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้

วิธีดำเนินการ

ให้นำวิธีดำเนินการในส่วนที่ 1 มาใช้กับการดำเนินการในส่วนที่ 2 โดยอนุโลม และมีส่วนที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมหรือส่วนที่กำหนดแตกต่างกับวิธีดำเนินการในส่วนที่ 1 ดังนี้

- 1) การเลือกคดีให้คัดเลือกเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกเกิน 3 ปี แต่ไม่เกิน 5 ปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรืออัตราโทษไม่เกิน 3 ปี แต่เด็กและเยาวชนนั้นไม่สมควรได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการในส่วนที่ 1
- 2) จัดให้มีการจำแนกประเภทเพื่อประเมินความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ
- 3) คณะสหวิชาชีพผู้เข้าร่วมประชุมได้แก่ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ โดยให้มีไม่น้อยกว่า 4 ใน 5 ของจำนวนวิชาชีพดังกล่าว

4) บุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุม ได้แก่ ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชนที่เด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ หรือบุคคลที่ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวพิจารณาแล้วเห็นว่า หากเชิญเข้าร่วมประชุมเป็นประโยชน์แก่เด็กและเยาวชนนั้น⁶

4.1.2 บุคคลที่มีสิทธิเข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน⁷

ผู้มีสิทธิเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนประกอบด้วยผู้เยาว์ สมาชิกครอบครัว บุคคลใดก็ตามที่ครอบครัวเชิญมา ผู้ประสานงานการประชุม ผู้เสียหาย (ถ้าผู้เสียหายยินดีที่จะเข้าร่วมหรืออาจจะเป็นตัวแทนผู้เสียหายก็ได้ ตัวแทนตำรวจ อัยการ ที่ปรึกษากฎหมายของเยาวชน และนักสังคมสงเคราะห์ในกรณีที่ผู้เยาว์นั้นอยู่ในการดูแลแล้ว ภารกิจอย่างแรกๆ ประการหนึ่งของผู้ประสานงานการประชุมคือ การกำหนดว่าจะเชิญใครเข้าร่วมการประชุมบ้าง ตามปกติแล้วผู้ประสานงานการประชุมจะพูดคุยกับครอบครัวที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดและถามทัศนคติของพวกเขา บางครั้งครอบครัวอาจไม่เต็มใจที่จะให้คนในครอบครัวที่อยู่วงนอกออกไปร่วมการประชุม อย่างไรก็ตามเมื่อมีการกระทำผิดร้ายแรงหรือมีการกระทำผิดมาก่อน ผู้ประสานงานการประชุมจะต้องพยายามทำให้แน่ใจได้ว่ามีสมาชิกครอบครัวในวงกว้างออกไปมีความจำเป็นหรือเพื่อให้ครอบครัวและผู้สนับสนุนเข้ามาเกี่ยวข้องช่วยตัดสินใจและให้ความสนับสนุนต่อครอบครัวและผู้เยาว์ เป็นหน้าที่ของผู้ประสานงานการประชุมจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหายที่ควรจะถูกเชิญมาด้วย นอกจากนี้อาจจะเป็นบุคคลที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดไว้แล้วให้พิจารณาถึงความเหมาะสมของผู้เข้าร่วมประชุมอื่น ซึ่งจะต้องดูความเหมาะสมและไม่เป็นการเพิ่มความอับอายหรือเป็นการเสียชื่อเสียงแก่เด็กและเยาวชน ไม่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องออกจากโรงเรียน หรือออกจากงาน อาจเชิญผู้นำชุมชน ครูอาจารย์หรือนายจ้าง ดังนั้น ผู้มีสิทธิเข้าร่วมประชุมจึงควรประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

1) เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง ผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กและเยาวชน หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติใกล้ชิด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนนั้น หากสถานพินิจส่งเด็กหรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของหน่วยงานใด ให้เชิญผู้แทนของหน่วยงานนั้นเข้าร่วมประชุมด้วย

2) คณะสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องและสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

3) ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้เสียหายกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ รวมทั้งบุคคลที่จะเป็นกำลังใจแก่ผู้เสียหาย ในกรณีเป็นความผิด

⁶ แหล่งเดิม.

⁷ แหล่งเดิม.

ต่อแผ่นดินหรือความเสียหายเกิดต่อทรัพย์สินของทางราชการหรือทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ ให้ประสานกับหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายนั้น ให้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุม

4) ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน หมายถึง นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาหรือพนักงานคุมประพฤติ หรือบุคคลอื่นที่เหมาะสม ที่ผ่านการฝึกอบรมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยได้รับมอบหมายให้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยมีคุณสมบัติและหน้าที่ดังนี้

คุณสมบัติ

(1) เป็นนักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือบุคคลอื่นที่อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแต่งตั้ง หรือมอบหมาย

(2) ต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมการเป็นผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาแล้ว

(3) มีคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ประสานการประชุม การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่มีความรู้ทางหลักวิชาการต่างๆ ด้านการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน และวิชาที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องในการประชุมกลุ่ม และการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ทันทต่อเหตุการณ์ อดทน ใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีเหตุผล มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความเป็นกันเองให้เกียรติผู้อื่น มีศิลปะในการพูด การติดต่อสื่อสาร ฯลฯ

(4) รู้บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในฐานะเจ้าหน้าที่ประสานการประชุม การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นอย่างดี โดยสามารถเตรียมการและจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งสามารถใช้ความรู้ตามหลักวิชาการต่างๆ ด้านการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนผสมผสานกับความรู้ในวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สังคมวิทยา อาชญวิทยา กระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชน ฯลฯ และมีศิลปะในการประสานงานติดต่อสื่อสารกับกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และบริหารจัดการประชุม การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ที่มีรายละเอียดหลักการและขั้นตอนต่างๆ มากมาย เพื่อให้การดำเนินการทุกอย่างเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ราบรื่น และบรรลุผลตามวัตถุประสงค์

5) เจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา

6) ที่ปรึกษากฎหมายของเด็กและเยาวชน

4.1.3 การดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน

ในการประชุมกลุ่มครอบครัว ให้สถานพินิจจัดให้มีการประชุมขึ้นในวัน เวลา และสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม อาจจัดในเวลาราชการหรือนอกเวลาราชการ จัดในสถานที่ราชการหรือนอกสถานที่ราชการ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย แต่เวลาและสถานที่ที่กำหนดต้องไม่ก่อให้เกิดความกดดันแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ระหว่างการประชุมให้ดำเนินการ โดยให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์ ปลุกจิตสำนึกเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับรู้ถึงผลของความเสียหายอันเกิดจากการกระทำที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อขึ้น และทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความรับผิดชอบ พร้อมแก้ไขหรือบรรเทาความเสียหายนั้น

ให้ที่ประชุมกำหนดแนวทางแก้ไขเด็กหรือเยาวชนนั้น แนวทางแก้ไขที่กำหนดอาจเป็นการให้เด็กหรือเยาวชนทำงานบริการสังคมในระยะเวลาที่ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นว่าได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำลง โดยวันและเวลาทำงานบริการสังคมดังกล่าวต้องไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียนหรืองานอาชีพที่เด็กหรือเยาวชนทำอยู่ ลักษณะงานที่ให้ทำต้องไม่เป็นการประจานหรือเป็นการใช้แรงงานเกินสมควรแก่กำลังของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือกำหนดมาตรการอื่นๆ เช่น การให้บรรเทาตามระยะเวลาที่เหมาะสมในช่วงปิดภาคเรียนหรือการให้ไปพบจิตแพทย์ นอกจากนี้มีมาตรการแก้ไขดังกล่าวแล้วต้องจัดให้เด็กหรือเยาวชนให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่กระทำผิดอีก และอาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติ โดยให้เด็กหรือเยาวชนมาพบพนักงานคุมประพฤติเป็นครั้งคราว เพื่อติดตามผลการปฏิบัติของเด็กหรือเยาวชนในระยะเวลาซึ่งที่ประชุมกำหนด พร้อมทั้งจัดให้มีบันทึกข้อตกลงดังกล่าว และให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน หากคดีนั้นมีผู้เสียหายก็ให้จัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย และให้ทำบันทึกความยินยอมของเด็กหรือเยาวชนที่จะอยู่ในความควบคุมสถานพินิจเพื่อรับการแก้ไขในแบบที่กำหนด และคำมั่นสัญญาตามข้อตกลงของเด็กหรือเยาวชนและบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่อยู่ในฐานะเสมือนผู้ปกครองลงชื่อไว้

หากพนักงานอัยการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ ให้พนักงานคุมประพฤติส่งแนวทางแก้ไขที่กำหนดขึ้นนั้นทางโทรสารหรือวิธีอื่นใดไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานประจำศาลเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว) เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าแนวทางแก้ไขที่กำหนดได้สัดส่วนที่เหมาะสมกับความผิดที่เด็กหรือเยาวชนได้ก่อไว้หรือไม่ หรือควรได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงประการใด

สถานพินิจต้องติดตามหรือจัดให้มีการดูแลให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติตามแนวทางที่แก้ไขหรือกำหนดไว้อย่างครบถ้วน หากเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผน หรือปฏิบัติไม่ครบถ้วน โดยไม่มีเหตุอันควร หรือกระทำผิดซ้ำระหว่างรับการแก้ไขให้ยุติการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 และดำเนินคดีตามปกติต่อไป

พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำหนังสือแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวน ต่อพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องรอรายงานแสดงข้อเท็จจริงจากสถานพินิจ และต้องจัดทำรายงานแสดง ข้อเท็จจริง ผลการแก้ไขตามแบบที่กำหนดเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัว พ.ศ. 2534 พร้อมทั้งหนังสือแจ้งความเห็นของ ผู้อำนวยการสถานพินิจและสำเนาบันทึกไปยังสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว หรือสำนักงาน อัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือสำนักงานอัยการประจำศาลจังหวัด (แผนกคดี เยาวชนและครอบครัว) เพื่อส่งต่อไป และเมื่อได้รับคำสั่งไม่ฟ้องจากพนักงานอัยการ ให้แจ้งคำสั่ง ดังกล่าวแก่เด็กหรือเยาวชนและนัดให้เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการอบรมบ่มนิสัย ซึ่งสถานพินิจจัดไว้ สำหรับเด็กหรือเยาวชนกลุ่มนี้ โดยให้จัดตามความเหมาะสมกับจำนวนเด็กหรือเยาวชน การอบรม บ่มนิสัยเด็กหรือเยาวชนในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี จะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม ให้ทำเท่าที่ จำเป็น ทั้งนี้โดยไม่ขัดขวางการศึกษาเล่าเรียน หรือการประกอบอาชีพการงานของเด็กหรือเยาวชน นั้น เช่น ในวันหยุดราชการ รวมทั้งอาจจัดให้บิดามารดาผู้ปกครอง ผู้อุปการะเลี้ยงดู หรือบุคคลที่ เด็กหรือเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ได้รับความรู้ไปพร้อมกับการอบรมบ่มนิสัยเด็กหรือเยาวชน หรือจัดให้ เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มทักษะในการอบรมดูแลเด็กหรือเยาวชนด้วย และให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ รายงานผลการดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นตามมาตรา 63 ดังกล่าว ให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนทราบทุกเดือน โดยสำรวจด้วยว่าเด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการพ้นโทษคือออกจากกระบวนการ ยุติธรรมเหล่านั้นกระทำผิดซ้ำกลับมาหรือไม่ จำนวนเท่าใด⁸

ตัวอย่างคดีที่ใช้วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวเสนอพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63
ตัวอย่างคดี ลักทรัพย์⁹

เยาวชนอายุ 17 ปี กระทำความผิดขโมยหลักทรัพย์ผู้อื่น ผู้กระทำความผิดเก็บ โทรศัพท์มือถือที่ หล่นหายนำไปขาย ผู้เสียหายสืบจนรู้ตัวผู้กระทำความผิด พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะได้ความว่า ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ซึ่งมีอายุไม่เกิน 17 ปี และได้กระทำความผิดเป็นครั้งแรก ความประพฤติยังไม่ เสียหายมากนักที่สามารถพอแก้ไขได้ อีกทั้งผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดดังกล่าวเห็นชอบด้วยจึงจัดให้มีการนำมาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมา ปรับใช้ เมื่อมีมาตรการดังกล่าวทำให้มีการกำหนดแนวทางการแก้ไขชดเชยความผิดและทำให้เกิด

⁸ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ก คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2. หน้า 10 - 15.

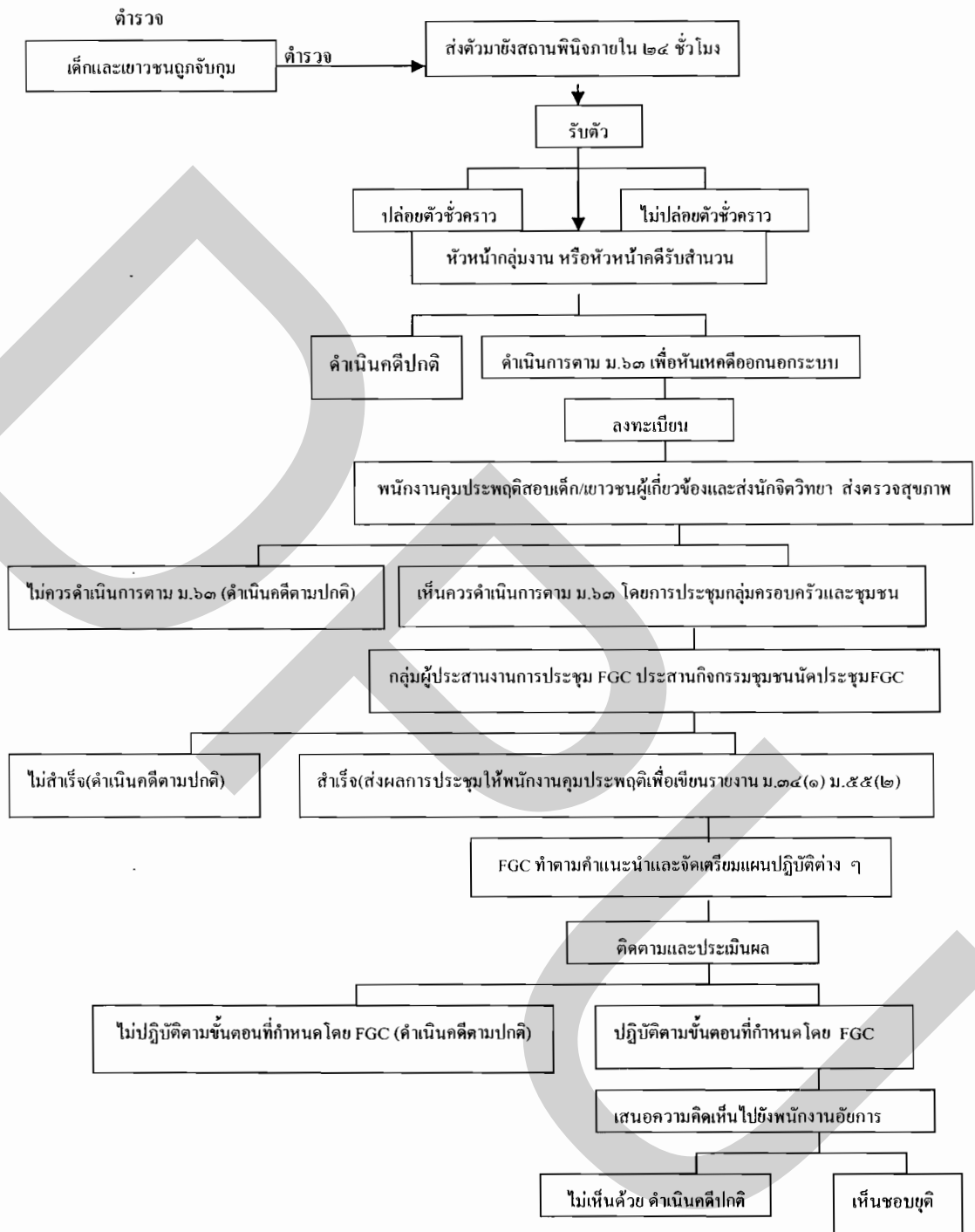
⁹ เยาวชนอายุ 17 ปี เลขประจำตัว 1/2547 ข้อหา ลักทรัพย์ของผู้อื่น สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ปัจจุบันเยาวชนได้ไปศึกษาต่อและพักอาศัยอยู่กับครอบครัว ที่ประเทศออสเตรเลีย.

ความเข้าใจ และความสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด ที่สำคัญมาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนทำให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสกลับตนเป็นคนดีโดยไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดติดตัวไป

ตัวอย่างคดี เล่นการพนัน¹⁰

ผู้กระทำผิดเป็นเยาวชนอายุ 17 ปี กระทำความผิดเล่นการพนัน ซึ่งพนักงานคุมประพฤติเห็นว่ายังไม่เคยถูกดำเนินคดีมาก่อน และผลการเรียนของเยาวชนผู้กระทำผิดอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความอบอุ่น พ่อที่จะขัดเกลานิสัยได้ จึงเห็นสมควรเสนอความเห็นตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยนำมาตรการการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เสริม มีข้อดีคือทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึก และทำให้ผู้กระทำผิดปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีโดยมีการติดตามการปฏิบัติงาน คือติดตามความประพฤติอีก 6 เดือน ผลทำให้เยาวชนผู้กระทำผิดพ้นข้อกล่าวหาโดยไม่มีคำพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำผิดที่จะทำให้มีตราบาปติดตัว

¹⁰ เยาวชนอายุ 17 ปี เลขประจำตัว 555/2547 ชื่อหาร่วมกับพวกที่หลบหนีลักลอบเล่นการพนัน (ไฟป็อกแปด-ป็อกเก้า) พนันเอาทรัพย์สินกัน โดยไม่ได้รับอนุญาตสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดปทุมธานี พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ปัจจุบันเยาวชนเรียนจบชั้น ปวช.

ภาพที่ 4.1 กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ มาตรา 63

ที่มา : กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2, หน้า 30.

4.2 ปัญหาการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในประเทศไทย

เนื่องมาจากวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นมาตรการของต่างประเทศ ซึ่งถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่ประเทศนิวซีแลนด์โดยชนพื้นเมืองเมารีที่มีขนบธรรมเนียมปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับบทบาทของครอบครัวในการจัดการแก้ไขปัญหาการกระทำคามผิด ตามที่กล่าวมาแล้ว ประเทศไทยจึงได้มีการนำมาปรับใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยที่ถือว่าชุมชนนั้นมีความสำคัญ จึงเปลี่ยนเป็นการประชุมกลุ่มและครอบครัวและชุมชน คือดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยนั่นเอง โดยได้ริเริ่มโครงการ โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546¹¹ เป็นครั้งแรก เริ่มต้นจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และต่อมาก็ได้ขยายไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศไทย

ถึงแม้การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะมีผลดีและก่อให้เกิดความสมานฉันท์กับทุกฝ่าย โดยเฉพาะกับสังคมไทยที่มีลักษณะที่เอื้ออาทร และการให้อภัยซึ่งกันและกัน แต่การนำมาใช้ก็ยังมีอุปสรรคไม่ว่าจะการดำเนินงานซึ่งต้องใช้บุคลากรในการฟื้นฟูที่ค่อนข้างมาก รวมทั้งกระบวนการที่ซับซ้อน และอาจมีค่าใช้จ่ายตามมาก่อนข้างสูงในการดำเนินงาน ในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นไปได้อย่างไม่กว้างขวางด้วยข้อจำกัดหลักๆ ดังนี้

4.2.1 การไม่มีกฎหมายบัญญัติโดยตรง

การประชุมกลุ่มครอบครัวที่นำมาใช้กับประเทศไทยในปัจจุบันเป็นกระบวนการที่เป็นหลักการเท่านั้น ยังมีได้มีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมายอันจะทำให้มีการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีหลักเกณฑ์และมีทิศทางเป็นไปอย่างเดียวกัน การนำมาใช้จึงเป็นลักษณะที่เป็นการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาประยุกต์ใช้เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทย

แม้ไม่มีกฎหมายโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัว แต่มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยอาศัยตามมาตรา 63 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงาน

¹¹ วันชัย รุจนวงศ์. (2549). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย (เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ) หน้า 2.

อัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

การนำมาใช้จึงมีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับการปฏิบัติตามของเด็กและเยาวชนในส่วนของ การบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะปัญหาในเรื่องการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดภายหลังจากที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง แต่ผู้อำนวยการสถานพินิจอาจมีเงื่อนไขในแผนของการประชุมกลุ่มเพื่อให้มีการบำบัดฟื้นฟู อาจจะเป็นการรายงานตัว หรือการบรรพชาในช่วงปิดภาคเรียน ฯลฯ ซึ่งเรียกว่า “คำมั่นสัญญา” เท่านั้น ไม่มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมาย เพราะเมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง ถือว่าคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นเป็นที่สุดแล้ว เด็กและเยาวชนอาจจะไม่มาบำบัดหรือรายงานตัวตามที่ตกลงยินยอมกันไว้ ก็มีโอกาที่เด็กและเยาวชนนั้นจะหวนกลับมากระทำผิดซ้ำได้อีกครั้ง อันเนื่องมาจากการไม่มีบทบัญญัติให้นำวิธีการกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ว่าด้วยการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ให้ชัดเจน

กระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน จึงได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับมาตรา 63 ซึ่งเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กเพื่อสร้างความสมานฉันท์ระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด ผู้ปกครองของแต่ละฝ่าย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของอัตราโทษในการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ และถึงแม้จะได้มีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อความสมานฉันท์แล้วก็ยังมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้กรณีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไม่ทำตามแผนภายหลังพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

เปรียบเทียบกับต่างประเทศเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัว ในนิวซีแลนด์ได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาบัญญัติเป็นกฎหมายที่ “The Children, Young Persons, and Their Families Act” ค.ศ. 1989 ซึ่งวางหลักไว้ชัดเจนว่า การดำเนินคดีต่อผู้เยาว์ไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่จะมีการปรึกษากับผู้ประสานงานยุติธรรมเยาวชน และได้มีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว หรือในกรณีที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมและได้นำตัวผู้เยาว์นั้นมายังศาล

เมื่อผู้เยาว์ถูกจับกุมในข้อหาว่าได้กระทำความผิด ไม่ว่าจะเป็ความผิดที่ร้ายแรงหรือไม่ก็ตาม (ยกเว้นความผิดฐานฆาตกรรม ทำให้คนตายโดยไม่เจตนา หรือความผิดเกี่ยวกับการจราจรในกรณีที่ไม่มีโทษจำคุก) กล่าวคือ มีการกำหนดประเภทคดีไว้ชัดเจน รวมไปถึงกระบวนการต่างๆ ที่สามารถ

ปฏิบัติงานโดยมีจุดมุ่งหมายเป็นไปโดยมีทิศทางเดียวกันอย่างมีแบบแผน และยังสามารถนำมาใช้ได้ทุกชั้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย

ส่วนประเทศออสเตรเลีย มีบัญญัติการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในกฎหมายที่ชื่อว่าในปี 1993 คือ The Young Offenders Act 1993

ดังนั้นประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย ได้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาเป็นกระบวนการยุติธรรมหลักในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชน

4.2.2 ประเภทคดีที่นำมาใช้

การประชุมกลุ่มครอบครัวในขั้นตอนก่อนฟ้องนั้นมีความสำคัญมากที่สามารถหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม ถ้าสามารถทำได้ก็จะเป็นผลดีต่อเด็กที่กระทำผิดหลายอย่าง กล่าวคือ เด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดไม่ต้องก้าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ การประชุมกลุ่มครอบครัวเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับความยุติธรรมของเด็กที่เป็นการใกล้ชิดกัน ประกอบไปด้วยฝ่ายผู้กระทำผิด ฝ่ายผู้เสียหาย โดยมีองค์กรของรัฐจากสาขาต่างๆ เป็นผู้ดำเนินการสมานฉันท์ และถ้าดำเนินการสำเร็จ ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นควร ไม่สั่งฟ้องก็เสนอต่อพนักงานอัยการ เพื่อมีความเห็นต่อพนักงานอัยการในการสั่งไม่ฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจถือว่ามีอำนาจตามกฎหมาย และโดยอิสระที่จะมีดุลยพินิจในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ดังนั้น ในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้อำนวยการสถานพินิจจึงมีการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อรวบรวมประมวลข้อเท็จจริง เดิมทีเมื่อยังไม่มีการประชุมกลุ่มครอบครัว มาตรา 63 จึงยังไม่มีการนำมาใช้ แต่เมื่อมีการประชุมกลุ่มเข้ามาใช้ จึงสามารถเข้ามาเป็นเหตุผลสอดคล้องในการมีความเห็นไม่ฟ้องของผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อเสนอพนักงานอัยการ ซึ่งแล้วแต่ว่าพนักงานอัยการจะเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องก็ได้ มาตรา 63 ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของอัตราโทษที่กระทำผิดต้องไม่เกิน 5 ปี กล่าวคือ คดีที่สามารถใช้กับการประชุมกลุ่มครอบครัวจึงยังถูกจำกัดอยู่ ถ้าพิจารณาเปรียบเทียบกับประเทศนิวซีแลนด์จะเห็นว่านำการประชุมกลุ่มมาใช้กับทุกประเภทคดีเลยทีเดียว ไม่ว่าจะเป็นคดีร้ายแรง หรือไม่ร้ายแรง ยกเว้นแต่คดีฆาตกรรมทั้งที่ไม่เจตนา และเจตนา จะเห็นว่ามีการใช้ประชุมกลุ่มที่กว้างขวางกว่าประเทศไทยมาก

ดังนั้น บทบัญญัติตามมาตรา 63 วรรคหนึ่ง นอกจากจะให้ผู้อำนวยการสถานพินิจในการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยพิจารณาจากอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหาการศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ และสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเด็กและเยาวชน รวมไปถึงพฤติการณ์ต่างๆ ในการกระทำความผิด แต่ข้อบัญญัติดังกล่าวได้ถูกกำหนดในมาตรา 63 วรรคท้าย ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลที่กำหนดอัตราโทษขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี ที่ให้

อำนาจผู้อำนาจการสถานพินิจมีความเห็นว่าไม่ควรฟ้อง หมายถึง คดีที่ได้กระทำความผิดที่สามารถเห็นเหตออกจากกระบวนการทางศาลในชั้นตอนก่อนฟ้องจะไม่สามารถนำประเภทคดีที่มีอัตราโทษขั้นสูงกว่า 5 ปี มาใช้ในการเห็นเหตออกจากกระบวนการยุติธรรมได้เพียงเพราะกฎหมายได้บัญญัติอัตราโทษไว้เช่นนั้น โดยที่ยังมิได้คำนึงถึงสาเหตุของการกระทำความผิด หรือพฤติการณ์แห่งคดีตามมาตรา 63 วรรคหนึ่ง

เรื่องของอัตราโทษที่ได้ถูกกำหนดไว้ดังกล่าวทำให้ประเภทคดีที่ควรมีการนำวิธีการประชุมกลุ่มมาใช้ถูกใช้อย่างจำกัด เพราะถ้าได้กระทำความผิดเพียงลักษณะเดียว แต่การกระทำความผิดอย่างเดียวกันนั้นเป็นความผิดหลายอย่าง และเมื่อรวมลักษณะของการกระทำความผิดดังกล่าว กลายเป็นข้อหาที่อัตราโทษหนักขึ้น เป็นผลทำให้ตำรวจต้องตั้งข้อหาตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดตามลักษณะของบทบัญญัติของกฎหมายนั้น และข้อหาดังกล่าวมีอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่า 5 ปี ก็จะไม่ได้รับการเห็นเหตุดังกล่าวโดยการใช้วิธีการประชุมกลุ่มครบถ้วนในชั้นตอนแรก

เนื่องมาจากข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้คดีที่มีอัตราโทษมากกว่า 5 ปี ถ้าเป็นคดีที่ไม่รุนแรง เพียงแต่กฎหมายบัญญัติให้มีอัตราโทษไว้สูงกว่า 5 ปี อีกทั้งถ้าผู้เสียหายไม่ใส่ใจเอาความ โดยเฉพาความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ถึงแม้ส่วนมากความผิดเกี่ยวกับทรัพย์อัตราโทษจำคุกมักจะไม่เกิน 5 ปี แต่บางกรณีถ้ามีการกระทำโดยพฤติการณ์ความผิดมีความเกี่ยวพันกัน อัตราโทษก็อาจเปลี่ยนไปในอัตราที่สูงขึ้นได้

ยกตัวอย่างถ้าเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ถ้าเป็นลักทรัพย์ธรรมดาตามมาตรา 334 อัตราโทษของมาตรานี้ คือระวางโทษไม่เกิน 3 ปี และปรับไม่เกินหกพันบาท ดังนั้นโทษจำคุกขั้นสูงคือ 3 ปี ดังนี้ โดยพฤติการณ์ถ้าเด็กกระทำความผิดครั้งแรก ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควรจะจัดให้มีประชุมกลุ่มครบถ้วน โดยความยินยอมของผู้เสียหาย ก็อยู่ในข่ายที่จะจัดให้มีประชุมกลุ่มครบถ้วนได้ แต่ถ้าเป็นกรณีลักทรัพย์ตามมาตรา 335 ที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี จะเห็นว่าอัตราโทษขั้นสูงไม่เกิน 5 ปี ถึงแม้อัตราโทษขั้นสูงจะไม่เกิน 5 ปี ที่อยู่ในข่ายของการนำวิธีการประชุมกลุ่มมาใช้ได้ แต่เมื่อตำรวจพิจารณาถึงพฤติการณ์ของการกระทำความผิดแล้ว ถ้าได้กระทำความผิดตั้งแต่สองอนุมาตราขึ้นไป เช่น ลักทรัพย์ในเวลากลางคืน ในเคหสถาน เป็นผลให้ตำรวจตั้งข้อหาดังกล่าว อัตราโทษก็จะเปลี่ยนไปคือ จำคุกตั้งแต่ 1 ปีถึง 7 ปี โดยกฎหมายบัญญัติไว้ ทำให้ไม่สามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครบถ้วนมาใช้ประกอบการให้ความเห็นของผู้อำนาจการสถานพินิจในการสั่งไม่ฟ้องเพื่อเห็นเหตออกจากกระบวนการยุติธรรมได้ ดังกล่าวเพราะฉะนั้นถ้าประเภทคดีดังกล่าวมี อัตราโทษขั้นสูงเกิน 5 ปี เป็นการลักทรัพย์สิ่งเดียวกัน แต่กลับกันคือไม่สามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครบถ้วนมาสมานฉันท์กับเด็กและเยาวชนนั้นได้

ประเภทคดีที่ไม่สามารถดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ จึงมีปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือมีการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติ เป็นการเข้าสู่ขั้นตอนของกฎหมาย ซึ่งขั้นตอนต่างๆ ของกฎหมายทำให้เด็กจะต้องอยู่ในการควบคุมของเจ้าหน้าที่รัฐแทนที่ครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วม เช่น สถานแรกรับ สถานพินิจ แม้บางกรณีจะมีการปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันจากการอนุญาตของผู้อำนวยการสถานพินิจ แต่หลักการเหล่านี้ก็อาจสร้างความยุ่งยากแก่เด็กและเยาวชนผู้ที่ผ่านมาในกระบวนการยุติธรรม ทำให้มีมลทิน ตราบาปในใจเด็ก ประสบการณ์เข้ามาสัมผัสและเรียนรู้พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการเป็นอาชญากรรมในอนาคตที่เกิดจากการลอกเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ ได้ ซึ่งแนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวควรได้รับการพิจารณาถึงความเหมาะสมพร้อมทั้งหาช่องทางเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในสังคมไทยเท่าที่กฎหมายจะเอื้ออำนวยให้กระทำได้

ผู้เขียนเห็นว่า ในเรื่องประเภทคดีที่ทำให้มีการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยสามารถนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ไม่ควรที่จะพิจารณาแต่เพียงอัตราโทษเพียงอย่างเดียว เพราะถ้าเพียงพิจารณาอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดว่าความผิดลักษณะดังกล่าวมีอัตราโทษตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้เพียงนั้นอย่างเดียว ก็จะไม่สอดคล้องกับแนวความคิดด้านความยุติธรรมสำหรับเด็กที่ว่าต้องกระทำไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก ดังนั้นการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในทางปฏิบัติจึงยังคงถูกจำกัดในเรื่องของอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ตามมาตรา 63 วรรคท้าย ซึ่งการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวก็คงเป็นเพราะกฎหมายต้องการให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำความเข้าใจเห็นสิ่งไม่พ้องในคดีที่มีข้อหาเล็กน้อย ส่วนกรณีความผิดที่อัตราโทษสูงกว่านั้นก็ควรให้อยู่ในอำนาจของพนักงานอัยการใช้ดุลยพินิจในการสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

4.3 วิเคราะห์หลักการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการในการทำความเข้าใจสิ่งไม่พ้อง

ในการสั่งไม่ฟ้องคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เดิมได้มีการบัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2494 หมวด 4 การฟ้องคดีอาญา มาตรา 29 หมายถึง วิธีการดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้จนถึงปัจจุบันโดยได้นำหลักการแต่เดิมมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 หมวด 6 การฟ้องคดีอาญา มาตรา 63 ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายยังคำนึงถึงการดำเนินคดีเด็กโดยต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจที่เป็นบุคคลที่รู้ถึงประวัติของเด็กเบื้องต้นคือมี

องค์กรในการดูแลเด็กโดยตรงได้แก่สถานพินิจ และองค์กรทางด้านกฎหมาย นั่นคือ พนักงานอัยการที่ต้องวิเคราะห์ถึงการกระทำที่ความผิดเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ แต่ในเบื้องต้นนั้นวิธีการดังกล่าวซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนอย่างมากกลับไม่ค่อยเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย และในทางปฏิบัติไม่มีการนำมาใช้กันเลยตั้งแต่ พ.ศ. 2494 จนถึงปัจจุบัน เพราะการที่พนักงานอัยการจะใช้ดุลยพินิจในส่วนนี้ได้ต้องเริ่มที่ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเสียก่อน แต่ในอดีตที่ผ่านมาผู้อำนวยการสถานพินิจไม่เคยแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เหตุผลหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่กล้าใช้ดุลยพินิจของตนแต่เพียงผู้เดียวในการเสนอความเห็นต่อพนักงานอัยการเพื่อสั่งไม่ฟ้อง แต่ในปัจจุบันมีแนวคิดตรงกันว่าการกระทำต่อเด็กและเยาวชนต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน และการลงโทษทางอาญาแก่เด็กและเยาวชนควรเป็นมาตรการสุดท้าย อันเป็นการสอดคล้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนตามมาตรฐานสากลของสหประชาชาติ ดังนั้นจึงมีการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศมาปรับใช้กับมาตรา 63 ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่สร้างความมั่นใจให้กับผู้อำนวยการสถานพินิจในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องได้มากขึ้นเพราะเป็นการนำผู้กระทำผิดและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้กระทำผิดมาร่วมมือกันเพื่อหาสาเหตุ บทสรุปในการกระทำผิดและมาตรการในการป้องกันการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนต่อไปด้วย จึงถือได้ว่าวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเป็นมาตรการที่เป็นการกระตุ้น และก่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุกๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็ก เป็นเหตุผลที่ผู้อำนวยการสถานพินิจใช้ในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาในการทำความเห็นควรสั่งฟ้องหรือไม่ต่อไป เป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการ โดยได้มีการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2546 และนำมาใช้ตามมาตรฐานสากลและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2547 จึงกล่าวได้ว่าวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนก่อให้เกิดความร่วมมือกันในทุกๆ ฝ่าย อีกทั้งยังทำให้มีการนำมาตรา 63 มาใช้ได้ ในทางปฏิบัติที่เป็นการปฏิบัติงานร่วมกันเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนระหว่างผู้อำนวยการสถานพินิจและพนักงานอัยการอีกด้วย

4.4 แนวโน้มการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้ในประเทศไทย

ตามที่กล่าวมาแล้ว ประเทศไทยไม่มีการบัญญัติการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้โดยตรง แต่ได้นำของต่างประเทศมาปรับใช้ ดังนั้นจึงเป็นการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักเท่านั้น ซึ่งแตกต่างกับประเทศต้นแบบอย่างประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศออสเตรเลีย ที่นำมาใช้เป็นกระบวนการหลักในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและผู้เยาว์ ถ้ามองในแง่ของการไม่มีกฎหมายบัญญัติในเรื่องของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ข้อดีของการไม่มีกฎหมาย

บัญญัติไว้โดยเคร่งครัด การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นหลักการที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ หรือวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม ในฐานะที่เป็นกระบวนการในการสมานฉันท์ฟื้นฟูผู้กระทำผิด และให้โอกาสทำความเข้าใจต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน จึงควรนำกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เพื่อสอดแทรกได้ทุกระบวนการยุติธรรมของเด็กและเยาวชนได้เช่นกัน เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และที่สำคัญคือต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเป็นสำคัญ

กรณีประเทศไทยจึงนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาปรับใช้กับมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 โดยเฉพาะในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีที่สามารถหันเหคือออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาลได้ ถ้าสามารถเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ และเห็นต้องตรงกันว่าไม่สมควรฟ้อง โดยอาจจะให้เด็กและเยาวชนกระทำการชดเชย อาจจะเป็นตัวเงิน หรือ การทำประโยชน์สาธารณะต่างๆ ข้อดีของมาตรานี้ คือเด็กและเยาวชนนั้นยังไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาลที่เป็นทางการ แต่สิ่งที่กล่าวมาตรา 63 นี้ ก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษคือไม่เกิน 5 ปี และยังมีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้ภายหลังอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วตามมา

อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทยยังเปิดช่องให้สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนต่างๆ ได้อีกหลายกรณี กล่าวคือ สามารถนำมาปรับใช้ได้อีกแม้ในกรณีที่อัตราโทษเกินกว่า 5 ปี ดังนี้

1) การเสนอความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษหรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนต่อศาลของผู้อำนวยการสถานพินิจ

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 55(2) บัญญัติดังนี้

มาตรา 55 เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 50 ให้ดำเนินการดังนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ....

(2) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กและเยาวชนต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีสำหรับเด็กและเยาวชน

ในตอนท้ายของมาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัว พ.ศ. 2534 สามารถนำกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวเข้าไปสอดแทรกได้ คือ เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดจากพนักงานสอบสวนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) (ได้แก่ข้อเท็จจริงเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติ ปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด และของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนนั้น รวมทั้งสาเหตุแห่งการกระทำความผิดเพื่อรายงานต่อศาล) และแสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็นนั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนด้วย กระบวนการนี้จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถเสนอให้มีการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้แก่คดีได้ ในฐานะที่เป็นความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน

เมื่อมีการฟ้องร้องเด็ก ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวได้ แม้ความผิดนั้นมีอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่า 5 ปี หากเห็นว่าเด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ โดยการเสนอเป็นรายงานให้ศาลและให้ความเห็นว่าควรลงโทษอย่างไร หรืออาจใช้มาตรการทางเลือกอื่นก็สามารถเสนอได้ จากการทำการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้วก็ได้ ก็สามารถหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน หมายถึง สามารถนำประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนไปใช้ประกอบในการพิจารณาโทษที่เด็กควรได้รับให้เหมาะสมได้ด้วย หรือศาลอาจเห็นควรในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวในกรณีที่ทำการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้ว มีความเห็นว่าควรลงโทษเด็กโดยการทำงานสาธารณะ บรรมพา ชาติใช้เป็นจำนวนเงิน หรือสิ่งของ ให้แก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งการลงโทษของศาลดังกล่าวที่ได้จากการนำประชุมกลุ่มครอบครัวพิจารณาประกอบ เป็นการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้อีกทางหนึ่ง เพราะเด็กไม่ต้องได้รับโทษ โดยการเข้าสู่สถานฝึกอบรมที่แอ็ดคัยคเยียด และไม่ตัดเขาออกจากครอบครัวและสังคมโดยปกติ

ดังนั้น จะเห็นว่าแตกต่างกับมาตรา 63 เพราะการเสนอความเห็นต่อศาลเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 55(2) สามารถกระทำได้ในทุกคดีที่มีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล กล่าวคือ ไม่มีการจำกัดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีเหมือนดังเช่นมาตรา 63 และกรณีตามมาตรา 55(2) แตกต่างจากกรณีตามมาตรา 63 คือเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการทางศาลแล้ว ถึงแม้ว่าจะหันเหคดีได้ในภายหลัง แต่ในระแวกเวลานั้นก็ทำให้จิตใจของ

เด็กรู้สึกว่าเป็นผู้กระทำผิด อาจทำให้เด็กหมดความภาคภูมิใจ สังคมอาจไม่ยอมรับ ซึ่งมีผลเสียมากกว่าการหันเหโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มมาเป็นมาตรการทางเลือกอื่นตามมาตรา 63

ดังนั้น ถ้าสามารถหันเหคดีที่เด็กกระทำผิด โดยนำวิธีการประชุมกลุ่มและครอบครัวมาปรับปรุงแก้ไขได้สำเร็จในขั้นตอนตามมาตรา 63 จะเป็นผลดีแก่เด็กมากกว่าการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ตามมาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

ในกรณีถ้ามีการฟ้องร้องเด็กหรือเยาวชนต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาล ดังนั้นผู้อำนวยการสถานพินิจจึงสามารถจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โดยความยินยอมของผู้เสียหายเพื่อประมวลข้อเท็จจริง สาเหตุการกระทำผิด เพื่อเสนอความเห็นต่อศาลพร้อมความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนได้อีกต่อหนึ่ง

2) กระบวนการพิจารณาของศาล เพื่อเสนอประกอบการพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว¹²

ในขั้นตอนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือ จะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้ กรณีนี้ก็สามารถนำการประชุมกลุ่มครอบครัวเข้ามาสอดแทรกเพื่อหาทางแก้ไขฟื้นฟู หรือสร้างความสมานฉันท์ได้ แต่กรณีดังกล่าวจะล่วงอำนาจศาลไม่ได้ กล่าวคือ ต้องเป็นกรณีที่ศาลเห็นสมควรหรือไม่ ถ้าก่อนที่จะทำการพิพากษา ศาลอาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจทำการประชุมกลุ่มครอบครัวเกี่ยวกับการกระทำผิดนั้นก็ได้ กล่าวคือ ศาลสามารถนำรายงานการประชุมกลุ่มครอบครัวดังกล่าวมาเพื่อประกอบการพิจารณาในการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม หรืออาจจะนำมาประกอบการพิจารณาเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการกำหนดโทษแก่เด็กที่กระทำผิดนั้นต่อไป

ประเด็นที่น่าสนใจ กรณีของชุมชนบ้านคำ ตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ดนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้แล้วเสนอความเห็นต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเพื่อขอดูแลเด็กและเยาวชนในชุมชนของตนเอง ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวตามมาตรา 95 ในกรณีที่ศาลเห็นตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว เพื่อดูแลความประพฤติ และเมื่อเด็กและเยาวชนได้ปฏิบัติ

¹² ชัชชัย ไทยเขียว. เล่มเดิม. หน้า 119.

ตามเงื่อนไขของชุมชนตามที่รับรองคำมั่นครบถ้วนแล้ว ศาลเยาวชนและครอบครัวก็มีคำสั่งหรือคำพิพากษาที่จะไม่ต้องส่งตัวเด็กและเยาวชนไปฝึกและอบรมในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน¹³

กรณีตามมาตรา 95 จึงถือเป็นหันเหคดีเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมเช่นกัน แต่เป็นการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล ที่ว่าเด็กเข้าสู่กระบวนการทางศาลแล้ว เพียงแต่มีการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อหันเหคดีออกก่อนที่จะต้องโทษ (ศาลอาจจะมีคำสั่งจำหน่ายคดี หรือ มีคำสั่งไม่ต้องส่งตัวเด็กและเยาวชนไปฝึกอบรม และให้ระยะเวลาในการแก้ไข ปรับปรุงตนเองตามวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ได้จัดทำมา ทั้งนี้ให้เด็กอยู่ในความดูแลของสถานพินิจ) แต่กรณีมาตรา 63 ถือว่าเด็กนั้นยังไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาล ซึ่งจะเป็นผลดีต่อเด็กมากกว่า ทำให้เด็กไม่มีความวิตกกังวล หรือความหวาดระแวงในสังคมมากนัก

ภายหลังจากมีคำพิพากษา กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวก็สามารถสอดแทรกนำมาใช้เสริมกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนได้ ถ้าเด็กและเยาวชนอยู่ในสถานฝึกอบรม และผู้อำนวยการพินิจเห็นว่าเด็กคนนั้นสามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ก็ทำการประชุมกลุ่มครอบครัว กำหนดระยะเวลา ถ้าทำสำเร็จก็รายงานต่อศาลเพื่อขอความเห็น ซึ่งศาลอาจจะนำมาประกอบการลงโทษที่มีอยู่ก่อน เช่น การลดวันต้องโทษ หรือมาตรการอื่นที่ศาลเห็นว่าเหมาะสม

จากกรณีศึกษา พบว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะเห็นว่าสามารถนำมาใช้ได้หลากหลายในกระบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ในขั้นตอนที่ดำเนินการเสนออัยการให้มีคำสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ดำเนินการเพื่อใช้ในกระบวนการพิจารณาของศาล ด้วยการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อเสนอต่อศาลเยาวชนและครอบครัวทั้งกรณีที่มีคำสั่งให้ดำเนินการ และกรณีที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนดำเนินการแล้วเสนอความเห็นต่อศาลเยาวชนและครอบครัว ทั้งกรณีที่มีคำสั่งให้ดำเนินการ และกรณีที่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนดำเนินการแล้วเสนอความเห็นต่อศาล

สิ่งที่ควรพิจารณาในการประชุมกลุ่มครอบครัวจึงเป็นเรื่องของรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม ที่ควรนำมาใช้กับประเทศไทย เพราะประเทศไทยได้นำการประชุมกลุ่มครอบครัวของต่างประเทศมาปรับใช้ วัฒนธรรมและปัญหาของการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันออกไป แต่มีพื้นฐานที่มีความสัมพันธ์กัน นั่นคือการลงโทษควรให้น้อยที่สุด หรือเป็นมาตรการสุดท้ายเท่าที่จะทำได้ ถึงแม้การประชุมกลุ่มครอบครัวจะมีข้อดี คือเป็นการหันเหคดีและลดปริมาณคดีในศาล แก้ปัญหาความแออัดขัดเคืองในสถานฝึกอบรม และทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สถานะที่ดีดั้งเดิม สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน เกิดการให้อภัย ผู้เสียหายได้รับ

¹³ แหล่งเดิม.

การชดใช้ในตัวเงิน ทำงานชดใช้ หรือบริการสังคม ลดบทบาทของรัฐที่แข็งแกร่ง โดยให้ชุมชน
ครอบครัว และผู้เสียหายเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในการกำหนดวิธีแก้ไขเด็กหรือเยาวชนแต่ละคดี
แต่ก็มีใช้ว่าจะไม่มีจุดอ่อน เพราะการประชุมกลุ่มครอบครัว แน่ใจว่ายอมจะมีได้ลงโทษเด็กหรือ
เยาวชนให้เจ็บหลายเสียบ้าง เด็กและเยาวชนเองบางกรณีก็อาจปราศจากความเกรงกลัวต่อการกระทำ
ความผิด และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ไม่ดีได้ แต่ถ้าพิจารณาโดยรวมของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก
แล้ว ก็จะเห็นว่าเป็นผลดีมากกว่า โดยเฉพาะเป็นผลดีต่อสังคมโดยรวม

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

เด็กและผู้ใหญ่ที่กระทำผิดนั้นมีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องวุฒิภาวะ การตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องจากการกระทำผิด สำหรับเด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในช่วงวัยรุ่นซึ่งร่างกายและจิตใจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ประกอบกับมีวุฒิภาวะไม่เพียงพอที่จะมองเห็นถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของตนเอง ที่ง่ายต่อการกระทำผิด การกระทำของเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากเจตนาชั่วร้าย แต่เกิดจากความคึกคะนอง อยากรู้อยากลอง ดังนั้น ถ้าสังคมเข้าไปจัดการกับเด็กกระทำผิดเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ก็เป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าโดยไม่จำเป็น และการจัดการกับปัญหาเด็กกระทำผิดโดยการควบคุมตัวเด็กจำนวนมากในสถานพินิจนั้น ก็เป็นการตัดโอกาสเด็กออกจากสังคมโดยปกติ และปัจจุบันทุกฝ่ายก็ยอมรับว่า จำนวนเด็กในสถานพินิจนั้นมีมากกว่าจำนวนบุคลากรและทรัพยากรที่รัฐจะจัดหารองรับหรือสามารถดูแลเยียวยาอย่างถูกต้องเหมาะสม

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีแนวคิดในการหันเหเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้งฟื้นฟูแก้ไขการกระทำผิดไปด้วย มากกว่าที่จะนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เพื่อหันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม

“กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” เป็นทางเลือกที่สามที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางออกว่าจะลงโทษเด็กอย่างไร จึงจะไม่เป็นการตัดโอกาสหรือวิถีการพัฒนาชีวิตของเด็ก ไม่ดึงเด็กออกจากครอบครัวแต่ขณะเดียวกันเด็กต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง

ในปัจจุบันได้มีมาตรการทางเลือกหรือกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อใช้เป็นมาตรการแบ่งเบาภาระคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นมาตรการที่จะนำมาใช้ในขั้นตอนใดของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งนโยบายดังกล่าวนี้เคยปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2540 - 2544 ที่ระบุให้มีการนำเอามาตรการแบ่งเบาภาระคดีเข้ามาใช้ ส่วนนโยบายของกระทรวงยุติธรรมให้มีการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่แทนมาตรการหรือวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแบบดั้งเดิม เพื่อนำมาใช้เป็นมาตรการสำหรับหันเหเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในรูปแบบของวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้เป็นมาตรการทางเลือกเสริมกระบวนการยุติธรรมหลักสำหรับเด็กและเยาวชนกระทำความผิด การประชุมกลุ่ม

ครอบครัวเริ่มขึ้นที่ประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นการประชุมร่วมกันด้วยความสมัครใจของทุกฝ่ายทั้งเด็กกระทำผิด ครอบครัวของเด็ก ครู ผู้แทนชุมชน ผู้เสียหาย และเจ้าหน้าที่ของรัฐ การประชุมนั้นทำให้ทุกฝ่ายรู้จักและเข้าใจกันและกันมากขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ผลดีของการประชุมกลุ่มครอบครัวที่มีต่อเด็ก คือการส่งผลไม่ให้เกิดกระทำผิดซ้ำ โดยการที่เด็กยอมรับโทษนั้นด้วยความเต็มใจ ซึ่งต้องเกิดจากความสำนึกผิดต่อการกระทำ ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนแล้ว ยังเป็นเพราะผู้ที่กำหนดโทษคือพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ซึ่งเป็นคนที่คุ้นเคยและใกล้ชิด ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นบุคคลแปลกหน้า เป็นการเน้นที่สาเหตุและพยายามแก้ปัญหาที่สาเหตุ และสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมต่างๆ ที่ผู้กระทำผิดควรชดใช้ เพื่อให้ได้ภาพรวมว่าผู้ที่มีส่วนได้เสียจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพเดิม ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของกระบวนการยุติธรรม

ในการนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้มาใช้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 63 เป็นกฎหมายรองรับ โดยเป็นการให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นผู้มีบทบาทในการเริ่มต้นใช้ดุลพินิจในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องหรือไม่ฟ้องต่อพนักงานอัยการ โดยการทำ ความเห็นสั่งไม่ฟ้องของผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจนี้เองที่สามารถนำเอาประชุมกลุ่มมาใช้เป็นตัววัดหรือเป็นเหตุผลพื้นฐานในการทำความเห็นสั่งไม่ฟ้องได้ หากเห็นว่าเด็กสามารถกลับตัวเป็นคนดีได้เพื่อส่งให้พนักงานอัยการทำคำสั่งไม่ฟ้องอีกทีหนึ่ง วิธีการดังกล่าวถือเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือกันของทั้งสองฝ่าย ซึ่งถือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องที่สามารถหันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรม โดยที่เด็กยังไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการทางศาล แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น คดีที่สามารถจะทำการประชุมกลุ่มและครอบครัวได้นั้นยังมีข้อจำกัดอยู่ กล่าวคือในส่วนของอัตราโทษตามมาตรา 63 ของพระราชบัญญัติดังกล่าว ที่ให้ทำการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ในการกระทำความผิดที่อัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปี ซึ่งบางครั้งการกระทำมิได้เป็นความผิดร้ายแรง เพียงแต่กฎหมายบัญญัติโทษไว้เช่นนั้น โดยเฉพาะความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มาตรา 335 ถ้าได้กระทำความผิดตั้งแต่ 2 อนุมาตราขึ้นไป อัตราโทษจำคุกหนึ่งปีถึงเจ็ดปี จะเห็นว่าอัตราโทษขั้นสูงเกิน 5 ปี เพราะฉะนั้นถ้าอัตราโทษขั้นสูงมากกว่า 5 ปีก็จะใช้การประชุมกลุ่มไม่ได้กับมาตรานี้ อีกทั้งไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงเรื่องการประชุมกลุ่มไว้ชัดเจน จึงยังเป็นกระบวนการที่ยังไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ อีกทั้งยังต้องคำนึงในเรื่องของผู้เสียหายว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วย เพราะการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายซึ่งถือเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ จะเห็นว่าการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ประเทศไทยนำมาปรับใช้กับการกระทำ ความผิดของเด็กเพื่อฟื้นฟูและแก้ไขเด็กให้มีความสำนึก และเพื่อให้กลับตนเป็นคนดีนั้นมีข้อดีหลาย

ประการ แต่การนำมาใช้ยังติดขัดในเรื่องของกฎหมาย และเหตุอีกหลายประการที่จะทำให้การประชุมกลุ่มครอบครัวเกิดขึ้นได้ยาก

5.2 ข้อเสนอแนะ

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนั้นเป็นกระบวนการทางเลือกที่ใช้เพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล บางครั้งขั้นตอนของกฎหมายไม่เปิดโอกาสให้หันเหคดีออกไปได้ แต่ก็ยังสามารถนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์และเสนอแนวทางแก้ไขที่หลายฝ่ายเห็นว่าจะเหมาะสมไปยังศาล การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนนี้สามารถนำมาสอดแทรกได้ทุกขั้นตอน หมายถึง ควรนำหลักความยุติธรรมในเชิงสมานฉันท์มาใช้กับการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญาในลักษณะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นในชั้นตำรวจ อัยการ หรือชั้นศาล ซึ่งในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มีการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมาใช้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเหมาะสม และควรนำมาใช้ได้ในทุกประเภทคดี และคดีที่โทษสูงกว่า 5 ปี ขึ้นไปได้ สำหรับประเทศไทยมิใช่จะนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้เพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนอย่างเดียว แต่ควรนำมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เด็กด้วย กล่าวคือ ถึงแม้อัตราโทษขั้นสูงเกินกว่า 5 ปี การฟ้องก็อาจดำเนินต่อไปตามกระบวนการยุติธรรม แต่ก็สามารถจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ และฟื้นฟูเด็ก กระทำผิดให้มีความสำนึกในสิ่งที่ตนกระทำและเพื่อมิให้วนกลับมากระทำความผิดซ้ำ อีกทั้งการประชุมกลุ่มครอบครัวยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง เป็นเพียงกระบวนการหรือหลักการ จึงสามารถที่จะนำมาปรับใช้เสริมหรือสอดแทรกได้ไม่ว่าจะอยู่ในขั้นตอนใด ยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของสังคมไทย แต่ทั้งนี้ต้องนำมาใช้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายด้วย ในสิ่งเกี่ยวกับการประชุมกลุ่มครอบครัวที่ควรคำนึงถึง คือ

ประการแรก ควรนำหลักความยุติธรรมในเชิงสมานฉันท์มาใช้กับการดำเนินการเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอาญาในลักษณะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในทุกขั้นตอน เท่าที่จะนำมาปรับใช้ให้ได้มากที่สุด ดังนี้

1. ในชั้นสอบสวน

เมื่อเด็กและเยาวชนถูกจับกุม พนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำและนำตัวเด็กและ เยาวชนนั้นส่งไปยังสถานพินิจตั้งที่บัญชีในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัวพ.ศ. 2534 ระหว่างนี้ พนักงานสอบสวนยังคงทำการสอบสวนในส่วนที่เกี่ยวกับคดีต่อไป สถานพินิจมีอำนาจหน้าที่ในการสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริงตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่พ่วงเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนนั้น แล้วส่งรายงานให้แก่พนักงานสอบสวนและ

เสนอต่อศาล ดังบัญญัติไว้ในมาตรา 34(1) มาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัวพ.ศ. 2534 ในช่วงเวลาสืบเสาะและประมวลข้อเท็จจริง สถานพินิจฯ สามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาใช้ได้ ดังนี้

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2534 บัญญัติว่า

“ในกรณีที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่า เด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด

การควบคุมเด็กและเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป”

ในความคิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หากทำการสืบเสาะแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถเสนอความเห็นดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการได้ และเมื่อพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจก็ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นได้ (มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัวพ.ศ. 2534) ในขั้นตอนการ ดำเนินการเพื่อเสนอความเห็นว่าเด็กและเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ผู้อำนวยการสถานพินิจสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้าสอดแทรกเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้สำนึกในความผิดพร้อมบรรเทาผลร้ายที่เกิดจากการกระทำนั้น ยอมรับที่จะแก้ไขพฤติกรรม กลับตนเป็นคนดีไม่ไปกระทำความผิดอีก การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้พนักงานอัยการมั่นใจได้ว่าเด็กและเยาวชนนั้นน่าจะกลับตนเป็นคนดีได้จริง

ในบทบัญญัติมาตรา 63 วรรคท้าย เกี่ยวกับประเภทคดีที่สามารถนำการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในขั้นตอนก่อนฟ้องนั้นยังถูกจำกัดในเรื่องอัตราโทษคือ ไม่เกิน 5 ปี กล่าวคือมีการพิจารณาแต่เพียงอัตราโทษเพียงอย่างเดียว บางกรณีการกระทำความผิดดังกล่าว กฎหมายบัญญัติอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่า 5 ปี นอกจากจะพิจารณาในเรื่องอัตราโทษเกี่ยวกับ

ความคิดนั้นแล้ว เห็นควรพิจารณาในเรื่องพฤติการณ์ในการกระทำความผิด และในส่วนถึงความ เป็นจริงว่าร้ายแรงเพียงใด มิใช่พิจารณาเพียงการตั้งข้อหาของตำรวจตามลักษณะของการกระทำความผิด เพียงอย่างเดียว ควรพิจารณาถึงส่วนประกอบที่ทำให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นด้วย เพราะบางกรณี เป็นทรัพย์เพียงเล็กน้อย หรืออาจจะเกิดจากความยากจน ซึ่งเมื่อรวมกันหลายๆกระทงก็จะทำให้โทษ เพิ่มขึ้นตามลักษณะของการกระทำความผิดที่กฎหมายบัญญัติไว้

แม้การหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีจะมีข้อจำกัด ในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวไว้ ผู้เขียนเห็นว่ายังมีทางแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวได้ หมายถึง ยังสามารถ นำประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่นได้ ดังนี้

ในความคิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกเกินห้าปี แม้อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้อำนวยการสถานพินิจ จะเสนอความเห็นเพื่อหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัวพ.ศ. 2534

อย่างไรก็ตามยังสามารถนำเอาวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเข้ามาใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นระหว่างเด็กและเยาวชนกับผู้เสียหายและครอบครัวทั้งสองฝ่าย ให้ทุกฝ่ายได้ รู้ถึงปัญหาอันเป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดและช่วยกันแก้ไขได้ตามมาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติ จัดตั้งฯ ดังนี้

มาตรา 55 เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนตามมาตรา 50 ให้ ดำเนินการดังนี้

(1) สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะ....

(2) ทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะเพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงตามมาตรา 34(1) และ แสดงความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุแห่งการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน แล้วส่งรายงานและความเห็น นั้นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณี และถ้ามีการฟ้องร้องเด็กและเยาวชน ต่อศาล ให้เสนอรายงานและความเห็นนั้นต่อศาลพร้อมทั้งความเห็นเกี่ยวกับการลงโทษ หรือการใช้ วิธีสำหรับเด็กและเยาวชน

ในตอนท้ายของมาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีและครอบครัวพ.ศ. 2534 เมื่อมีการฟ้องร้องเด็ก ผู้อำนวยการสามารถดำเนินทำการ ประชุมกลุ่มครอบครัวได้ แม้ความคิดนั้นมีอัตราโทษขั้นสูงเกินกว่า 5 ปี หากเห็นว่าเด็กและเยาวชน สามารถกลับตนเป็นคนดีได้ โดยการเสนอเป็นรายงานให้ศาลและให้ความเห็นว่าควรจะลงโทษอย่างไร หรืออาจใช้มาตรการทางเลือกอื่นก็สามารถเสนอได้ จากการทำการประชุมกลุ่มครอบครัวแล้วก็ได้ ก็ยังสามารถหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน หมายถึง สามารถนำประชุม กลุ่มครอบครัวและชุมชน ไปใช้ประกอบในการพิจารณาโทษที่เด็กควรได้รับให้เหมาะสมได้ด้วย

หรือศาลอาจเห็นควรในการดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในกรณีที่ทำกรประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนแล้วมีความเห็นว่า ควรลงโทษเด็กโดยการทำงานสาธารณะ บรพชา ชดใช้ เป็นจำนวนเงิน หรือสิ่งของให้แก่ผู้กระทำผิด ซึ่งการลงโทษของศาลดังกล่าวที่ได้จากการนำประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พิจารณาประกอบเป็นการหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรมได้อีกทางหนึ่ง เพราะเด็กไม่ต้องได้รับโทษ โดยการเข้าสู่สถานฝึกอบรมที่แออัดยัดเยียด และไม่ตัดเขาออกจากครอบครัวและสังคมโดยปกติ

แต่กรณีตามมาตรา 55(2) แตกต่างจากกรณีตามมาตรา 63 คือเป็นเรื่องที่เด็กและเยาวชนได้เข้าสู่กระบวนการทางศาลแล้ว ถึงแม้ว่าจะหันเหคดีได้ในภายหลัง แต่ในระบะเวลานั้นก็ทำให้จิตใจของเด็กรู้สึกว่าเป็นผู้กระทำผิด อาจทำให้เด็กหมดความภาคภูมิใจ สังคมอาจไม่ยอมรับ ซึ่งมีผลเสียมากกว่าการหันเหโดยใช้วิธีการประชุมกลุ่มมาเป็นมาตรการทางเลือกอื่นตามมาตรา 63

ดังนั้น ถ้าหันเหคดีที่เด็กกระทำผิดโดยนำวิธีการประชุมกลุ่มมาปรับปรุงแก้ไขได้สำเร็จ ในขั้นตอนตามมาตรา 63 จะเป็นผลดีแก่เด็กมากกว่าการนำประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ตามมาตรา 55(2) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว

แม้มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีหรืออัตราโทษเกิน 5 ปี ก็ตาม เมื่อมีการฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นจำเลยต่อศาลก็ยังสามารถมีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้อีกดังนี้

2. ในชั้นศาล

ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีและครอบครัว พ.ศ. 2534 ยังมีกฎหมายเปิดช่องให้สามารถนำประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาสอดแทรกได้ตามมาตรา 95 ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว หรือจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนไปพลางก่อนก็ได้

หมายถึง ในกรณีที่ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด และสารภาพว่าได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ไม่สมควรที่จะได้รับการพิพากษาลงโทษแต่ควรที่จะได้รับการฟื้นฟูแก้ไข ศาลจะให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน โดยสั่งให้ดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ เพราะในขั้นต้นก่อนฟ้องอาจจะดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ไม่ได้อันเนื่องมาจากไม่ว่าจะอัตราโทษอย่างสูงเกิน 5 ปี หรือไม่เกิน 5 ปี หรือเพราะอัยการไม่เห็นด้วยกับการไม่สั่งฟ้องของผู้อำนวยการสถานพินิจก็ตาม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน แผนแก้ไขฟื้นฟูที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนต้องได้รับความเห็นชอบจากศาล เมื่อศาลได้รับความเห็นชอบแล้ว ให้ศาลลงการพิจารณาคดีไว้จนกว่าจะแน่ใจว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้จริง

หรือจนกว่าจะครบกำหนดแผนแก้ไขฟื้นฟูที่อาจมีระยะเวลากำหนดไว้ หากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติได้อย่างครบถ้วน ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี คำสั่งนี้ให้เป็นที่สุด ถือเป็นภาระพ้นคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมได้เช่นกัน แต่หากปฏิบัติได้ไม่ครบถ้วน ศาลก็ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป

หรือศาลอาจมีคำสั่งให้มีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อจะได้นำมาประกอบในการพิจารณาในการที่จะลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เพื่อให้ได้ซึ่งมาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กต่อไป ตามมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2534 ในกรณีที่ได้มีการสืบเสาะข้อเท็จจริงการลงโทษจะใช้วิธีการใดสำหรับเด็กและเยาวชน ศาลต้องได้รับทราบรายงานและความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจเสียก่อน และถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจขอแถลงการณ์เพิ่มเติมด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ก็ให้ศาลรับไว้ประกอบการพิจารณาด้วย

ในระหว่างเด็กและเยาวชนอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจตามคำสั่งศาล ไม่ว่าจะระยะเวลาใดๆ ถ้าปรากฏว่ายังไม่ผ่านการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาก่อนเลย ถ้าผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าเด็กและเยาวชนสามารถแก้ไขหรือปรับปรุงตนเป็นคนดีได้ อีกทั้งการนำตัวเด็กไว้ในสถานพินิจอบรมนานเกินไปก็ไม่เป็นผลดีแก่เด็ก เด็กอาจมีการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีซึ่งกันและกันได้ ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อหามาตรการที่เหมาะสมในการแก้ไขต่อไป ถ้าเด็กสามารถปฏิบัติได้ให้รายงานไปยังศาล เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้เด็กนั้นพ้นจากการควบคุมของสถานพินิจ

การประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนในขั้นตอนก่อนฟ้องคดีแม้จะมีข้อจำกัดมากมายในการดำเนินการที่จะหันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล แต่ก็ยังสามารถนำประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมาสอดแทรกได้ในกระบวนการอื่นๆ เท่าที่ไม่ขัดต่อบทกฎหมาย เพื่อหันเหเด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมได้อีกต่อหนึ่ง และยังสามารถนำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ชุมชน ในกรณีที่ไม่สามารถหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรมทางศาล ก็ยังสามารถนำมาใช้ประกอบการพิจารณาของศาล เพื่อหาข้อสรุปว่าควรลงโทษด้วยวิธีการใด หรือมีมาตรการใดแทนการลงโทษได้บ้าง และแม้ภายหลังมีคำสั่งศาลแล้วก็สามารถที่จะดำเนินการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนได้ เพื่อให้เด็กได้รู้สำนึก และมีความรู้สึกคิดที่จะปรับปรุงแก้ไขกับการที่ตนได้กระทำความผิดตลอดทุกกระบวนการยุติธรรม และกระบวนการหรือวิธีการที่ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนยังมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอีก ดังนี้

ประการที่สอง ความสมัครใจอย่างแท้จริงของเด็กและเยาวชนในการเข้าประชุมกลุ่มครอบครัว ซึ่งแสดงออกโดยการรับสารภาพจะต้องได้รับการพิจารณาอย่างจริงจัง มิใช่ให้ทางเลือก ซึ่งอาจมีนัยถึงขนาดเป็นการชักจูงให้เด็กหรือเยาวชนรับสารภาพ

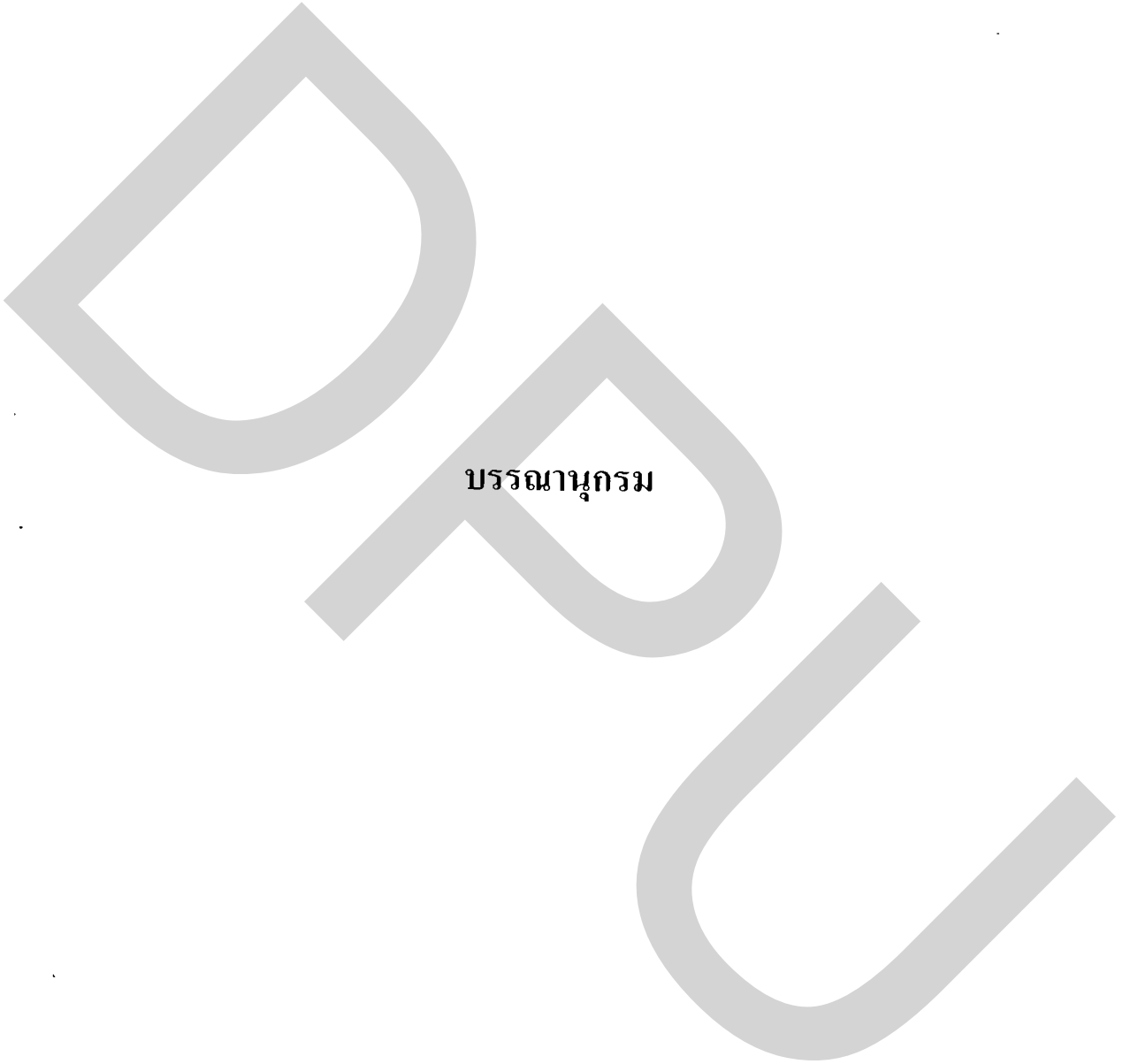
ประการที่สาม สิทธิของเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับการประกัน เช่น มีที่ปรึกษากฎหมาย เข้าร่วมในการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนทุกครั้ง และต้องมีเงื่อนไขสิ้นสุดในการจัดประชุมกลุ่มครอบครัว

ประการที่สี่ แผนที่ได้จากการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจะต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย มิใช่ให้เด็กหรือเยาวชนต้องปฏิบัติตามแผนเป็นระยะเวลาที่นานเกินสมควร มิใช่มีจดหมายขอโทษเพียงฉบับเดียว หรือชดใช้เป็นตัวเลขก็เพียงพอแล้ว

ประการที่ห้า สิทธิอุทธรณ์ กรณีไม่เห็นชอบกับแผนของผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครอง หรือผู้มีส่วนได้เสียจะต้องคงไว้ และควรเปิดช่องให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ดำเนินการทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมประชุม ให้มีคนกลางเข้าร่วม หรือการตรวจสอบถ่วงดุลโดยองค์กร รวมไปถึงการส่งต่อคดีขององค์กรอื่น ซึ่งมิใช่ศาลเพื่อให้จัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ควรได้รับการทบทวนหรือขอความเห็นชอบในแผนแก้ไขก่อนเสมอ

ประการที่หก รายละเอียดขั้นตอนการจัดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนใด ซึ่งมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจบังคับหรืออิทธิพลสิทธิเสรีภาพ ควรได้รับการบัญญัติเป็นกฎหมายมิใช่เป็นเพียงระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานเท่านั้น

ประการที่เจ็ด การคัดเลือกเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน พึงทำด้วยความระมัดระวังและรอบคอบ โดยคำนึงถึงอายุ สติปัญญา ความเหมาะสม เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีผู้ใหญ่ในร่างเด็กอาศัยการสมานฉันท์มากระทำความผิดซ้ำ ขณะเดียวกัน ในทางตรงกันข้าม เด็กและเยาวชนที่หลงกระทำความผิดจะได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขเยียวยาการกระทำของตน และกลับตนเป็นพลเมืองดีของสังคมโดยไม่ต้องมีประวัติติดตัวอีกต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2548). กระบวนการยุติธรรมเชิง
 สมานฉันท์: ความเป็นไปได้ในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดโดย
 กระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- _____ คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน รุ่นที่ 2.
 กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- _____ ฟ้ำหลังฝน เอกสารเผยแพร่ผลสำเร็จของโครงการการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน.
 กรุงเทพฯ: ไร่ไทยเพลส.
- การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในชุมชนด้วยหลักศาสนาอิสลาม. (2545).
 การประชุมสัมมนาการเชิงปฏิบัติการระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: โครงการ
 ปรินญาเอก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- การพัฒนากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. (2549). รายงานการประชุมทางวิชาการ
 ระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรมครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: unicef.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ชาติ ชัยเดชสุริยะ และณัฐวสา นัตรไพฑูรย์. (2547). มาตรฐานองค์การ
 สหประชาชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- คณิต ณ นคร. (2549). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จารุณี ต้นตยาคม. (2534). คำอธิบายกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำของเด็กและเยาวชน และคดีส่วน
 แ่งเกี่ยวกับผู้เยาว์ในศาลเด็กและเยาวชนพร้อมคำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ:
 ประยูรวงศ์.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการ
 ยุติธรรมทางอาญา. กรุงเทพฯ: เดือนตุลา.
- เดชา สังขวรรณ. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการ
 ยุติธรรมไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.

- ทงศักดิ์ ดุลยกาญจน์ และพรรณพิไล พาหุสัจจะลักษณ์. (2547). *คดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ธวัชชัย ไทยเขียว. (2549). *วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีมาตรการเสริมเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการยุติธรรม* (งานเอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)” รุ่นที่ 9 วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม).
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2530). *กฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก: กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- _____. (2526). *กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและกฎหมายเกี่ยวกับความผิดของเด็ก*. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์.
- _____. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: ประกายพริก.
- ประเทือง ธนิยผล. (2533). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.
- พรชัย ชันดี. (2548). *การเขียนเบนผู้กระทำความผิดอาญา*. กรุงเทพฯ: วันชนะ.
- พัลลภ พิสิษฐ์สังฆการ. (2538). *คำอธิบายของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพฯ: อักษรไทย
- วารุณี ภูมิสินสิทธิ์. (2531). *การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน: แนวคิดทางสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- ศิริชัย จันทร์สว่าง. (2547). *กระบวนการยุติธรรมกับการคุ้มครองสิทธิเด็ก: การกั้นผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน*.
- สุดสงวน สุธีสร. (2534). *แนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับเหยื่อวิทยา: ศึกษาเฉพาะกรณีเหยื่ออาชญากรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2546). *อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2547). *อาชญาวิทยาและงานสังคมสงเคราะห์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หยุด แสงอุทัย. (2494). *คำอธิบายกฎหมายศาลเด็ก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานประชานิติ.
- อัมณพ ชูบำรุง. (2527). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บทความ

- นัทธี จิตสว่าง. (2524, ตุลาคม - ธันวาคม). “แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ.” วารสารอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม, 36, 2. หน้า 38.
- นิตธีร วงศ์ขื่น. (2548, กันยายน - ธันวาคม). “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีประชุม กลุ่ม.” นิตยสารกระทรวงยุติธรรม, 52, 3. หน้า 152 - 191.
- วรวิทย์ ฤทธิพิศ. (2527, มกราคม - เมษายน). “สาระสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองเด็ก.” นิตยสารกระทรวงยุติธรรม, 51, 1. หน้า 97 - 132.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537, กันยายน - ตุลาคม). “มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก.” นิตยสารกระทรวงยุติธรรม, 41, 5. หน้า 18 - 26.
- วิชา มหาคุณ. (2537, กันยายน - ตุลาคม). “สิทธิเด็กกับกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน.” นิตยสารกระทรวงยุติธรรม, 41, 5. หน้า 9 - 17.
- _____. (2539, มิถุนายน). “การบริหารงานสถานพินิจยุคใหม่.” วารสารนิติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 26, 2. หน้า 242 - 252.

วิทยานิพนธ์

- จรัส รุ่งเรือง. (2547). การนำเอากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก: ศึกษากรณีการประชุมกลุ่มครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ณภัทร กตเวทีเสถียร. (2547). การระงับข้อพิพาทในคดีอาญาโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (ศึกษาเฉพาะความผิดที่มีผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายอาญา). วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เทพ สามงามขา. (2550). หลักการพื้นฐานที่เหมาะสมในการดำเนินคดีอาญาเด็กและเยาวชนในชั้นศาล. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- พรรณกรณ์ พรหมเพ็ญ. (2548). ปัญหาการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เรวัต น้าเฉลิม. (2522). **ชะลอการฟ้อง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วณิ เกษตรธรรม. (2550). **บทบาทการคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของพนักงานอัยการสำนักงานอัยการคดีเยาวชนและครอบครัว : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา. (2547). **ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วันชัย ศรีนวลนัด. (2523). **สิทธิของเด็กและเยาวชนระหว่างต้องหาคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีระศักดิ์ แสงสารพันธุ์. (2544). **ผู้เสียหายในคดีอาญา: การศึกษาสิทธิและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิพร สิงโตมาศ. (2546). **มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการนำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพรรณยา สมสี. (2547). **มาตรการทางกฎหมายในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กกระทำผิดโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้กระทำผิด และผู้เสียหาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศร ตรีเนตร. (2543). **อำนาจของผู้อำนวยการสถานพินิจในการความเห็นไม่ฟ้องคดีอาญาที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกรินทร์ หนูนกัคดี. (2543). การกลั่นกรองคดีอาญาก่อนการพิจารณาของศาล.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต.

รายงานการวิจัย

คณะนิติศาสตร์. (2549). โครงการติดตาม ประเมินผล และพัฒนารูปแบบและแนวทางการลด
ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาล (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต.

วันชัย รุจนวงศ์. (2549). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์การประชุมกลุ่มครอบครัวและ
ชุมชนในประเทศไทย (เอกสารประกอบการเสวนาการนำหลักยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
มาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว). (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจ
บัณฑิต.

อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว
และชุมชนเพื่อหันเหคดีเด็กและเยาวชนโดยไม่ต้องขึ้นสู่ศาลเยาวชนและครอบครัว
(รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เอกสารอื่น ๆ

วันชัย รุจนวงศ์. (2545). สถานการณ์และปัญหากระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กกระทำผิดใน
ประเทศไทย (เอกสารประกอบโครงการสัมมนาวิชาการ).

_____. (2547). คู่มือการอบรมเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน รุ่นที่ 2
(โดยกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์
กรุงเทพมหานคร).

ศิริชัย จันทร์สว่าง. (2545). การประชุมสัมมนาวิชาการเชิงปฏิบัติการระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติ
เรื่องการสร้างเครือข่ายครอบครัวบำบัดกับการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดใน
ชุมชนด้วยศาสนาอิสลาม (สนับสนุน โดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ).

สุรินทร์ เสงี่ยมาศ. (2551). การบริหารงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทศวรรษหน้า
(เอกสารวิชาการส่วนบุคคล). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรมสำนักงานยุติธรรม.

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

Cunha, J. M. (1999). **Family group conferences: healing the wounds of juvenile property crime in New Zealand and United States.**

Curt R. Bartol and Anne M. Bartol. (1998). **Delinquency and Justice a Phil social Approach.**
New Jersey: Prentice Hall.

Howard Zehr. (2002). **The Little Book of Restorative Justice.**

Joy Wundersitz. (1996). **Family Conferences and Juvenile justice Reform in South
Australia.** Canberra: Australian Institute of Criminology

Ministry of Justice of New Zealand. (2003). **Restorative Justice Discussion Paper
Publications Reports.** Wellington: Department of Justice.

สรุปผลของการดำเนินงานการใช้วิธีประชุมกลุ่มครอบครัวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2551

ปี 2546	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ						318	356	471	338	291	379	364	2,517
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี								31	12	28	33	33	137
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63						14	7	10	4	6	16	11	68
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว								10	4	6	16	11	47
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไปได้													0
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้								3	-	8	7	-	18
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง													0
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมี คำสั่งฟ้อง													0
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่งพนักงาน อัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วกระทำความผิดซ้ำ													0
ติดตาม													0

** มาตรา 63 ดำเนินการตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2546

ปี 2547	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ	359	356	410	352	361	422	416	440	503	375	372	365	4,731
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี	59	61	56	58	59	90	78	114	96	109	117	132	1,029
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63	18	19	14	18	12	18	18	29	26	17	25	29	243
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว	6	9	14	17	10	18	18	29	26	17	25	29	218
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไปได้	0	0	0	1	2	1	1	2	1	1	-	1	10
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้	10	12	15	17	10	17	17	27	25	16	25	28	219
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	10	10	11	7	13	19	11	12	30	17	15	15	170
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมีคำสั่งฟ้อง									1	2	-	1	4
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่ง พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องแล้ว กระทำความผิดซ้ำ						2	-	1	1	1	-	-	5
ติดตาม							14	11	22	1	21	26	105

ปี 2548	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ	295	414	392	371	430	397	311	357	455	303	372	439	4,536
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี	18	128	144	129	140	134	9	111	160	17	115	122	1,517
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63	12	38	27	27	35	37	23	33	31	22	37	39	361
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว	16	38	27	17	29	29	24	26	40	18	27	34	325
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไป ได้	1	1	-	1	1	4	1	0	1	0	1	0	11
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้	26	38	26	16	28	27	23	26	40	18	26	34	328
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	26	38	40	14	27	24	12	17	19	18	15	30	280
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมี คำสั่งฟ้อง	-	-	-	-	-	-	1	0	0	0	0	0	1
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่งพนักงาน อัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วกระทำผิดซ้ำ	2	-	-	1	2	-	1	1	0	0	0	0	7
ติดตาม	11	30	9	18	23	18	19	17	25	30	35	26	261

ปี 2549	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ	279	410	274	325	413	436	403	497	341	358	454	433	4,623
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี	108	151	95	151	183	201	166	168	182	147	206	106	1,864
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63	41	25	35	29	27	17	14	9	4	7	18	14	240
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว	31	19	23	20	18	12	10	9	4	7	3	14	170
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไปได้	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้	22	19	23	20	18	12	10	7	4	3	3	12	153
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	35	27	37	14	8	12	0	10	2	3	1	0	149
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมี คำสั่งฟ้อง	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่งพนักงาน อัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วกระทำผิดซ้ำ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ติดตาม	40	30	35	36	54	37	47	30	35	41	28	39	452

ปี 2550	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ	304	380	416	298	366	368	435	504	527	345	425	345	4,713
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี	106	141	218	103	125	165	173	198	170	131	162	143	1,835
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63	14	16	13	21	7	13	8	13	12	3	6	7	133
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว	14	16	13	21	7	13	8	13	12	3	6	7	133
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไปได้	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้	12	12	13	20	7	13	8	13	11	3	6	7	125
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	11	9	7	8	14	22	15	4	12	18	4	8	132
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมี คำสั่งฟ้อง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่งพนักงาน อัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วกระทำผิดซ้ำ	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0	0	3
ติดตาม	39	13	36	43	0	12	25	0	7	12	11	14	212

ปี 2551	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวม
เด็กและเยาวชนที่เข้าสู่สถานพินิจฯ	374	540	434	431	372	392	389	446	396	234	355	445	4,808
เป็นอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน 5 ปี	150	307	191	192	138	147	118	147	126	89	127	145	1,877
พิจารณาความเหมาะสมสมควร ดำเนินการ ม.63	8	10	9	7	12	10	6	5	13	2	4	7	93
จัดประชุมกลุ่มครอบครัว	8	10	9	7	12	10	6	5	13	2	4	7	93
ประสบปัญหาไม่อาจดำเนินการต่อไปได้	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	2
รายงานเสนอต่อพนักงานอัยการเดือนนี้	8	9	9	7	11	10	6	4	13	2	4	7	90
พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง	6	13	5	8	6	16	4	13	5	5	6	5	92
พนักงานอัยการไม่เห็นด้วยและมีคำสั่ง ฟ้อง	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ในเดือนนี้มีเด็กและเยาวชนซึ่งพนักงาน อัยการสั่งไม่ฟ้องแล้วกระทำผิดซ้ำ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ติดตาม	12	0	12	10	16	11	14	5	9	9	5	2	105

สรุปรายงานการใช้จ่ายมาตรา 63 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2546 – กันยายน 2551

ประจำเดือน	จำนวน ด/ย ที่ ถูกจับ ทั้งหมด	อัตรา โทษไม่ เกิน 5 ปี	เห็นสม ควร เสนอใช้ ม. 63	*ดำเนิน การฯ ไม่ สำเร็จ	ประชุม กลุ่ม ครอบครัว	เสนอ ความเห็น เพื่อส่งไม่ ฟ้อง	เห็นด้วยมี คำสั่ง ไม่ฟ้อง	ไม่เห็นด้วย มีคำสั่ง ฟ้อง	สั่งไม่ฟ้อง แล้วกระทำ ผิดซ้ำ
มิ.ย.-ธ.ค. 2546	17,658	4,727	1,311	483	817	1,311	583	0	7
มกราคม 2547	2,333	662	273	53	168	273	92	0	4
กุมภาพันธ์	2,492	716	313	79	198	59	77	12	2
มีนาคม	2,786	1,050	400	73	207	134	103	16	4
เมษายน	2,415	1,024	480	57	305	208	131	0	3
พฤษภาคม	2,349	890	322	71	308	326	174	2	2
มิถุนายน	2,652	975	400	23	235	236	225	0	11
กรกฎาคม	2,790	1,180	523	37	323	293	183	1	12
สิงหาคม	2,863	1,182	585	38	387	347	272	6	4
กันยายน	2,960	1,115	550	12	496	501	298	7	6
ตุลาคม	2,590	1,026	492	39	310	355	397	4	12
พฤศจิกายน	2,875	1,171	511	35	442	434	380	6	15
ธันวาคม	3,425	1,312	676	46	460	428	286	3	15
มกราคม 2548	2,339	1,048	490	31	400	419	295	3	14
กุมภาพันธ์	3,132	1,203	618	16	418	486	509	1	8
มีนาคม	3,042	1,176	622	26	434	415	457	5	15
เมษายน	2,681	1,185	621	6	449	459	288	8	14
พฤษภาคม	2,707	1,148	540	14	505	520	419	9	12
มิถุนายน	2,798	1,088	493	15	386	368	582	0	17
กรกฎาคม	2,643	1,105	446	4	383	425	359	5	14
สิงหาคม	3,064	1,275	626	7	457	485	428	1	13
กันยายน	3,370	1,452	616	47	479	478	440	5	13
ตุลาคม	2,480	1,033	426	24	325	335	322	2	12
พฤศจิกายน	3,320	1,352	578	19	421	409	424	5	17
ธันวาคม	3,228	1,329	551	5	403	423	288	1	13
มกราคม 2549	3,481	1,326	587	8	432	436	301	2	12
กุมภาพันธ์	4,102	1,577	684	15	488	457	351	2	28
มีนาคม	3,365	1,421	594	17	486	472	441	3	18
เมษายน	3,392	1,585	592	35	450	424	369	3	7
พฤษภาคม	3,294	1,347	487	51	475	496	372	4	13
มิถุนายน	3,721	1,525	551	12	367	337	522	5	27

สรุปรายงานการใช้มาตรา 63 ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2546 - กันยายน 2551 (ต่อ)

ประจำเดือน	จำนวน ด/ย ที่ถูก จับ ทั้งหมด	อัตรา โทษไม่ เกิน 5 ปี	เห็นสม ควร เสนอใช้ ม. 63	*ดำเนิน การฯ ไม่ สำเร็จ	ประชุม กลุ่ม ครอบครัว	เสนอ ความเห็น เพื่อสั่งไม่ ฟ้อง	เห็นด้วยมี คำสั่ง ไม่ฟ้อง	ไม่เห็นด้วย มีคำสั่ง ฟ้อง	สั่งไม่ฟ้อง แล้วกระทำ ผิดซ้ำ
กรกฎาคม	3,726	1,511	571	28	407	412	285	1	11
สิงหาคม	5,032	1,934	631	39	453	432	332	1	13
กันยายน	4,772	2,083	702	38	565	510	448	5	24
ตุลาคม	3,472	1,481	436	37	472	443	275	5	21
พฤศจิกายน	4,275	1,744	592	13	391	426	385	6	13
ธันวาคม	4,940	2,057	620	15	501	433	368	13	21
มกราคม 2550	3,556	1,581	496	17	461	440	323	1	20
กุมภาพันธ์	4,192	1,758	586	23	449	420	403	1	15
มีนาคม	4,078	1,735	576	13	495	434	384	7	14
เมษายน	4,113	1,933	621	20	424	413	381	3	12
พฤษภาคม	3,391	1,422	490	17	537	547	502	6	18
มิถุนายน	4,144	1,789	484	4	357	364	492	2	9
กรกฎาคม	4,560	1,875	559	5	417	441	380	1	18
สิงหาคม	4,651	2,008	590	5	427	421	362	0	11
กันยายน	5,178	2,122	641	8	498	496	499	2	13
ตุลาคม	3,772	1,587	501	7	457	432	399	0	15
พฤศจิกายน	4,403	1,796	504	4	435	472	381	0	13
ธันวาคม	4,380	1,823	508	5	451	413	406	3	26
มกราคม 2551	4,010	1,704	495	17	475	476	424	0	15
กุมภาพันธ์	4,624	1,992	481	7	412	394	343	5	20
มีนาคม	4,231	1,637	449	5	428	458	423	0	22
เมษายน	4,165	1,857	531	5	455	356	358	0	23
พฤษภาคม	3,365	1,416	385	7	407	427	320	1	18
มิถุนายน	4,016	1,541	384	10	315	318	478	0	20
กรกฎาคม	4,114	1,607	424	4	319	295	304	1	13
สิงหาคม	4,112	1,540	412	14	340	304	283	6	23
กันยายน	4,048	1,473	414	12	375	380	294	3	16
ตุลาคม									
พฤศจิกายน									
ธันวาคม									
รวม	219,667	87,211	31,041	1,777	24,137	24,106	20,600	194	821

รายงานการใช้จ่าย 63 ประจำเดือน กันยายน 2551

สถานพินิจ	จำนวน ด/ย ที่ ถูกจับ ทั้งหมด	อัตรา โทษไม่ เกิน 5 ปี	เห็นสม ควร เสนอใช้ ม. 63	*ดำเนิน การฯ ไม่ สำเร็จ	ประชุม กลุ่ม ครอบครัว	เสนอ ความเห็น เพื่อส่งไม่ ฟ้อง	เห็นด้วยมี คำสั่ง ไม่ฟ้อง	ไม่เห็นด้วย มีคำสั่ง ฟ้อง	ส่งไม่ฟ้อง แล้วกระทำ ผิดซ้ำ
กรุงเทพฯ	396	126	13	0	13	13	2	0	0
สมุทรปราการ	64	17	0	0	0	0	0	0	0
นนทบุรี	61	18	3	0	1	1	2	0	0
ปทุมธานี	91	21	9	0	4	4	2	0	0
พระนครศรีอยุธยา	54	11	0	0	4	3	2	0	2
อ่างทอง	17	4	1	0	1	1	0	0	0
สระบุรี	47	14	2	0	0	0	0	0	0
สิงห์บุรี	22	5	1	0	2	2	0	1	1
สุพรรณบุรี	82	17	8	0	9	11	4	0	0
ระยอง	36	2	0	0	0	0	0	0	0
ชลบุรี	132	66	5	1	5	7	3	0	0
จันทบุรี	20	3	0	0	0	1	3	0	0
ฉะเชิงเทรา	56	6	3	0	4	5	5	0	0
ราชบุรี	48	4	2	0	7	9	7	0	0
กาญจนบุรี	53	21	2	0	2	3	5	0	0
นครปฐม	82	23	20	0	10	10	0	0	0
สมุทรสาคร	40	18	5	0	3	2	4	0	0
เพชรบุรี	25	3	1	0	1	1	1	0	0
นครราชสีมา	155	58	17	0	22	21	16	0	0
บุรีรัมย์	92	33	10	0	8	17	2	0	0
ศรีสะเกษ	56	20	23	0	6	6	14	0	0
ขอนแก่น	135	53	21	0	23	28	19	0	0
อุดรธานี	70	11	11	0	11	11	15	0	0
อุบลราชธานี	124	77	0	0	1	1	0	0	0
นครพนม	50	26	20	0	18	13	5	0	0
ร้อยเอ็ด	62	23	8	0	8	11	2	1	0
สุรินทร์	72	23	3	0	3	3	5	0	0
อำนาจเจริญ	12	2	0	0	2	2	2	0	0
นครสวรรค์	81	40	14	0	11	11	0	0	0
สุโขทัย	37	6	6	0	0	0	0	0	0
พิษณุโลก	45	13	6	5	2	2	4	0	0

รายงานการใช้มาตรา 63 ประจำเดือน กันยายน 2551 (ต่อ)

สถานพินิจ	จำนวน ด/ช ที่ ถูกจับ ทั้งหมด	อัตรา โทษไม่ เกิน 5 ปี	เห็นสม ควร เสนอใช้ ม. 63	*ดำเนิน การฯ ไม่ สำเร็จ	ประชุม กลุ่ม ครอบครัว	เสนอ ความเห็น เพื่อสั่งไม่ ฟ้อง	เห็นด้วยมี คำสั่ง ไม่ฟ้อง	ไม่เห็นด้วย มีคำสั่ง ฟ้อง	สั่งไม่ฟ้อง แล้วกระทำ ผิดซ้ำ
เพชรบูรณ์	53	14	5	0	5	5	11	1	2
เชียงใหม่	111	22	6	1	6	5	9	0	0
ลำปาง	40	24	10	0	9	9	7	0	0
ลำพูน	26	10	0	0	1	1	0	0	0
สุราษฎร์ธานี	97	48	27	0	0	0	0	0	0
ภูเก็ต	37	12	0	0	0	0	1	0	0
นครศรีธรรมราช	115	73	19	0	19	15	0	0	0
สงขลา	118	71	4	0	18	25	5	0	0
ตรัง	45	17	3	0	1	0	7	0	0
สตูล	30	12	6	0	2	0	5	0	0
ปัตตานี	35	20	14	0	15	14	14	0	1
นราธิวาส	24	9	9	0	8	8	1	0	0
ยะลา	63	44	3	0	5	5	2	0	0
หนองบัวลำภู	31	16	4	0	4	4	0	0	0
สระแก้ว	31	7	1	0	1	1	5	0	1
ตราด	17	2	0	0	0	0	1	0	0
ชัยภูมิ	51	29	13	1	12	7	12	0	1
กำแพงเพชร	46	18	4	2	6	4	4	0	0
ลพบุรี	52	7	4	0	5	3	9	0	1
แพร่	26	9	4	0	3	2	0	0	0
เชียงราย	48	5	0	0	1	1	3	0	0
กาฬสินธุ์*	54	22	7	0	7	7	2	0	1
มุกดาหาร*	14	7	0	0	0	0	0	0	0
หนองคาย*	46	7	2	0	2	2	1	0	0
เลย*	41	12	3	0	6	8	0	0	1
สกลนคร*	46	24	3	0	3	3	4	0	0
น่าน*	13	8	4	1	11	13	8	0	0
อุดรดิตถ์*	32	9	5	0	3	3	1	0	0
อุทัยธานี*	16	7	1	0	1	1	0	0	0
สมุทรสงคราม*	6	2	0	0	0	0	0	0	0
ประจวบคีรีขันธ์*	50	12	4	0	4	4	0	0	0

รายงานการใช้มาตรา 63 ประจำเดือน กันยายน 2551 (ต่อ)

สถานพินิจ	จำนวน ด/ข ที่ ถูกจับ ทั้งหมด	อัตรา โทษไม่ เกิน 5 ปี	เห็นสม ควร เสนอใช้ ม. 63	*ดำเนิน การฯ ไม่ สำเร็จ	ประชุม กลุ่ม ครอบครัว	เสนอ ความเห็น เพื่อสั่งไม่ ฟ้อง	เห็นด้วยมี คำสั่ง ไม่ฟ้อง	ไม่เห็นด้วย มีคำสั่ง ฟ้อง	สั่งไม่ฟ้อง แล้วกระทำ ผิดซ้ำ
กระบี่*	29	7	2	0	0	0	1	0	0
พัทลุง*	14	2	2	0	2	2	12	0	0
ชัยนาท**	17	6	1	0	2	2	10	0	3
นครนายก**	23	5	0	0	0	0	0	0	0
ปราจีนบุรี**	27	6	2	0	1	1	0	0	0
มหาสารคาม**	43	19	12	0	12	4	0	0	0
ยโสธร**	23	8	4	0	7	7	6	0	1
ชุมพร**	32	12	2	0	2	2	1	0	0
ระนอง**	19	16	1	0	0	0	0	0	0
พังงา**	25	22	0	0	1	0	0	0	0
ตาก**	11	7	1	0	3	3	3	0	0
พิจิตร**	27	10	6	0	5	6	19	0	0
แม่ฮ่องสอน**	5	2	2	1	1	0	5	0	0
พะเยา**	22	8	0	0	0	0	1	0	1
รวม	4,048	1,473	414	12	375	380	294	3	16

หมายเหตุ : * คือจังหวัดที่เปิดใหม่ วันที่ 9 มกราคม 2549 จำนวน 12 แห่ง

** คือจังหวัดที่เปิดใหม่ วันที่ 7 สิงหาคม 2549 จำนวน 12 แห่ง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - นามสกุล

นางสาวชนกมล สุญทุกษ์

วัน เดือน ปีเกิด

วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2524

ที่อยู่

18/239 ซอยลาดปลาเค้า 87 ถนนรามอินทรา
แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10200

วุฒิการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2547

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

นิติกร บริษัท เจริญอักษร โฮลดิ้ง กรุ๊ป จำกัด